

Sammelband

Zur

Gräfl. vom Hagen'schen

Majorats - Bibliothek

MÖCKERN

gehörig.

No. 3931

4984

P. OVIDII
NASONIS FASTORVM
LIBRI SEX.

QVIBVS ACCESSERE CLAVDII
*Ptolomæi Inerrantium Stellarum significa-
tiones, Per Nicolaum Leonicum
è Græco translata.*

XII. *Romanorum menses, in ueteribus mo-
numentis Romæ reperti.*

*Sex priorum mensium digestio, ex Ouidij Fa-
storum sex libris excerpta.*

Adiecimus quoq; in Fastorum libros Scholia
Philippi Melanchthonis.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Excudebatur Gualthero Fabricio.
Anno M. D. LXIII.

PEOVII
MASONIS

...

...

...

...

...

P. OVIDII NASONIS FASTORVM

AD CAESAREM GERMANICVM
Liber I.

Propo
Empora cum causis Latium ditio.
gesta per annum,
Lapsaq; sub terras, orta q;
signa canam.

Excipe pacato Caesar Germanice uultu
Inuocatio.

Hoc opus, q; timide diri-
ge nauis iter:

* Officioq; leuem non auersatus honorem, 5 * Officioq;
Huic tibi deucto, numine dexter ades.

Sacra recognosces Annalibus eruta priscis,
Et quo sit merito qua q; notata dies.

Inuenies illic q; festa domestica uobis,
Sapè tibi pater est, sapè legendus auus. 10

Qua q; ferunt illi, pictos signantia fastos,
Tu quoq; cum Druso praemia fratre feres.

Caesaris arma canant alij, nos Caesaris aras,
Et quoscunq; sacris addidit ille dies.

Annue conanti per laudes ire tuorum, 15
Deq; meo pavidos excute corde metus.

Da mihi te placidum, dederis in carmina uires:
Ingenium uultu statq; ceditq; tuo.

Pagina iudicium docti subitura mouetur

Principis, ut Clario * missa legenda Deo. 20. * Musa

A 2 Quae

F A S T O R V M

4

Quæ sit enim culti facundia sensimus oris,
Ciuitica pro trepidis cum tulit arma reis.

Scimus, & ad nostras cum se tulit impetus artes,

Ingenij currant flumina quanta tui.

Si licet, & fas est Vates rege Vatis habenas,

Auspicio felix totus ut annus eat.

Tempora digereret cum conditor urbis, in anno

Constituit menses quinque bis esse suo.

Scilicet arma magis, quam sidera, Romule noras,

30. Curaque finitimos uincere maior erat.

Est tamen & ratio Caesar, quæ mouerit illum,

Erroremque suum quo tueatur habet.

Quod satis est utero matris dum prodeat infans,

Hoc anno statuit temporis esse satis.

35.

Per totidem menses a funere coniugis uxor

Sustinet in uidua tristia signa domo.

Luctus de
cem men-
sium.

Hoc igitur uidit trabeati cura Quirini,

Cum rudibus populis annua iura daret.

Martis erat primus mensis, Venerisque secundus,

40. Hæc generis princeps, ipsius ille pater.

Tertius a senibus, iuuenum de nomine quartus:

Quæ sequitur, numero turba notata fuit.

At Numa nec Ianum, nec auitas præterit umbras,

4 Menses

* Mensibus antiquis præposuitque duos.

45.

Ne tamen ignores uariorum iura dierum,

Non habet officij Lucifer omnis idem.

Ille nefastus erit per quem tria uerba silentur

Fastus erit, per quem lege licebit agi.

Nefasti
dies.

Nec toto per stare die sua iura putaris:

50.

Qui iam fastus erit, manè nefastus erat.

Nam simul exta Deo data sunt, licet omnia fari,

Verbaque honoratus libera Prætor habet.

E 8

25

Inter præ-
cipuos e-
nim poe-
tas poni-
tur hic
Germa-
nicus à
Quintilia
no. 30.
Annus de
cem men-
sium.

LIBER I. 3

Est quoque quo populum ius est includere septis,

Est quoque qui nono semper ab orbe redit.

Nonæ

Vendicat Ausonias Iunonis cura Calendas, 55

Idibus alba Ioui grandior agna cadit.

Nonarum tutela Deo caret, omnibus istis

(Ne fallare caue) proximus ater erit.

Atri dies.

Omen ab euentu est, illis nam Roma diebus,

Marte sub aduerso tristia damna tulit. 60.

Hæc mihi dicta semel totis hærentia fastis,

Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

Ianuarius

Ecce tibi faustum Germanice nunciat annum,

Inq; meo primus carmine Ianus adest.

Iane * biceps anni tacitè labentis origo, 65.

Solus de superis qui tua terga uides.

a bifrons

Dexter adest ducibus, quorum secunda labore

Ocia terra ferax, ocia pontus habet.

Dexter ades, patribusq; tuis, populoq; Quirini,

Et resera nutu candida templa tuo. 70.

Prospera lux oritur, linguisq; animisq; fauete,

Nunc dicenda bono sunt bona uerba die.

Lite uacent aures, insanaq; protinus absint

Iurgia, differ opus liuida turba tuum.

Cernis odoratis ut luceat ignibus æther, 75.

Et sonet accensis spica Oilissa focis?

Flamma nitore suo templorum uerberat aurum,

Et tremulum summa spargit in æde iubar.

Vestibus intactis Tarpeias itur in arces,

Et populus festo concolor ipse suo est. 80.

Iamq; noui præeunt fasces, noua purpura fulget,

Et noua conspicuum pondera sentit ebur.

Consules
Ianuario
creati.

Colla rudes operum præbent ferienda iuueni,

Quos aluit campis herba Phalisca suis.

A 3 Iuppi-

85. Iuppiter, arce sua totum cū spectet in orbem,
Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.

Salve festa dies, meliorq; reuertere semper,
A populo rerum digna potente coli.

Quem tamen esse Deum te dicam Iane biformis?

90. Nam tibi par nullum Græcia numen habet.
Ede simul causam, cur de cœlestibus unus,

Idq; quod à tergo, idq; quod antè uides?

Hæc ego cū sumptis agitâram mente tabellis,
Lucidior uisa est, quàm fuit antè, domus.

95. Ianus cur bifrons. Tum sacer ancipiti mirandus imagine Ianus,
Bina repente oculis obtulit ora meis.

Extimui, sensiq; metu riguisse capillos,

Et gelidum subito frigore pectus erat.

Ille tenens dextra baculum, clauemq; sinistra,

100. Edidit hos uobis ore priore sonos.

Disce metu posito, Vates operose dierum

Quod petis, & uoces concipe mente meas.

Ianus, qui & Chaos. Me Chaos antiqui (nam sum res prisca) uocabant,

Aspice quàm longi temporis acta canam.

105. Lucidus hic aër, & quæ tria corpora restant,

Ignis, aqua, & tellus, unus aceruus erant.

Vt semel hæc rerum secessit lite suarum,

Inq; nouas abiit massa soluta domos:

Cœlum flamma petit, propior locus aëra cepit,

110. Sederunt medio terra fretumq; loco.

Tunc ego qui fueram globus, & sine imagine moles,

In faciem redij dignaq; membra Deo.

Nunc quoq; cōfusa quoniam nota parua figura est,

Antè quod est in me, postq; uidetur idem.

115. Accipe quæ sita quæ causa sit altera forma,

Hæc simul ut noris, officiumq; meum.

Quic-

LIBER I. 7

Quicquid ubiq; uides, cœlum, mare, nubila, terras,
 Omnia sunt nostra clausa patentq; manu.
 Me penes est unum uasti custodia mundi,
 Et ius uertendi cardinis omne meum est. 120
 Cùm libuit pacem placidis emittere tectis,
 Libera per tutas ambulat illa uias.
 Sanguine letifero totus miscebitur orbis,
 Mi teneant rigida condita bella seræ.
 Præsideo foribus cœli cum mitibus Floris, 125
 Et redit officio Iuppiter ipse meo.
 Inde uocor Ianus: cui cùm cereale sacerdos
 Imponit libum, farrâq; mista sale:
 Nomina ridebis, modò nanq; Patulcius idem,
 Et modò sacrificio Clusius ore uocor. 130
 Scilicet alterno uoluit rudis illa uetustas
 Nomine diuersas significare uices.
 Vis mea narrata est: causam nunc disce figuræ,
 Iam tamen hanc aliqua tu quoq; parte uides.
 Omnis habet geminas hinc atq; hinc ianua frontes, 135
 E quibus hæc populum spectat, at illa larem.
 Utq; sedens uester primi prope limina tecti
 Ianitor, egressus, introitusq; uidet:
 Sic ego perspicio cœlestis ianitor aulae,
 Eoas partes, Hesperiasq; simul. 140
 Ora uides Hecates in treis uergentia partes,
 Seruet ut internas compita secta uias.
 Et mihi, ne flexu ceruicis tempora perdam,
 Cernere non moto corpore bina licet.
 Dixerat: O uultu, si plura requirere uellem, 145
 Difficilem mihi se non fore, pactus erat.
 Sumpsi animum, gratesq; Deo non territus egi,
 Verbaq; sum spectans pauca locutus humum.

Patulcius
 qui & Ia-
 nus.
 Clusius

F A S T O R V M

3
Anniprin Dic age frigoribus quare nouus incipit annus,
cipiū hy- 150. Qui melius per uer incipiendus erat.
ems.

Omnia tunc florent, tunc & noua temporis ætas,

Et noua de grauido palmitē gemma tumet.

Et modò formatis aperitur frondibus arbor.

Prodit & in summum seminis herba solum.

155. Et tepidum uolucres concentibus aëra mulcent,

Ludit & in pratis, luxuriatq; pecus.

Tunc blandi soles, ignotaq; prodit hirundo,

Et luteum celsa sub trabe fingit opus.

Tunc patitur cultus ager, & renouatur aratro.

160. Hæc anni nouitas iure uocanda fuit.

Quæsieram multis, non multis ille moratus,

Contulit in uersus sic sua uerba duos:

Primus Bruma noui prima est, ueterisq; nouissima solis,
anni dies

veterū o- Principium capiunt Phœbus & annus idem.
perosus.

165. Post ea mirabar cur non sine litibus esset

Prima dies, causam percipe, Ianus ait:

Tempora commisi nascentia rebus agendis,

Totus ab auspicio ne foret annus iners.

Iano pri- Quisq; suas artes ob idem delibat agendo,
mū sacrifi-

cat. 170. Nec plus quam solitum est testificatur opus.

Mox ego, cur quamuis aliorum numina placem,

Iane tibi primū thura, merumq; fero:

Vt possis aditum per me, qui limina seruo,

Ad quoscunq; uoles, inquit, habere Deos.

175. At cur læta tuis dicuntur uerba Calendis?

Et damus alternas, accipimusq; preces?

Tunc Deus incumbens baculo, quē dextra gerebat,

Principia Omnia principijs, inquit, inesse solent.

Ominosa. Ad primam uocem timidus aduertimus aures,

180. Et primū uisam consulit augur auem.

Tem-

LIBER I. 9

Templa patent, auresq; Deum, nec lingua caducas
 Concipit ulla preces, dictaq; pondus habent.

Desierat Ianus: nec longa silentia feci,
 Sed tetigi uerbis ultima uerba meis.

Quid uult palma sibi, rugosaq; carica, dixi, 185
 Et data sub niueo condita mella cado?

Omen, ait, causa est, ut res sapor ille sequatur,
 Et peragat coeptum dulcis ut annus iter.

Dulcia cur dentur uideo, stipis adijce causam,
 Pars mihi de festone * labet ulla tuo. 190.

Risit, O quam te fallunt tua secula, dixit,
 Qui stipe mel sumpta dulcius esse putas,

Vix ego Saturno quenquam regnante uidebam,
 Cuius non animo dulcia lucra forent.

Tempore creuit amor, qui nunc est summus habendi: 195.
 Vix ultra, quo iam progrediatur, habet.

Pluris opes nunc sunt, quam prisca temporis annis, 200.
 Dum populus pauper, dum noua Roma fuit.

Dum casa Martigenam capiebat parua Quirinum,
 Et dabat exiguum fluminis ulua thorum. 200.

Iuppiter angusta uix totus stabat in aede,
 Inq; Iouis dextra fictile fulmen erat.

Frondeb; ornabant, quae nunc Capitolia gemmis,
 Pascebatq; suas ipse Senator oues.

Non pudor in stipula placidam cepisse quietem, 205.
 Nec foenum capiti supposuisse, fuit.

Iura dabat populis posito modo Praetor aratro,
 Et leuis argenti lamina crimen erat.

At postquam fortuna loci caput extulit * huius, * alto
 Et tetigit summo uertice Roma Deos: 210.

Creuerunt O opes, O opum furiosa Cupido,
 Et cum possideant plurima, plura petunt.

A S Quae-

+ latee
 Lucri stul-
 dium.

195.
 Veterum
 parsimon-
 nia.

† tentant
Diuitiæ.

Quærere ut absumât, absumpta requirere certât,
Atq; ipsæ uicijs sunt alimenta uices.

215. Sic, quibus intumuit suffusa uenter ab unda,
Quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.
In precio precium nunc est, dat census honores,
Census amicitias: pauper ubiq; iacet.

† si Tutamen auspicium * cur sit stipis utile quæris:

220. Curq; iuuent nostras æra uetusta manus.
Æra dabant olim, melius nunc omen in auro est:
Victaq; concessit prisca moneta nouæ.
Nos quoq; tēpla iuuant, quamuis antiqua probemus,
Aurea maiestas conuenit ipsa Deo.

Ferrei nū-
mi.

225. Laudamus ueteres sed nostris utimur annis,
Mos tamen est æquè dignus uterq; coli.
Finierat monitus: placidis ita rursus ut antè
Clauigerum uerbis alloquor ipse Deum.

Monetæ
veteris
forma.

230. Multa quidem didici, sed cur naualis in ære
Altera signata est, altera forma biceps?
Noscere me duplici posses in imagine, dixit,
Ni uetus ipsa dies extenuasset opus.
Causa raris superest: Tuscum rate uēnit in ænere,
Antè pererrato falcifer orbe Deus.

235. Hæc ego Saturnum memini tellure receptum,
Cælitibus regnis ab Ioue pulsus erat,
Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
Latium. Dicta fuit Latium terra latente Deo.

At bona posteritas puppim formauit in ære,
240. Hospitis aduentum testificata Dei.
Ipse solum colui, cuius placidissima læuum
Radit arenosi Tybridis unda latus.
Hic ubi nunc Roma est, tunc ardua sylua uirebat,
Tantaq; res paucis pascua bubus erat.

Arx

LIBER I. II

Arx mea collis erat, quam uulgus nomine nostro 245.
 Nuncupat, hæc ætas Ianiculumq; uocat. Ianiculum;

Tunc ego regnabam, patiens cum terra deorum
 Esset, & humanis numina mista locis.

Nondum Iustitiam facinus mortale fugarat,
 Vltima de superis illa reliquit humum. 250.

Proq; metu populum sine ui pudor ipse regebat,
 Nullus erat iustis, reddere iura labor.

Nil mihi cum bello, pacem, postesq; tuebar,
 Et clauem ostendens, hæc, ait, arma gero. Ianus cla;

Presserat ora Deus: tunc sic ego nostra resolui, 255.
 Voce mea uoces eliciente Dei. uiger.

Cum tot sint Iani, cur stas sacratus in uno,
 Hic ubi templa foris iuncta duobus habes?

Ille manu mulcens propex am ad pectora barbam,
 Protinus Oebalij rettulit arma Tati. 260.

Utq; leuis custos armillis capta Sabinis:
 Ad summæ Tatio duxerat arcis iter.

Inde, uelut nunc est, per quem descenditis inquis,
 Arduus in ualles per fora cliuus erat.

Et iam contigerant portam, Saturnia cuius 265.
 Dempserat oppositas insidiosa seras.

Cum tanto ueritus committere numine pugnam,
 Ipse meæ noui callidus artis opem.

Oraq; qua pollens ope sum fontana reclusi,
 Sumq; repentinas ei aculatus aquas. 270.

Antè tamen madidis subieci sulfura uenis,
 Clauderet ut Tatio feruidus humor iter.

Cuius ut utilitas pulsis comperta Sabinis,
 Quæ fuerat, ruto reddit a forma loco est.

Ara mihi posita est paruo coniuncta sacello, 275.
 Hæc adolet flammis cum strue farra suis.

At cur

At cur pace lates, motisq; recluderis armis?

Nec mora quæsitæ redditæ causæ mihi est.

Vt pateant populo reditus ad bella profecto

280. Tota patet dempta ianua nostræ seræ,

Templi Pace fores obdo, ne quæ discedere possit,

Iani pace Casareoq; diu numine clausus ero.

clausum. Dixit, & attollens oculos diuersa tuentes,

Aspexit toto quicquid in orbe fuit.

285. Pax erat & nostri Germanicæ causæ triumphæ

Tradiderat famulas iam tibi Rhenus aquas.

Iane face æternos pacem, pacisq; ministros,

Ne ue suum præsta deserat autor opus.

edicere Quod tamen ex ipsis licuit mihi & discere Fastis,

290. Sacrauere patres hæc duo templa die.

Acceptit Phœbo nymphaq; Coronide natum,

Insula, diuidua, quam premit annis aqua.

Iuppiter Iuppiter in parte est, cepit locus unus utrunq;

& Aescu- Iunctaq; sunt magno templa nepotis auo.

295. lapis si- Quis uetat & stellas, ut quæq; oriturq; caditq;

Dicere? promissi pars fuit illa mei.

Felices animæ, quibus hæc cognoscere primùm,

Inq; domos superas scandere cura fuit.

Credibile est illos pariter uicijsq; iocisq;

300. Altius humanis exeruisse caput.

Non Venus & uinum sublimia pectora fregit,

Officiūq; fori, militiæq; labor.

Nec leuis ambitio, perfusaq; gloria fuco,

Magnarum ue fames sollicitauit opum.

305. Admouere oculis distantia sydera nostris,

Aetheraq; ingenio supposuere suo.

Ascensus

ad cœlum

Sic petitur cœlum, non ut ferat Ossan Olympus,

Summaq; Pelyacus sydera tangat apex.

Nos

Nos quoque sub ducibus caelum metabimur illis,
 Ponemusque suos ad uaga signa dies. 310.
 Ergo ubi nox aderit uenturis tertia Nonis,
 Sparsaque caelesti rore madebit humus,
 Octipedis frustra quaerentur brachia Cancrī,
 Praeceptis occiduas ille subibit aquas,
 Institerint imbres missi * tibi nubibus atris, 315. † de
 Nonae signa dabunt ex oriente Lyra.
 Quattuor adde dies, ductis ex ordine nonis, V. Idus.
 Ianus Agonali luce piandus erit.
 Nominis esse potest succinctus causa minister,
 Hostia caelitibus quo feriente cadit. 320.
 Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
 Semper agat ne rogat, nec nisi iussus agit.
 Pars quia non ueniant pecudes, sed agantur ab actu Agonalis
 Nomen Agonalem credit habere diem.
 Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum: 325.
 Vna sit ut proprio littera dempta loco.
 Aut, quia praecisos in aqua timet hostia cultros,
 A pecoris lux est ipsa notata metu.
 Fas etiam, fieri solitis aetate priorum
 Nomina de ludis graeca tulisse diem. 330.
 Et prius antiquus dicebat * Agonia sermo Agimina
 Veraque iudicio est ultima causa meo.
 Utque ea nunc certa est, ita rex placare sacrorum,
 Numina lanigera coniuge debet ouis.
 Victima, quae dextra cecidit uictrice, uocatur, 335.
 Hostibus a domitis hostia nomen habet.
 Ante Deos, homini quod conciliare ualeret,
 Far erat, et puri lucida mica salis.
 Nondum pertulerat lachrymatas cortice Myrrhas
 Acta per aequoreas hospita nauis aquas. 340.
 Thura-

Hostiæ no-
 men.
 Veterū sa-
 crificia.

Thura nec Euphrates, nec miserat India costum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.

contecta Ara dabat fumos herbis & contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus adusta sono.

345. Si quis erat, factis prati de flore coronis,
Qui posset uiolas addere, diues erat.

Hic, qui nunc aperit percussi uiscera tauri,
In sacris nullum culter habebat opus,

Cereri
porca im-
molata. 350. Vltima suas merita caede nocentis opes.

Nam sata uere nouo teneris lactantia succis,
Eruta setigeræ comperit ore suis.

Sus dederat poenas: exemplo territus huius
Palmitæ debueras abstinuisse caper.

Caper
355. Baccho. Quem spectans aliquis dentes in uite prementem,
Talia non tacito dicta dolore dedit:

Rode caper uitæ: tamen hinc cum stabis ad aram,
In tua quod spargi cornua possit, erit.

Noxa de-
dere. 360. Verba fides sequitur: noxa tibi deditus hostis
Spargitur effuso cornua Bacche mero.

Culpa sui nocuit, nocuit quoque culpa capellæ:
Quid bos? quid placidæ commeruistis oues?
Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas
Viderat, inceptos destituisse fauos.

365. Coerulea quem genitrix ægrè solata dolentem,
Addidit hæc dictis ultima uerba suis:
Siste puer lechrymas, Proteus tua damna leuabit:
Quoque modo repares, quæ periære, dabit.

Decipiat ne te uersis tamen ille figuris,

370. Impediant geminas uincula firma manus.
Peruenit ad uatem iuuenis, resolutaque somno
Alligat æquorei brachia capta senis.

Ille

Ille suam faciem transformat, & alterat arte,
Mox domitus uinclis in sua membra redit.

Oraq; coerulea tollens rorantia barba, 375.

Qua, dixit, repares arte requiris apes?

Obrue mactati corpus tellure iuuenti,
Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.

Apes ex
cadauere
bouis.

Iussa facit pastor feruent examina putri
De boue, mille animas una necata dedit. 380.

Pauit ouis pratum, uerbenas improba carpsit,
Quas pia Dijs ruris ferre solebat anus.

Quid tui superest? animam cum ponat in aris
Lanigerumq; pecus, ruriculaq; boues?

Placat equo Persis radijs Hyperiona cinctum, 385.

Ne detur celeri uictima tarda Deo

Quæ semel est triplici pro uirgine casa Diana,
Nunc quoq; pro nulla uirgine cerua * cedit.

* datur

Extisa canum triuia uidi libare Saphæos,
Et quicumq; tuas accolit Aeme niues. 390.

Cæditur & rigido custodi ruris asellus:
Causa pudenda quidem, sed tamen apta Deo est.

Festa corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert.

Orgia
Bacchi.

Dij quoq; cultores in idem uenere Lycæi, 395.
Et quicumq; loci non alienus erat.

Panes, & in Venerem Satyrorum prona iuuentus,
Quæq; colunt amnes, solaq; rura Deæ.

Venerat & senior pando Silenus asello,
Quiq; rubro pavidas inguine terret aues. 400.

Silenus.

Dulcia qui dignum nemus in conuiuia nacti,
Gramine uestitis accubere thoris.

Pina dabat Liber, tulerat sibi quisq; coronam,
Miscendas largè riuus agebat aquas.

Naia-

- 405 Naiades effusis aliae sine pectinis usu,
 Pars aderant comptis arte manuq; comis.
 Illa super suras tunicam collecta ministrat,
 Altera dissuto pectus aperta sinu.
 Exerit haec humerum, uestes trahit illa per herbas,
 410. Impediunt teneros uincula nulla pedes.
 Hinc aliae Satyris incendia mitia praebent,
 Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
 Te quoq; inextinctae Silene libidinis urunt:
 Nequitia est, quae te non sinit esse senem.
 415. **Priapus** At ruber hortorum Deus & tutela Priapus,
Lotidē de Omnibus ex illis Lotide captus erat.
perit. Hanc cupit, hanc optat, solam suspirat in illam,
 Signaq; dat nutu, sollicitatq; notis.
 Fastus inest pulchris, sequiturq; superbia formam.
 420. Irrisum uultu despicit illa suo.
 Nox erat, & uino somnum faciente, iacebant
 Corpora diuersis uicta sopore locis.
 Lotis in herbosa sub acernis ultima ramis,
 Sicut erat lusu lassae quieuit humo.
 425. Surgit amans, animamq; tenens, uestigia furtim
 Suspensio digitis fert taciturna gradu,
 Ut terigit niueae secreta cubilia Nymphae,
 Ipse sui flatus, ne sonet aura, cauet.
 Et iam finitima corpus librauit in herba,
 430. Illa tamen multi plena soporis erat.
 Gaudet & a pedibus tracto uelamine, nota
 Ad sua felici coeperat ire uia.
 435. **Asellus** Ecce rudens rauco Sileni rector asellus
Sileni. Intempestiuos edidit ore sonos.
 Territa consurgit Nymphae, manibusq; Priapum
 Reijcit, & fugiens concitat omne nemus.

At

At Deus obscena nimium quoque parte paratus
 Omnibus ad lunæ lumina, risus erat.
 Morte dedit poenas autor clamoris, & hæc est
 Hellepontiacæ uictima grata Deo. 440.
 Intactæ fueratis aues, solatia ruris,
 Assuetum syluis, innocuumque genus.
 Quæ facitis nidos, & plumis oua fouetis,
 Et facili dulces editis ore * sonos. * modos.
 Sed nihil ista iuuant, quia linguæ crimen habetis, 445
 Diique putant mentes uos aperire suas.
 Nec tamē hoc falsū est, nā Diuis proxima quæque est,
 Nunc penna ueras, nunc datis ore notas.
 Tutæ diu uolucrum proles, tum denique cæsa est,
 Iuueruntque Deos indicis exta sui. 450
 Ergo sæpè suo coniunx abducta marito
 Vritur in calidis alba columba focis.
 Nec defensa iuuant Capitolia, quò minus anser
 Det iecur in lances Inachi lauta tuas. Iecur anse
rinū in de
licis Bac-
chi, Plin.
lib. 10.
 Noctæ Deæ noctis cristatus cæditur ales, 455
 Quòd tepidum uigili prouocat ore diem.
 Interea Delphin clarum super æthera sydus
 Tollitur, & patrijs exeret ora uadis.
 Postera lux hyemem medio discrimine signat,
 Aequaque præteritæ quæ superabit, erit. 460.
 Proxima prospiciet Titbono aurora relicto,
 Arcadiæ sacrum pontificale Deæ.
 Te quoque lux eadem Turni soror æde recepit,
 Hic ubi uirginea campus obitur aqua.
 Vnde petam causas horum, moremque sacrorum? 465
 Diriget in medio quis mea uela freto? Carmēta.
 Ipsa mone quæ nomen babes à carmine ductum,
 Propositoque faue, ne tuus erret honor.

Orta prior luna (de se si creditur ipsi)

470. A magno tellus Arcade nomen habet.

Euander. Hinc fuit Euander: qui quanquam clarus utroq;
Nobilior sacrae sanguine matris erat.

Quae simul aethereos animo conceperat ignes,
Ore dabat pleno carmina uera Dei.

475. Dixerat haec nato motus instare, sibiq;
Multaq; praeterea tempora naeta fidem.

Nam iuuenis, nimium uera, cum matre fugatus
Deserit Arcadiam, Parrhasiumq; larem.

Cui genitrix flenti: Fortuna uiriliter (inquit)

480. Siste puer lachrymas, ista ferenda tibi est,
Sic erat in fatis, nec te tua culpa fugauit,

Sed Deus offenso pulsus es urbe Deo:

Nec meriti poenam pateris, sed numinis iram.

Est aliquid magnis crimen abesse malis.

485. Conscia mens, ut cuiq; sua est, ita concipit intra

Pectora pro facto spemq; metumq; suo.

Nec tamen ut primus, moeres mala talia passus,

Obruit ingentes ista procella uiros.

Passus idem est, Tyrijs qui quondam pulsus ab oris

490. Cadmus, in Aonia constitit exul humo.

Passus idem est Tydeus, & idem Pagaseus Iason,

Et quos praeterea longa referre mora est.

Omne solum forti patria est, ut piscibus aequor.

Ut uolucris uacuo quicquid in orbe patet.

495. Nec fera tempestas toto tamen errat in anno.

Et tibi, crede mihi, tempora ueris erunt.

Uocibus Euander, firmata mente parentis

Naue secat fluctus, Hesperiamq; tenet.

Iamq; ratem docta monitu Carmentis in amnem

500. Egerat & Thuseis obuius ibat aquis.

Flu

vacare
culpa ma
gnū sola
tū est mi
seriarum.
Exilio 485
multi for
tes puni
ti.

Fluminis illa latus, cui sunt uada iuncta Terenti,
 Aspicit, & sparsas per loca sola casas. + sola
 Utq; erat, immixtis puppim stetit ante capillis,
 Continuitq; manum torua regentis iter.
 Et procul in dextram tendens sua & brachia ripam & lumen 505
 Pinea non sano ter pede texta ferit.
 Ne ue daret saltum properans insistere ripae,
 Vix est Euandri, uixq; retenta manu.
 Dijq; petitorum (dixit) saluete locorum,
 Tuq; nouos caelo terra datura Deos. 510
 Fluminaq; & fontes, quibus utitur hospita tellus,
 Et nemorum Nymphae, Naiadumq; chori.
 Este bonis auibus uisi natoq; mibiq;
 Ripaq; felici tacta sit ista pede.
 Fallor? an hi fient ingentia moenia colles? 515
 Iuraq; ab hac terra caetera terra petet?
 Montibus his olim totus promittitur orbis,
 Quis tantum fati credat habere locum?
 Et iam Dardaniae tangent haec littora pinus,
 Hic quoq; causa noui foemina Martis erit. 520
 Chare nepos palla funesta quid induis arma?
 Indue, non humili uindice caesus eris,
 Victa tamen uinces, euersaq; Troia resurges,
 Obruet hostiles ista ruina domos.
 Vrite uictrices Neptunia pergama flamma, 525
 Non minor hic, toto est altior orbe cinis.
 Tam pius Aeneas sacra & sacra altera patrem
 Afferet, Iliacos accipe Vesta Deos.
 Tempus erit, cum uos, orbemq; tuebitur idem,
 Et fient ipso sacra colente Deo. 530
 Et penes Augustos patriae tutela manebit:
 Hanc fas imperij frena tenere domum.

Inde nepos, natusq; Dei (licet ipse recuset)
Pondera cœlesti mente paterna feret.

§ 35. Utq; ego perpetuis olim sacrabor in aris,
● Julia Sic augusta nouum * Liuia numen erit.

† agros Talibus ut dictis nostros descendit in * annos,
Substitit in medio præscia lingua sono.

harena, Puppibus egressus Latia stetit exul * in herba,
§ 40 Felix exilium cui locus ille fuit.

Nec mora longa fuit: stabant noua tecta, nec alter
Montibus Ausonijs Arcade maior erat.

Boues Her Ecce boues illuc Erythraïdas applicat heros,
culis. Emensus longi clauiger orbis iter.

§ 45. Dumq; huic hospitium domus est Tegeæa, uagantur
Incustoditæ lata per arua boues.

Mane erat, excussus somno Tirynthius heros,
De numero tauros sensit abesse duos.

Nulla uidet taciti quærens uestigia furti,

§ 50. Traxerat auersos Cacus in antra boues.

Cacus. Cacus Auentinae timor atq; infamia syluæ,
Non leue finitimis, hospitibusq; malum.

Dira uiro facies, uires pro corpore, corpus
Grande, pater monstri Mulciber huius erat.

§ 55. Proq; domo, longis spelunca recessibus ingens
Abdita, uix ipsis inuenienda feris.

Ora super postes, affixaq; brachia pendent,
Squalidaq; humanis ossibus albet humus.

Seruat a malè parte bouum, loue natus abibat,

§ 60 Mugitum rauco furti dedere sono.

Accipio reuocamen, ait: uocemq; secutus

Impia per syluas uictor ad antra uenit.

Uleaditum fracti præstruxerat obice montis,

Vix iuga mouissent quinq; bis illud onus.

Niti.

Nititur hic humeris, coelum quoq; sederat illis, 565.

Et uastum motu collabefactat onus,

Quod simul euulsum est, fragor æthera terruit ipsū

Ictaq; subsedit pondere mollis humus.

Prima mouet Cacus collata prælia dextra,

Remq; ferox saxis stipitibusq; gerit. 570.

Quæis ubi nil agitur patrias male fortis ad artes

Confugit, & flammis ore sonante uomit.

Quas quoties perflat, spirare Typhoëa credas,

Et rapidum Aetnæo fulgur ab igne iaci.

Occupat Alcides, adductaq; claua trinodis 575.

Ter quater aduersi cecidit in ore uiri.

Ille cadit, mistasq; uomit cum sanguine flammis,

Et lato moriens pectore plangit humum.

Immolat ex illis taurum tibi Iuppiter unum

Victor, & Euandrum, ruricolasq; uocat. 580.

Constituitq; sibi, quæ maxima dicitur, aram,

Hic ubi pars urbis de boue nomen habet.

Nec tacet Euandri mater, propè tempus adesse,

Hercule quo tellus sit satis usa suo.

At felix uates ut dijs gratissima uixit, 585.

Possidet hunc Iani sic Dea mense diem.

Idibus in magni castus Iouis æde sacerdos

Semimaris flammis uiscera libat ouis.

Redditaq; est omnis populo prouincia nostro,

Et tuus Augusto nomine dictus auus. 590

Per lege dispositas * annosa per atria ceras,

Contigerant nulli nomina tanta uiro.

Africa uictorem de se uocat, alter Isaurum,

Aut Cretum domitas testificatur opes.

Hunc Numidæ faciunt, illum Messana superbum, 595.

Ille Numantina traxit ab urbe notam.

Cacus fã
miuomus

Istius aræ
Luius ii,
ab vrbe
condita
meminit.

+ genero-
sa.
Africa-
nus

B 5 Et

**Drusus
Germani
cus,**

Et mortem, & nomen Druso Germania fecit,
Me miserum uirtus quam breuis illa fuit.

600. Si petat à uictis, tot sumet nomina Cæsar,
Quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex uno quidam celebres, aut torquis adempti,
Aut coruit titulos auxiliaris habent.

Magne tuum nomen rerum est mensura tuarum,
Sed te qui uicit nomine maior erat.

Fabii. 605. Nec gradus est Fabios supra cognominis ullus,
Illa domus meritis maxima dicta suis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes,
Hic socium summo cum Ioue nomen habet.

Augusta. 610. Sacra uocant augusta patres, augusta uocantur
Tempa, sacerdotum ritè dicata manu.

*** originis
uerbi** **615.** Fuius & augurium dependet * origine uerbi,
Et quodcunq; sua Iuppiter auget ope.
Augeat imperium nostri ducis, augeat annos,
Protegat, & nostras querna corona fores.

620. Auspicibusq; Deis tanti cognominis hæres
Omne suscipiat, quo pater, urbis onus.
Respiciet Titan actas ubi tertius Idus,
Fient Parrhasia sacra relata Deæ.

**Carpenta
matrona
cum. 625.** Nam prius Ausonias matres carpenta uehebant,
Hæc quoq; ab Euandri dicta parente reor.
Mox honor eripitur, matronaq; destinat omnis
Ingratos nulla prole nouare uiros.

Nè ue daret partus, iclu temeraria cæco
Visceribus crescens excutiebat onus.

630. Corripuisse patres ausas immitia nuptas,
Ius tamen ereptum restituisse ferunt.
Binaq; nunc pariter Tegeæ sacra parenti.
Pro pueris fieri, uirginibusq; iubent.

Scortea non illi fas est inferre sacello,
 Ne uiolent puros * exanimata focos. 630. + extra cry
mata
 Si quis amas ueteres ritus, assiste precanti,
 Nomina percipies non tibi nota prius.
 Porrima placatur, * Postuent aq̄, siue sorores,
 Siue fugæ comites Mœnali diua tuæ. + Postuer
taq̄,
 Altera, quod porrò fuerat, cecinisse putatur: 635.
 Altera, uenturum postmodo quicquid erat.
 Candida te niueo posuit lux proxima templo,
 Quæ fert sublimes alta moneta gradus. Moneta
Concor-
dia fant
 Nunc bene prospicies Latiam Concordia turbam,
 Nunc te sacratæ constituere manus. 640.
 Furius antiquus populi superator Ferrusci
 Vouerat, Quoti soluerat * ante fidem. * Ille
 Causa quod à patribus sumptis secesserat armis
 Vulgus, & ipsa suas Roma timebat opes.
 Causa recens melior, sparsos Germania crines 645. Germani
criniti.
+ Corrigi
 * Porrigit auspicijs dux uenerande tuis.
 Inde triumphatæ libasti munera gentis,
 Templaq̄ fecisti, * quæ colis ipse, Dea, + quam
 Hæc tua constituit genitrix, & rebus, & ara,
 Sola thoro magni digna reperta Iouis. 650.
 Hæc ubi transierint, Capricorno Phœbe relicto
 Per iuuenis cures signa regentis aquas.
 Septimus hinc oriens cum se demiserit undis,
 Fulgebit toto iam Lyra nulla polo.
 Sydere ab hoc, ignis uenienti nocte Leonis, 655.
 Qui micat in medio pectore, mersus erit.
 Ter quater euolui signantes tempora Fastos,
 Nec Sementina est ulla reperta dies. Semētinq̄
feriæ,
 Cum mihi (sensit enim) lux hæc inducitur inquit
 Musa, quid à Fastis non stata sacra petis: 660.

Vtq; dies incerta sacris, sic tempore certo
Seminibus iactis est ubi foetus ager.

State coronati plenum ad præsepe iuueni,
Cum tepido uestrum uere redibit opus.

665. Rusticus emeritum palo suspendit aratrum,
Omne reformidat frigore uulnus humus.

Villice da requiem terræ semente peracta,
Da requiem, terram qui coluere, uiris.

Pagus agat festum, pagum lustrate coloni,
670. Et date paganis annua liba focis.

Placentur matres frugum, Tellusq;, Ceresq;,
Farre suo grauida, uisceribusq; suis.

Ceres. Officium commune Ceres & Terra tuentur:
Hæc præbet causam frugibus, illa locum.

675. Consortes operum, per quas correcta uetustas,
Quernaq; glans uicta est utiliore cibo.

Fructibus immensis auidos satiate colonos,
Ut capiant cultus præmia digna sui.

Vos date perpetuos teneris sementibus auctus,
680. Nec noua per gelidas uista sit herba niues.

Cum serimus, cœlum uentis aperite serenis:
Cum latet, ætherea spargite semen aqua.

Nè ue graues cultis cerealia dona cauet,
Agmine læsuro depopulentur aues.

685. Vos quoq; subiectis formicæ parcite granis,
Post messem prædæ copia maior erit.

Rubigo
+ zgra Interea crescat scabræ rubiginis expers,
Nec uicio cœli palleat * ulla seges.

Et neq; deficiat macie, neq; pinguior æquo,
690. Diuitijs pereat luxuriosa suis.

Et careant lolijs oculos uiciantibus agri,
Nec sterilis culto surgat auena solo.

Triticeos foetus, passuraq; farra bis ignem,
Ordeaq; ingenti foenore reddat ager.

Hoc ego pro uobis, hoc uos optate coloni, 695.

Efficiatq; ratas utraq; diua preces.

Bella diu tenuere uiros, erat aptior ensis
Vomere: cecidit taurus arator equo.

Aurea se-
cula.

Sarcula cessabant, uersi q; in pila ligones,
Factaq; de rastris pondere cassis erat. 700.

Gratia Dijs domuiq; tuae, religata catenis
Iam pridem uestro sub pede bella iacent.

Sub iuga bos ueniat, sub terras semen aratas,
Pax Cererem nutrit, pacis alumna Ceres.

At quae uenturas praecedit sexta Calendas, 705.
Haec sunt Ledaëis templa dicata Deis.

Fratribus * illa dies, fratres de gente Deorum
Circa Iuturna composuere lacus.

+ Hiades
Castor &
Pollux.

Ipsam nos carmen deduxit pacis ad aras,
Haec erit à mensis fine secunda dies. 710.

Frondeb; Actiacis comptos redimita capillos
Pax ades, & toto mitis in orbe mane.

Dum desunt hostes, desit quoq; causa triumphi,
Tu ducibus bello gloria maior * eris.

+ ades

Sola gerat miles, quibus arma coërceat hostes, 715.
Canteturq; fera nil nisi pompa, tuba.

Horreat Aeneadas, & primus, & ultimus orbis,
Si qua parum Romam terra timebit, amet.

Thura sacerdotes pacalibus addite flammis,
Albaq; perfusa uictima fronte cadat. 720

Vtq; domus, quae praestat, eam cum pace perennet,
Ad pia propensos uota rogate Deos.

Sed iam prima mei pars est * exhausta laboris,
Cumq; suo finem mense libellus habet. 725.

+ exacta

B S

PVB.

P OVIDII NASONIS
FASTORVM LIBER
Secundus.

Febru-
rius.

* hic

*Anus habet finem, cum carmine
ne crescat, & annus
Alter ut it * mensis, sic li-
ber alter eat.*

*Nunc primū uelis Elegima-
ioribus itis,
Exiguū, memini, nuper
eratis opus.*

5 *Ipse ego uos habui faciles in amore ministros,
Cūm lusit numeris prima iuuenta suis.
Idem sacra cano, signat aq; tempora Fastis:
Ecquis ad hæc illinc crederet esse uiam?
Hæc mea militia est, gerimus quæ possamus arma,
10 *Dextraq; non omni munere nostra uacat.
Si mihi non ualido torquentur pila lacerto,
Nec bellatoris terga premuntur equi,
Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense,
His habilis telis quilibet esse potest.**

15 *At tua prosequimur studioso pectore Caesar
Nomina, per titulos ingredimurq; tuos.
Ergo ades, & placido paulū mea munera uultu
Respice, pacando si quid ab hoste uacas.*

* piacula
Februa.

20 *Februa Romani dixere * piamina patres,
Nunc quoq; dant uerbo plurima signa fidem.
Pontifices à rege petunt, & Flamine lanas,
Quæis ueterum lingua Februa nomen erat.*

Quæq;

Quæq; capit lector domibus purgamina certis,
 Torrida cum mica farra, uocantur idem.
 Nomen idem ramo, qui cæsus ab arbore pura, 25.
 Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
 Ipse ego Flamineam poscentem Februa uidi.
 Februa poscenti pinea uirga data est.
 Deniq; quodcunq; est, quo corpora nostra piantur,
 Hoc apud intonsos nomen habebat auos. 30.
 Mensis ab his dictus, secta quod pelle Luperci
 Omne solum lustrant, idq; piamentum habent.
 Aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
 Tunc cum ferales præteriêre dies.
 Omne nefas, omnemq; mali purgamine causam 35.
 Credebant nostri tollere posse senes.
 Græcia principium moris dedit: illa nocentes
 Impia lustratos ponere facta putat.
 Actoriden Peleus, ipsum quoq; Pelea Phocæ
 Cæde per Aemonias soluit Acastus aquas. 40.
 Vectam frenatis per inane draconibus Ægeus
 Credulus, immerita Phæida fouit ope,
 Amphiaraiides Naupacteo Acheloo,
 Solue nefas, dixi: soluit & ille nefas.
 Ab nimium faciles, qui tristia crimina cædis 45.
 Flumineæ tolli posse putatis aqua.
 Sed tamen (antiqui ne nescius ordinis erres)
 Primus, ut est, Iani mensis & antè fuit.
 Qui sequitur Ianum, ueteris fuit ultimus anni,
 Tu quoq; sacrorum Termine finis eras. 50.
 Primus enim Iani mensis, qui ianua prima est:
 Qui sacer est imis manibus, imus erat.
 Postmodo creduntur spacio distantia longo
 Tempora bis quini continuasse uiri.

Februa
rio unde
nomen.

Prim-

Xuiri. 55. Principio mensis Phrygiae contermina matris,
Sospita delubris dicitur aucta nouis.

* quaris Nunc ubi sunt, illis * quae sunt sacra Calendis
Templa Deae? longa procubuere die.

Cetera ne simili caderent labefacta ruina,
60. Cavit sacrae prouida cura ducis.

Sub quo delubris sentitur nulla senectus:
Nec satis est homines, obligat ille Deos.

Templorum positor, templorum sancte repertor,
Sit superis, opto, mutua cura tui.

65. Dent tibi caelestes, quos tu caelestibus annos:
Proque tua maneant in statione domo.

* auerni Tunc quoque uicini lucus celebratur * asyli,
Qua perit aequoreas aduena Tybris aquas.
Ad penetrale Numae, Capitolinumque tonantem,

70. Inque Iouis summi caeditur arce bidens.
Saepe graues pluuias adopertus nubibus aether
Concitat, aut posita sub niue terra latet.

Proximus Hesperias Titan abiturus in undas,
Geminam purpureis cum iuga demet equis,

75. Illa nocte aliquis tollens ad sidera uultus,
Diceret, Vbi est hodie, quae Lyra fulsit heri?
Dumque Lyram quaeret, medij quoque terga Leonis,
In liquidas subito mersa notabit aquas.

Delphi-
nus. Quem modo caelatum stellis delphina uidebas,
80. Is fugiet uisus nocte sequente tuos.

Seu fuit occultis felix in amoribus index,
Lesbida cum domino seu tulit ipse lyram.

Quod mare non nouit, quae nescit Ariona tellus?
Carminibus currentes ille tenebat aquas.

85. Saepe sequens agnam lupus est a uoce retentus,
Saepe audum fugiens restitit agna lupum.

Saepe

Sæpè canes leporesq; umbra tætuere sub una,
 Et stetit in saxo proxima cerua lea.
 Et sine lite loquax cum Palladis alite **corripit**
 Sedit, & accipitri iuncta columba fuit. **90**
 Cynthia sæpè tuis fertur uocalis Arion,
 Tanquam fraternis obstupuisse modis. **Arion in
stellam.**
 Nomen Arionium Siculas impleuerat *urbes,
 Captaq; erat lyricis Ausonis ora sonis. ***vndas**
 Inde domum repetens puppim conscendit Arion, **95**
 Atq; ita quasitas arte ferebat opes.
 Forsitan infelix uentos undasq; timebas,
 At tibi naue tua tutius æquor erat.
 Nanq; gubernator districto constitit ense,
 Cæteraq; armata conscia turba manu. **100**
 Quid tibi cum gladio? dubiam rege nauita puppim,
 Non sunt hæc digitis arma tenenda tuis.
 Ille metu pavidus, Mortem non deprecor, inquit,
 Sed liceat sumpta pauca referre *lyra. ***mors**
 Dant ueniam, ridentq; moram, capit ille coronam, **105**
 Quæ posset crines Phoebe decere tuos.
 Induit, & Tyrio distinctam murice pallam,
 Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
 Flebilibus numeris, ueluti canentia dura
 Traiectus penna tempora cantat olor. **110**
 Protinus in medias ornatus desilit undas,
 Spargitur impulsa cœrula puppis aqua.
 Inde (fide maius) tergo delphina recuruo
 Se memorant oneri supposuisse nouo.
 Ille sedet citharamq; tenet, preciumq; uehendi **115**
 Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.
 Dij pia facta uident, astris delphina recepit
 Iuppiter, & stellas iussit habere nouem.

Nunc

Nūc mihi mille sonos quoq; est memoratus Achilles
120. Vellem Mæonide pectus inesse tuum.

* carmine Dum canimus sacras alterno * pectine Nonas,
Maximus his Fastis accumulatur bonos.
Deficit ingenium, maioraq; uiribus urgent,
Hæc mihi præcipuo est ore canenda dies.

125. Quid uolui demens, Elegis imponere tantum
Ponderis? Heroici res erat ista pedis.

Pater pa- Sancte pater patriæ, tibi plebs, tibi curia nomen
triæ. Hoc dedit, hoc dedimus nos tibi nomen, eques.

Res tamen antè dedit, serò quoq; uera tulisti
130. Nomina, iam pridem tu pater orbis eras.

Hoc tu per terras, quod in æthere Iuppiter alto,
Nomen babes: hominum tu pater, ille Deum.

Romuli Romule concedes, facit hic tua magna tuendo
cū Augu- Mœnia, quæ dederas transilienda Remo.

sto colla- Te Tatius paruiq; Cures, Cæcinaq; sensit,
tio, 135. Hoc duce Romanum est Solis utrunq; latus.

Tu breue nescio quid uictæ telluris habebas:
Quodcunq; est alto sub Ioue, Cæsar habet.

Tu rapis, hic castas duce se iubet esse maritas:

140. Tu recipis luco, reppulit ille nefas.

Vis tibi grata fuit florent sub Cæsare leges:

Tu domini nomen, principis ille tenet.

Te Remus incusat, uentiam dedit hostibus ille.

Cœlestem fecit te pater, ille patrem.

145. Iam puer Idæus media tenus eminet aluo,

Et liquidas misto nectare fudit aquas.

En etiam si quis Boream horrere solebat,

* & Gaudeat, * à Zephyris mitior aura uenit.

Quintus ab æquoreis nitidum iubar extulit undis

150. Lucifer, & primi tempora ueris erunt.

Ne fallare tamen, restant tibi frigora, restant,
 Magnaꝫ; discedens signa relinquet hyems.
 Tertia nox ueniet, custodem protinus Vrsæ
 Aspicias geminos exeruisse pedes.
 Inter Hamadryadas, iaculatricemꝫ; Dianam, 155
 Calisto sacri pars fuit una chori.
 Illa Deæ tangens arcus, quos tangimus arcus,
 Este meæ testes uirginitatis, ait.
 Cynthia laudauit, promissaꝫ; fœdera serua,
 Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris. 160.
 Fœdera seruasset, si non formosa fuisset:
 Cauit mortales, de Ioue crimen habet.
 Mille feras syluis Phœbe uenata redibat, Phœbe?
 Aut plus, aut medium sole tenente diem.
 Ut tetigit lucum (densa niger ilice lucus, 165.
 In medio gelidæ fons erat & altus aquæ) & aptus
 Hic, ait, in sylua uirgo Tegeæa lauemur:
 Erubuit falso uirginis illa sono:
 Dixerat hoc nymphis, nymphæ uelamina ponunt,
 Hanc pudet, & tardæ dat mala signa moræ. 170.
 Exuerat tunicas uteri manifesta tumore,
 Proditur iudicio ponderis ipsa sui.
 Cui Dea: Virgineos perziura Lycaoni coetus Calista in
 Desere, nec castas pollue, dixit, aquas. vrsam.
 Luna nouum decies implerat cornibus orbem, 175.
 Quæ fuerat uirgo credita, mater erat.
 Læsa furit luno formam mutatꝫ; puellæ:
 Quid facis? inuito est pectore passa Iouem.
 Utꝫ; feræ uidit turpes in pellice uultus,
 Huius in amplexus Iuppiter, inquit, eat. 180.
 Vrsæ per incultos errabat squalida montes,
 Quæ fuerat summo nuper æfnata Ioui.

Iam

Iam tria lustra puer furto conceptus agebat,
Cum mater nato est obuia facta suo.

185. Illa quidem tanquam cognosceret, astitit amens
Et gemit, gemitus uerba parentis erant.

Hanc puer ignarus iaculo fixisset acuto,
Ni foret ad superas raptus uterq; domos.

Signa, p̄pinqua micat, prior est (q̄ diximus) Arctō,

190. Arctophylax formam terga sequentis habet.
Scuit adhuc, canamq; petit Saturnia Tethyn,

* tacitis

Mœnalian * tactis ne lauet Arcton aquis.

Idibus agrestis fumant altaria Faani,

Hic ubi discretas insula rumpit aquas.

195. Hæc fuit illa dies, in qua Veientibus aruis

Tercentum Fabij ter cecidère duo.

Fabiorū
interni-
tio,

Vna domus uires & onus susceperat urbis,

Sumunt gentiles arma professam manus.

Egreditur castris miles generosus ab iisdem,

200. E quæis dux fieri quilibet aptus erat.

Carmentis portæ dextra est uia proxima Iano:

Ire per hanc noli, quisquis es, omen habet.

Ulla fama refert Fabios exisse trecentos:

Porta uacat culpa, sed tamen omen habet.

205. Cremera. Vt celeri passu Cremeram tenuère rapacem,

(Turbidus hybernis ille fluebat aquis)

Castra loco ponunt, districtis ensibus ipsi

Tyrrbenum ualido Marte per agmen eunt.

Non aliter, quàm cum Lybica de rupe leones

210. Inuadunt sparsos lata per arua greges.

Diffugiunt hostes, inhonestaq; uulnera tergo

Accipiunt, Thusco sanguine terra rubet.

Sic iterum, sic sæpe cadunt, ubi uincere apertè

Non datur, insidias armaq; tecta parant.

Campus

LIBER II.

33.

Campus erat, campi claudebant ultima colles, 215.

Sylvaq; montanas occulere apta feras.

In medio paucos, armenta q; * rara relinquunt.

4 pauca

Cætera uirgultis abdita turba latet.

Ecce, uelut correns undis * pluuiabilibus auclis,

4que pa-

Aut niue, quæ Zephyro uicta repente fluit, 220.

ludibus

Per sata, perq; uias fertur, nec ut antè solebat,

Riparum clausas margine finit aquas:

Sic Fabij uallem latis discursibus implent,

Quodq; uident sternunt, nec metus alter inest.

Quò ruitis generosa domus? malè creditis hosti: 225.

Simplex nobilitas perfida tela caue.

Fraude perit uirtus, in apertos undiq; campos

Profiliunt hostes, & latus omne tenent.

Quid faciant pauci contra tot millia fortes?

Quid' ue, quod in misero tempore restet, ades? 230.

Sicut aper longè syluis latratibus actus

Fulmineo celeres dissipat ore canes,

Mox tamen ipse perit: sic non moriuntur inulti,

Vulnera alterna dantq; feruntq; manu.

Vna dies Fabios ad bellum miserat omnes, 235.

Ad bellum missos perdidit una dies,

Vt tamen Herculeæ superessent semina gentis,

Credibile est ipsos consuluisse Deos,

Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis

Vnus de Fabia gente relictus erat. 240.

Fabius

Cunctator,

Scilicet ut posses olim tu Maxime nasci,

Cui res cunctando restituenda foret.

Continuata loco tria sydera, * Coruus & Anguis,

4 cernis

Et medius Crater inter utrunq; laret,

Idibus illa latent, oriuntur nocte sequenti: 245.

Quæ tibi cur tria sint iam sociata, canam.

C Fortè

Fortè Ioui Phoebus festum solenne parabat,
(Non faciet longas fabula nostra moras)

¶ mea I mea, dixit, auis, ne quid * pia sacra moretur,

250. Et tenuem è uiuis fontibus affer aquam.

Coruus inauratum pedibus erat èra recuruis

Tollit, & aërium peruolat altus iter.

Coruus. Stabat adhuc ficus duris densissima pomis,

Tentat eam rostro: non erat apta legi.

255. Immemor imperij sedisse sub arbore fertur,

Dum fierent tarda dulcia poma mora.

¶ rapit Iamq; satur nigris longū * capit unguibus hydrum,

Ad dominumq; redit, fictaq; uerba refert.

Hic mihi causa moræ uiuarum obsessor aquarum,

260. Hic tenuit fontes, officiumq; meum.

Addis, ait, culpæ mendacia, Phoebus: & audes

Fatidicum uerbis fallere uelle Deum.

At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus,

De nullo gelidæ fonte bibentur aquæ.

265. Dixit, & antiqui monumenta perennia facti,

Anguis, auis, crater, sydera iuncta micant.

Lupercalia.

Tertia post Idus nudos aurora Lupercos

¶ eunt.

Aspicit, & Fauni sacra bicornis * erunt.

Dicite Pierides, sacrorum quæ sit origo,

Pan bicornis.

270. Attigerint Latias unde petita domos.

Pana Deum pecoris ueteres coluisse feruntur

Arcades, Arcadijs plurimus ille iugis.

Testis erit Pholoë, testes Sympbalides undæ,

Quiq; citis Ladon in mare currit aquis.

275. Cinctaq; pinetis nemoris iuga Nonacrini,

Altaq; Trœzene, Parasiæq; niues.

equorum

Pan erat armenti, Pan illic numen * aquarum,

Munus ob incolumes ille ferebat oues.

Tran-

Transtulit Euander syluestria numina secum,

Hic, ubi nunc urbs est, tunc locus urbis erat. 280

Inde Deum colimus, deuectaq; sacra Pelasgis,

Flamen ad hæc prisco more Dialis * erat.

4 eat.

Cur igitur currant, & cur, si currere mos est,

Nuda ferant posita corpora ueste, rogas?

Luperci
cur nudis
& fugas.

Ipsæ Deus uelox discurrere gaudet in altis 285.

Montibus, & subitæ concitat ipse * feras.

Ipsæ Deus nudus nudos iubet esse ministros,

Nec satis ad cursus commoda uestis erat.

Ante Iouem genitum terras habuisse feruntur

Arcades & Luna gens prior illa fuit. 290.

Arcades
indigenæ.

Vita feris similis, nullos agitata per usus,

Artis adhuc expers, & rude uulgus erat.

Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas,

Nectar erat palmis hausta duabus aqua.

Nullus anhelabat sub adunco uomere taurus, 295.

Nulla sub imperio terra colentis erat.

Nullus adhuc erat usus equi, se quisq; ferebat,

Ibat ouis lana corpus amicta sua.

Sub Ioue durabant, & corpora nuda gerebant,

Docta graues imbres & tolerare Notos. 300.

Nunc quoq; detecti referunt monumenta uetusti

Moris, & antiquas testificantur opes.

Sed, cur præcipuè fugiat uelamina Faunus,

Traditur antiqui fabula plena ioci.

Fortè comes dominae iuuenis Tirynthius ibat, 305.

Vidit ab excelso Faunus utrunq; * loco.

4 iuge.

Vidit, & incaluit: Montanaq; numina, dixit,

Nil mihi uobiscum est, hic meus ardor eris.

Ibat odoratis humeros perfusa capillis

Mæconis, aurata conspicienda sinu. 310.

C 2 Aurea

Aurea pellebant tepidos umbracula soles.

Quæ tamen Herculeæ sustinuere manus.

Iam Bacchi nemus, & Tmoli uineta tenebat,

Hesperus, & fusco roscidus ibat equo.

315. Antra subit tophis laqueata, & pumice uiuo,
Garrulus in primo limine riuus erat.

Dumq; parant epulas, potandaq; uina ministri,
Cultibus Alciden instruit illa suis.

Dat tenues tunicas Getulo murice tinctas,

320. Dat teretem zonam, qua modò cinctâ fuit.

Ventre minor zona est, tunicarum uincla relaxat,
Ut posset magnas exeruisse manus.

Pregerat armillas non illa ad brachia factas,
Scindebant magni uincla parua pedes.

325. Ipsa capit clauamq; grauem spoliūq; leonis,
Conditaq; in pharetra tela minora sua.

Sic epulis functi, sic dant sua corpora somno.
Et positis iuxta secubuere thoris.

Causa, repertori uitis quia sacra parabant,

330. Quæ facerent purè cum foret orta dies.

Bacchana Noctis erat mediū (quid nō amor improbus audet?)
lia.

Roscida per tenebras Faunus ad antra uenit.

Utq; uidet comites somno uinoq; solutos,

Spem capit in dominis esse soporis idem.

335. Intrat, & buc, illuc temerarius errat adulter,

Et præfert cautas, subsequiturq; manus.

Venerat ad strati captata cubilia lecti,

Et felix prima sorte futurus erat.

Ut tetigit fului setis hirsuta leonis

340. Vellera, pertimuit, sustinuitq; manus.

Pandecet
ptus pilis
leonis. Attonitusq; metu redijt, ceu sæpè uiator
Turbatum uiso rettulit angue pedem.

Inde

Inde thori, qui iunctus erat, uelamina tangit
Mollia, mendaci decipiturq; nota.

Ascendit spondaq; sibi propiore recumbit, 345.

Et tumidum cornu durius inueni erat.

Interea tunicas ora subducit ab ima,

Horrebant densis aspera crura pilis.

Cetera tentantem cubito Tyrinthius heros

Reppulit, è summo decidit ille thoro. 350

Fit sonus, & comites inclamat, lumina poscit

Moconis, illatis ignibus acta patent.

Ille gemit, lecto grauiter deiectus ab alto,

Membraq; de dura uix sua tollit humo.

Ridet & Alcides, & qui uidere iacentem, 355.

Ridet amatorem Lyda puella suum.

Veste Deus lusus, fallentes lumina uestes

Non amat, & nudos ad sua sacra uocat.

Adde peregrinis causas mea musa Latinas,

Inq; * suo noster puluere currat equus. 360.

4 tuo
4 iuuenca

Cornipedi Fauno caesa de more * capella,

Venit ad exiguas turba uocata dapes.

Dumq; sacerdotes uerubus transiecta salignis

Extā parant, medias sole tenente uias.

Romulus & frater, pastoralisq; iuuentus 365.

Solibus & campo corpora nuda dabant.

Castibus, & iaculis, & misso pondere saxi

Brachia per lusus experienda dabant.

Pastor ab excelso per deuia rura iuuenkos

Romule prædones, & Remo, dixit, agunt. 370.

Ludicra
certami-
na Romu-
li & Remi

Longum erat armari, diuersis exit uterq;

Partibus, occursum præda recepta Remi est.

Vt redijt, uerubus stridentia detrahit exta,

Atq; ait: hæc certè non nisi uictor edet,

○ 3 Dicta

375. Dicta facit, Fabijq; simul uenit irritus ille
 Romulus, & mensas ossaq; nuda uidet.
 Risit & indoluit Fabios potuisse, Remumq;
 Vincere, Quintilios non potuisse suos.
 Fama manet facti posito uelamine currunt,
 4 quod 380 Et memorem famam, * qui bene gessit, habet.
 Lupercal. Forsitan & queras cur sit locus ille Lupercal,
 Quae ue locum tali nomine causa notet.
 Sylua Vestalis coelestia semina parca
 Ediderat, patruo regna tenente suo.
385. Rhea Syl- Is iubet auferri paruos, & in amne necari,
 uia expo- Quid facis? ex illis Romulus alter erat.
 nit libe- Iussa recusantes peragunt lachrymosa ministri,
 ros. Flent tamen, & geminos ad loca iussa ferunt.
 Albula, quem Tyberim mensus Tyberinus in undis
390. Reddidit, hybernis forte tumebat aquis.
 Hic ubi nunc fora sunt, lintres errare uideres,
 Quaq; iacent ualles maxime Circe tuae,
 Huc ubi uenerunt (nec enim procedere possunt
 Longius) ex illis unus & alter ait:
395. Ab quam sunt similes, ab quam formosus uterq;
 Plus tamen ex istis iste uigoris habet.
 Si genus arguitur uultu, nisi fallit imago,
 Nescio quem e uobis suspicor esse Deum.
 At si quis uestrae Deus esset originis autor,
 400. In tam praecipiti tempore ferret opem.
 Ferret opem certe, si non ope mater egeret,
 Quae facta est uno mater, & orba die.
 Nata simul, moritura simul, simul ite sub undas
 Corpora: desierat, deposuitq; sinu.
405. Vagierunt ambo pariter, sensisse putares,
 Hi redeunt udis in sua tecta genis.

Sustinet impositos summa cauus alueus unda,
Heu quantum sati parua tabella tulit.

Alueus in limo syluis appulsus opacis,
Paulatim fluuio deficiente sedet. 410.

Arbor erat, remanent uestigia: quæq; uocatur
Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.

Romula
ficus.

Venit ad expositos (mirum) lupa foeta gemellos:
Quis credat pueris non nocuisse feram?

Non nocuisse parū est, pdest quoq; quos lupa nutrit, 415.
Perdere cognata sustinuere manus.

Constitit, & cauda teneris blanditur alumnis,
Et lingit lingua corpora bina sua.

Lupa alu-
it Romu-
lum & Re-
mum.
4 ducunt
4 Lupcis

Marte satos scires, timor absuit, ubera & sugunt,
Et sibi permissi lactis aluntur ope. 420.

Ulla loco nomen fecit: locus ille & Lupercal,
Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Quid uetat Arcadio dictos à monte Lupercos?
Faunus in Arcadia templa Lycæus habet.

Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis, 425.
Nec prece, nec magico carmine mater eris.

Excipe focunda patienter uerbera dextra,
Iam socer optatum nomen habebit aui.

Nam fuit illa dies, dura cum sorte maritæ
Reddebant uteri pignora rara sui. 430.

Quid mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas,
Romulus (hoc illo sceptra tenente fuit)

Si mea non uires, sed bellum iniuria fecit,
Vtilius fuerat non rapuisse nurus.

Monte sub exquilio multis incæduus annis, 435.
Iunonis magnæ nomine lucus erat.

Huc ubi uenerunt pariter nuptæq; uiriq;
Suppliciter posito procubuere genu.

C 4 Cum

- Cūm subitō mota tremuere cacumina syluæ,
 440. Et Dea per lucos mira locuta suos.
 Italidas matres, inquit, sacer hircus inito:
 Obstupuit dubio territa turba sono.
 Augur erat (nomen longis intercidit annis)
 Nuper ab Hetrusca uenerat exul humo.
 445. Ille caprum mactat, iussæ sua terga puellæ,
 4 exectis Pellibus * exemptis percutienda dabant.
 4 mense Luna resumebat decimo noua cornua * motu,
 Virq; pater subitō, nuptaq; mater erat.
 Lucina. Gratia Lucine dedit hæc tibi nomina lucus.
 450. Aut quia principium tu Dea lucis habes.
 Parce precor grauidis facilis Lucina puellis,
 Maturumq; utero molliter aufer onus.
 Orta dies fuerit, tu desine credere uentis:
 Perdedit illius temporis aura fidem.
 455. Flamina non constant, & sex reserata diebus
 Carceris Aeolij ianua late patet.
 Iam leuis obliqua subsedit aquarius urna,
 Proximus æthereos excipe Piscis equos.
 Te memorant, fratremq; tuum (nam iuncta micatis
 460. Signa) duos tergo sustinuisse Deos.
 Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
 Tunc cūm pro coelo Iuppiter arma tulit,
 Venit ad Euphraten comitata Cupidine paruo,
 Inq; Palestinae margine sedit aquæ.
 465. Populus & cannae riparum summa * tegebant,
 4 tenebāt Spemq; dabant salices hos quoq; posse tegi.
 Dum latet, insonuit uento nemus: illa timore
 Pallet, & hostiles credit adesse manus.
 Vtq; sinu tenuit natum: succurrite nymphæ,
 470. Et Dijs auxilium ferte duobus, ait.

Nec mora profiluit, Pisces subiêre gemelli:
 Pro quo, quæ cernis, sydera nomen habent.
 Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,
 Ne uiolent timidi piscibus ora Syri.
 Proxima lux uacua est: at tertia dicta Quirino, 475.
 Qui tenet hoc nomen, Romulus antè fuit.
 Siue quod hasta Curis priscis est dicta Sabinis
 Bellicus à telo uenit in astra Deus.
 Siue suo regi nomen posuêre Quirites,
 Seu quia Romanis iunxerat ille Cures. 480
 Nam pater armipotens postquam noua moenia uidit,
 Multaq; Romulea bella peracta manu.
 Iuppiter, inquit, habet Romana potentia uires,
 Sanguinis officio non eget illa mei.
 Redde patri natum, quamuis intercidit alter, 485.
 Pro se, proq; Remo, qui mihi restat, erit.
 Vnus erit, quem tu tolles in sydera coeli,
 Tu mihi dixisti, sint rata dicta Iouis.
 Iuppiter annuerat, nutu tremefactus uterq;
 Est polus, & coeli pondera mouit Atlas, 490.
 Est locus, antiqui Capreae dixêre paludem,
 Fortè tuis illic Romule iura dabas.
 Sol fugit, & remouent subeuntia nubila coelum,
 Et grauis effusis decidit imber aquis.
 Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus æther, 495.
 Fit fuga, rex patrijs astra petebat equis.
 Luctus erat falsæq; patres in crimine cædis,
 Hæsissetq; animis forsitan ipsa fides.
 Sed procul è longa ueniebat Iulius Alba,
 Lunaq; & fulgebat, nec facis usus erat. 500.
 Cùm subito motu sepes tremuêre sinistra,
 Rettulit ille gradus horruerantq; comæ.

Piscis fig-
num.Quirinus
Romulus
vnde.Capreae
palus, ubi
Romulus
evanuit.Iulius is
fuit Pro-
culus.
& surge-
bat

Pulcher, & humano maior, trabeaq; decorus
Romulus in media uisus abesse uia.

505. Et dixisse simul: probibe lugere Quirites,
Ne uiolent lachrymis numina nostra suis.

Tbura ferant, placentq; nouum pia turba Quirinum,
Et patrias artes, militiamq; colant.

Iussit, & in tenues oculis euauit auras.

4 populos 510. Conuocat hic * patres, iussa q; uerba refert.
Collis   Templa Deo fiunt, collis quoq; dictus ab illo est.
Quirina-   Et referunt certi sacra paterna dies.

lis.   Lux quoq; cur eadem stultorum festa uocetur.
Festa stul-   Accipe: parua quidem causa, sed apta subest.
torum.

515. Non habuit doctos tellus antiqua colonos,
Lassabant agiles aspera bella uiros,
Plus erat in gladio, quam curuo laudis aratro.

Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen ueteres iaciebant, farra metebant,
520. Primitias Cereri farra resecta dabant,
Usibus admoniti flammis torrenda dederunt,
Multaq; peccato damna tulere suo,
Nam modo uerrebant nigras pro farre fauillas,
Nunc ipsas ignes corrupuere casas.

Fornax   525. Facta Dea est Fornax: leti Fornace coloni,
Dea.   Orant, ut fruges temperet illa suas.
Fornaca-   Curio legitimis tunc Fornacalia uerbis
lia.

Curio legitimis tunc Fornacalia uerbis
Maximus indicit, nec stagna sacra facit.
Inq; foro multa circumpendente tabella
530. Signatur certa curia quaeq; nota.

Stultaq; pars populi quae sit sua curia, nescit,
Sed facit extrema sacra relictæ die.
Est honor & tumulis animas placare paternas,
Paruaq; in extructas munera ferre pyras.

Parue

Parua petunt manes, pietas pro diuite grata est 535

Munere, non auidos Styx habet ima Deos.

Tegula porrectis satis est uelata coronis,

Et sparsae fruges, paruaq; mica salis.

Inq; mero mollita Ceres, uiolaeq; solutae,

Haec habeat media testa relicta uia. 540.

Nec maiora ueto, sed q; his placabilis umbra est:

Adde preces positis q; pia uerba focis.

Hunc morem Aeneas pietatis idoneus autor,

Attulit in terras iuste Latine tuas,

Ille patris genio solennia dona ferebat. 545.

Hinc populi ritus edidicere * nouos.

At quondam dum longa gerunt pugnacibus armis

Bella, parentales deseruere dies.

Non impune fuit: nam dicitur omine ab isto

Roma suburbanis incaluisse rogis. 550.

Vix equidem credo, bustis exisse feruntur,

Et tacitae questi tempore noctis aui.

Perq; uias urbis, latosq; ululasse per agros

Deformes animas uulgus inane ferunt.

Postea praeteriti tumulis redduntur honores, 555.

Prodigijsq; uenit, funeribusq; modus.

Dum tamen haec fiunt, uiduae cessate puellae.

Expectet pupros pinea teda dies.

Nec tibi quae cupidae matura uidebere matri,

Comat uirgineas hasta recurua comas, 560.

Conde tuas Hymenae faces, q; ab ignibus atris

Aufer: habent alias moesta sepulchra faces.

Dij quoq; templorum foribus carentur opertis,

Thure uacent arae, stentq; sine igne foci.

Nunc animae tenues, q; corpora functa sepulchris 565.

Errant, nunc posito pascitur umbris cibo.

Pietas
pro diui-
tis in sa-
cris.

* pios
Parentalis

Parentali-
bus nefas
erat nube
se.

Non

Fortè fuit Naïs Lar nomine, prima sed illi
 Dicta bis antiquum syllaba nomen erat. 600.
 Ex uicio positum, sæpè illi dixerat Almo,
 Nata tene linguam, nec tamen illa tenet.
 Quæ simulac tetigit Iuturnæ stagna sororis,
 Effuge, ait, ripas: dicta refertq; Iouis.
 Illa etiam Iunonem adiit, miseratq; * nymphas, 605. + nuptas
 Naiada Iuturnam uir tuus, inquit, amat.
 Iuppiter intumuit, quæq; est non usa modestè,
 Eripit huic linguam, Mercuriumq; uocat. Mercuri-
 Duc hanc ad manes (locus ille silentibus aptus) us.
 Nympha, sed infernæ Nympha paludis, erit. 610.
 Iussa Iouis fiunt, accepit lucus euntes,
 Dicitur illa duci tunc placuisse Deo.
 Vim parat hic, uultu pro uerbis illa precatur.
 Et frustra muto nititur ore loqui,
 Fitq; grauis, geminosq; parit, qui compita seruant, 615.
 Et uigilant nostra semper in urbe Lares,
 Proxima cognati dixere Charistia chari.
 Et uenit ad socios turba propinqua Deos,
 Scilicet à tumulis, & qui perière propinquis,
 Protinus ad uiuos ora referre iuuat. 620.
 Postq; tot amissos, quicquid de sanguine restat
 Aspicere, & generis dinumerare gradus.
 Innocui ueniant, procul hinc procul impius esto
 Frater, & in partus mater acerba suos.
 Cui pater est uiuax, qui matris digerit annos, 625.
 Quæ premit inuisam socrus iniqua nurum.
 Tantalidæ fratres absint, & Iasonis uxor,
 Et quæ ruricolis semina tosta dedit,
 Et soror, & Progne, Tereusq; duabus iniquus,
 Et quicumq; suas per scelus auget opes. 630.
 Dÿs

Concordia *Dij generis date tura boni, concordia fertur
Illo præcipue mitis adesse die.*

*Et libate dapes, ut grati pignus amoris
Nutriat intinctos missa patella cibos,*

635. * *Iam tibi suadebit placidos nox humida somnos,
Larga precaturi sumite uina manu.*

4 iamq;
vbi

*Et bene nos, bene tu patria pater optime Caesar,
Di cite, suffuso per sacra uerba mero.*

Nox ubi transierit solito celebretur honore,

Terminus
Deus.

640. *Separat indicio qui Deus arua suo.*

*Termine, siue lapis, siue es defossus in agro
Stipes, ab antiquis tu quoq; numen babes.*

Te duo diuersa domini de parte coronant,

4 liba.

Binaq; ferta tibi, binaq; * dona ferunt.

645. *Ara fit, hic ignem curta fert rustica testa
Sumptum de tepidis ipsa colona focis.*

4 arce al-
re. *Ligna senex minuit, concisaq; construit * arte.
Et solida ramos figere pugnat humo.*

4 inuitat

Tunc sicco primas * irritat cortice flammæ,

650. *Stat puer, & manibus laeta canistra tenet.*

Inde ubi ter fruges medios immisit in ignes,

Porrigit incisos filia parua fauos.

Vina tenent alij, libantur singula flammis,

Spectant, & linguis candida turba fauent.

655. *Spargitur & caso communis Terminus agno,
Nec queritur, lactens cum sibi porca datur.*

4 Amplex
Termini
integri-
bas. *Conueniunt, celebrantq; dapes uicinia * supplex,
Et cantant laudes Termine sancte tuas.*

Tu populos, urbesq; & regna ingentia finis,

660. *Omnis erit sine te litigiosus ager.*

Nulla tibi ambitio est, nullo corrumpere auro,

Legitima seruas credita rura fide.

L I B E R II.

47

Thyreata-
da.

Si tu signasses olim * Triaterida terram,
Corpora non leto missa trecenta forent.

Nec foret Otobryades congestis tectus in armis, 665
O quantum patriæ sanguinis ille dedit.

Quid? noua cum fierent Capitolia, nempe Deorum
Cuncta Ioui cessit turba, locumq; dedit. Termin^o
Ioui ipsi
non cessit

Terminus, ut ueteres memorant, inuensus in æde
Restitit, & magno cum Ioue templa tenet. 670.

Nunc quoq; se supra ne quid nisi sydera cernat,
Exiguum templi tecta foramen habent.

Termine post illud leuitas tibi libera non est,
Qua positus fueris in statione mane.

Nec tu uicino quicquam concede roganti, 675
Ne uideare hominem præposuisse Ioui.

Et seu uomeribus, seu tu pulsabere rastris,
Clamato: tuus est hic ager, ille tuus.

Est uia, quæ populum Laurentes ducit in agros,
Quondam Dardanio regna petita duci. 680. Via Lau-
rentina.

Illic lanigeri pecoris tibi Termine fibris
Sacra uidet fieri, sextus ab urbe lapis.

Gentibus est alijs telius data limite certo,
Romanae spaciū est urbis & orbis idem, Sextilis a
Sexto Tar-
quinio.

Nunc mihi dicenda est regis fuga, traxit ab illa 685
Sextus ab extremo nomina mensa dies.

Ultima Tarquinius Romanae gentis habebat
Regna, uir iniustus, fortis ad arma tamen.

Ceperat hic alias, alias euertetat urbes, 690.
Et Gabios turpi fecerat arte suos.

Namq; trium minimus proles manifesta Superbi,
In medios hostes nocte silente uenit,

Nudârunt gladios: occidite, dixit, inermem,
Hoc cupiunt fratres, Tarquiniusq; pater

Quis

695. Qui mea crudeli laceravit uerbere terga,
 Dicere ut hoc posset, uerbera passus erat.
 Luna fuit, spectant iuuenem, gladiosq; recondunt,
 Tergaq; deducta ueste notata uident.
 Flent quoq; & ut secum tueatur bella, precantur,

700. Callidus ignaris annuit ille uiris.

Iamq; potens, misso genitorem appellat amico,
 Perdendi Gabios quod sibi monstret iter.

Hortus odoratis suberat cultissimus herbis

* Septus humum riuo lenè sonantis aqua.

4 Septus 705. * Septus humum riuo lenè sonantis aqua.
 Papauerū Illic Tarquinius mandata latentia nati
 capita ha Accipit, & uirga lilia summa metit.

Nuncius ut redijt, decussa q; lilia dixit,

Filius, agnosco iussa parentis, ait,

Nec mora, principibus caesis ex urbe Gabina,

710. Traduntur ducibus moenia nuda suis.

Ecce, nefas uisu, medijs altaribus anguis

Exit, & extinctis ignibus extra rapit.

* princeps Consulitur Phoebus, fors est ita reddita matri:

Qui dederit * primus oscula, uictor erit.

715. Oscula quisq; suæ matri properata tulerunt,

Non intellecto credula turba Deo.

Brut⁹ stul. Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
 titiam li- Tutus ab insidijs dire Superbe tuis.

mutat. Ille iacens pronus matri dedit oscula terræ,

720. Creditus offenso procubuisse pede.

Ardea ob Cingitur interea Romanis Ardea signis,

setia. Et patitur longas obsidione moras.

Dum uacat, & metuunt hostes committere pugnam,

Luditur in castris, otia miles agit.

725. Tarquinius iuuenis socios dapibusq; meroq;

Accipit: ex illis rege creatus ait:

DUM

Dum nos sollicitos pigro tenet Ardea bello,
 Nec sinit ad patrios arma referre Deos,
 Ecquid in officio thorus est socialis? & ecquid
 Coniugibus nostris mutua cura sumus? 730.
 Quisque suam laudat, studijs certamina crescunt,
 Et feruet multo linguaq; corq; mero.

Collatinus

Surgit cui dederat clarum Collatia nomen,
 Non opus est uerbis: credite rebus, ait:
 Nox superest, tollamur equis, urbemq; petamus: 735.
 Dicta placent frenis impediuntur equi.
 Pertulerant dominos, regalia protinus illi
 Tecta petunt, custos in fore nullus erat.

Ecce nurum regis fuis per colia coronis
 Inueniunt posito peruigilare mero. 740.

Inde cito passu petitur Lucretia, cuius
 Ante thorum calathi, lanaq; mollis erat.

Lucretiae
studia pu-
dica.

Lumen ad exiguum famulae data pensa trahabant,
 Inter quas tenui sic ait illa sono:

Mittenda est domino, nunc nunc properate puella. 745.
 Quam primum nostra facta lacerna manu.

Quid tamen audistis? nam plura audire potestis,
 Quantum de bello dicitur esse super?

Postmodo uicta cades, melioribus Ardea restas
 Improbata, quae nostros cogis abesse uiros. 750.

Sint tantum reduces, sed enim temerarius ille
 Est meus, & stricto quilibet ense ruit.

Mens abit, & morior quoties pugnantis imago
 Me subit, & gelidum pectora frigus habet.

Tarquinus
us Aruns
Lucretiam
amat.

Desinit in lachrymis, inceptaq; fila remisit, 755.
 In gremio uultum deposuitq; suo.

Hoc * ipsum decuit, lachrymae decuere pudicam:
 Et facies animo dignaq; parq; fuit.

* ipsam

D Done

Pone metum, ueni, coniunx ait: illa reuixit,

760. Deq; uiri collo dulce pependit onus.

Interea iuuenis furiales regius ignes

Concipit, & cæco raptus amore furit.

Forma placet, niueusq; color. flauiq; capilli,

Quiq; aderat nulla factus ab arte decor.

765. Verba placent, & uox, & quod corrumpere non est:

Quoq; minor spes est, hoc magis ille cupit.

Iam dederat cantus lucis prænuncius ales,

Cum referunt iuuenes in sua castra pedem.

Carpitur attonitos absentis imagine sensus

770. Ille, recordanti plura magisq; placent,

Sic sedit, sic culta fuit, sic stamina neuit,

Neglectæ * Intectæ collo sic iacuere comæ.

Hos habuit uultus, hæc illi uerba fuerunt,

Hic color, hæc facies, hic decor oris erat.

775. Ut solet à magno fluctus languescere flatu,

Sed tamen à uento, qui fuit, unda tumet:

Sic quamuis aberat placitæ præsentia formæ,

Quem dederat præsens forma, manebat amor.

Ardet, & iniusti stimulis agitated amoris

4 dolumq; 780. Comparat indigno uimq; * metumq; thoro.

Exitus in dubio est, audebimus ultima, dixit.

metumq; Viderit, audentes forsq; * Venusq; iuuat.

Cepimus audendo Gabios quoq; talia fatus

Ense latus cinxit, tergaq; pressit equi.

785. Accipit ærata iuuenem Collatia porta,

Condere iam uultus Sole parente suos.

Tarqui- Hostis ut hospes in penetralia Collatini,

nus indo Comiter excipitur, sanguine iunctus erat.

mū Colla Quantum animis erroris inest, parat inscia rerum

tini, 790. Infelix epulas hostibus illa suis.

Functus

Punctus erat dapibus poscunt sua tempora somnum,
Nox erat, & tota lumina nulla domo.

Surgit, & auratum uagina liberat enseni.
Et uenit in thalamos nupta pudica tuos.

Vtq; thorum pressit, ferrum Lucretia mecum est, 795.

Natus (ait) regis, Tarquiniusq; uocor.
Illa nihil, neq; enim uocem, uiresq; loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet.

Sed tremit, ut quondam stabulis deprensa relictis
Parua sub infesto cum iacet agna lupo. 800.

Quid faciat? pugnet? uincetur foemina pugnans.
Clamet? at in dextra, qui uetat, ensis erat.

Effugiat? positis urgentur pectora palmis,
Tum primum externa pectora tacta manu.

Instat amans hostis, precio, precibusq; minisq;: 805.

Nec prece, nec precio, nec mouet ille minis.
Nil agis: eripiam, dixit, pro crimine uitam,
Falsus adulterij testis adulter ero.

Interimam famulum, cum quo deprensa fereris,
Succubuit fame uicta puella metu. 810.

Quid uictor gaudes? hæc te uictoria perdet,
Heu quanto regnis nox stetit una tuis.

Iamq; erat orta dies, passis sedet illa capillis,
Ut solet ad nati mater itura rogam.

Grandæuumq; patrem fido cum coniuge castris 815. Lucretia
Euocat, & posita uenit uterq; mora. uitiata

Vtq; uident habitum, quæ luctus causa requirunt,
Cui paret exequias, quo' ue sit icta & modo, euocat è

Illa diu reticet, pudibundaq; cælat amictu castris
Ora fluunt lachrymæ more perennis aquæ. 820. maritum.

Hinc pater, hinc coniunx lachrymas solantur, & o-
Indicet, & cæco flentq; pauentq; metu. (rant.

Ter conata loqui, ter destitit, ausaq; quartò,
Non oculos * ideò sustulit illa suos.

• ad eos

adco

825 Hoc quoq; Tarquinio debebimus, eloquar? inquit,
Eloquar infelix dedecus ipsa meum.

Quaq; potest narrat, restabant ultima, fleuit,
Et matronales erubuere genæ.

Dant ueniam facto genitor, coniunxq; coacto.

Lucretia

se transfi-
git cultro

830. Quam dixit ueniam uos datis, ipsa nego.

Nec mora, celato fixit sua pectora ferro,
Et cadit in patrios sanguinolenta pedes.

Tunc quoq; iam moriens, ne non procumbat honestè,
Respicit, hæc etiam cura cadentis erat.

835 Ecce super corpus communia damna gementes
Obliti decoris uirq;, paterq; iacent.

Brutum

dixerunt

enim tan-

quam sto-

lidum.

Brutus adest, tandemq; animo sua nomina fallit,
Fixaq; semianimi corpore tela rapit.

Stillantemq; tenens generoso sanguine cultrum,

840. Edidit impuidos ore minante sonos.

Per tibi ego hunc iuro fortem castumq; cruorem,

Perq; tuos manes, qui mihi numen erunt,

Tarquinium profuga poenas cum stirpe daturum,

Iam satis est uirtus dissimilata diu.

845. * aduersa Illa iacens * ad uerba oculos sine lumina mouit,
Visaq; concussa dicta probare coma.

Fertur in exequias animi matrona uirilis,

Et secum lachrymas, inuidiamq; trahit.

Vulnus inane patet, Brutus clamore Quirites

Reges ex

acti.

850. Concitat, O regis facta nefanda refert.

Tarquinius cum prole fugit, capit annua Consul

Iura, dies regnis illa suprema fuit.

Consules.

Fallimur? an ueris prænuncia uenit hirundo?

Et metuit, ne qua uersa recurrat byems?

Sæpè

LIBER II.

53

Sæpè tamen Progne nimium properasse quereris, 855.

Virq; tuo Tereus frigore latus erit.

Iamq; duæ restant noctes de mense secundo,

Marsq; citos iunctis curribus urget equos.

Ex uero positum permansit Equiria nomen,

Quæ Deus in campo * perspicit ipse suo. 860.

Equiria.
† perficit

Iure uenis Gradiue, locum, tua tempora poscunt,

Signatusq; tuo nomine mensis adest.

Venimus in portum, libro cum mense peracto,

Nauiget hinc alia iam mihi linter aqua. 864.

P OVIDII NASONIS

FASTORVM LIBER

Tertius.

Ellice, depositis clypeo paulisper
& hasta,

Mars ades, & nitidas casside
solue comas. Martius mensis.

Forsitan ipse roges, quid sit cum
Marte poëta:

Ate, qui canitur, nomine
mensis habet.

Ipsè uides manibus peragi fera bella Mineruæ, 8

Non minùs ingenuis artibus illa uacat.

Palladis exemplo ponendæ tempora sume

Cuspidis, inuenies & quid inermis agas.

D 3

Tunc

Tunc quoq; inermis eras, cum te Romana sacerdos

10 Cepit, ut huic urbi semina magna dares.

Rhea Syl Syluia Vestalis (quid enim uetav inde moueri?)

uia vicia-
tur à Mar-
te.

Sacra lauaturas manè petebat aquas.

Ventum erat ad mollem decliuo tramite ripam,

Ponitur è summa fictilis urna coma.

15 feundo Fessa refedit humo, uentosq; accepit * aperto

Pectore, turbatas restituitq; comas.

Dum sedet, umbrosæ salices, uolucresq; canoræ

Fecerunt somnos, & leue murmur aquæ.

* obrepfit Blanda quies furtim uictus * surrepsit ocellis,

20. Et cedit à mento languida facta manus.

Mars uidet hanc, uisamq; cupit, potiturq; cupita,

Et sua diuina furta fefellit ope.

Somnus abit, iacit ipsa grauis, iam scilicet intra

Viscera Romanæ conditor urbis erat.

25. Languida consurgit, nescit cur languida surgat,

Et peragit tales arbore nixa sonos,

Somniū Rhea Syl Vtile sit, faustumq; precor, quod imagine somni

uia.

Vidimus, an somno clarius illud erat?

Ignibus Iliacis aderam, cum lapsa capillis

30. Decidit ante sacros lanea uitta focos.

Inde duæ pariter (uisu mirabile) palmae

Surgunt, ex illis altera maior erat.

Picus Et grauibus ramis totum protexerat orbem,

Martius.

Contigeratq; sua sydera summa, coma.

35. Ecce meus ferrum patruus molitur in illas,

Terreor admonitu, corq; timore micat.

Martia Picus auis gemino pro stipite pugnant

Et lupa, tuta per hos utraq; palma fuit.

Dixerat, & plenam non firmis uiribus urnam

40. Sustulit, implerat dum sua uisa refert.

Interea

Interea crescente Remo, crescente Quirino,
Cœlesti tumidus pondere uenter erat.

Quò minus emeritis exiret cursibus annus,
Restabant nitido iam duo signa * Deo.

Syluia fit mater, Vestæ simulachra feruntur 45.
Virgineas oculis opposuisse manus.

Ara Deæ certè tremuit, pariente ministra,
Et subijt cineres territa flamma suos.

Hic ubi cognouit contemptor Amulius æqui:
Nam raptas fratri uictor habebat opes. 50.

Amne iubet mergi geminos, scelus unda refugit,
In sicca pueri destituuntur humo.

Lacte quis infantes nescit creuisse ferino?

Et Picum expositis sæpè tulisse cibos?

Non ego te tantæ nutritrix Laurentia gentis, 55.

Nec taceam uestras Faustule pauper opes.

Vester honor ueniet, cum Laurentalia dicam,

Acceptus Genijs illa December habet,

Martia ter senos proles adoleuerat annos,

Et suberat flauæ iam noua barba comæ. 60.

Omnibus agricolis, armentorumq; * ministris,

* Alij habent, magistris, id quod mihi profectò
non displicet, inquit Ioannes Riuius. Nã & in Buco
locis Virg. & Cicero Verr. 7. pecoris magistrũ di-
cit. Sed & prior lectio benè habet, ut per ministros,
intelligas pastores, quib. præerat pecoris magister.

Iliadæ fratres iura petita dabant.

Sæpè domum ueniunt prædonum sanguine læti,

Et redigunt actos in sua iura boues.

Vt genus audierant, animos pater editus auget, 65.

Et pudet in paruis nomen habere casis

D 4 Ro-

* polo.

Romulus
& Remus
expositi.

Acca Lau-
rentia.

Faustulus
regius pa-
stor.

Amulius Romuleoq; cadit traiectus Amulius ense
 à Romu- Regnaq; longæuo restituuntur auo.
 lo occidi- Mœnia conduntur, quæ quamuis parua fuerunt,
 tur. 70. Non tamen expedit transiisse Remo.
 Iam modò quæ fuerant syluæ, pecorumq; recessus,
 Vrbs erat, æternæ cum pater urbis ait:
 Arbitræ armorum, de cuius sanguine credor
 Natus, et ut credar pignora multa dabo.
 75. A te principium Romano dicimus anno,
 Primus de patrio nomine mensis erit,
 Vox rata fit, patrioq; uocat de nomine mensem,
 Mars præ- Dicitur hæc pietas grata fuisse Deo.
 cipuè cul- Et tamen ante omnes Martem coluere priores,
 tus apud Roma- 80. Hoc dederat studijs bellica turba suis.
 nos. Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
 Vulcanum tellus Hypsipylæa colit.
 Iunonem Sparta, Pelopeiadesq; Mycena,
 Pinigerum Fauni Mœnalis ora caput,
 85. Mars Latio uenerandus erat, quia præsidet armis,
 Arma feræ genti, remq; decusq; dabant.
 Quod si fortè uacat, peregrinos inspice Fastos,
 Mensis in his etiam nomine Martis erit.
 Tertius Albanis, quintus fuit ille Phaliscis,
 90. Sextus apud populos Hernica terra tuos.
 Inter Aricinos, Albanaq; tempora constat,
 Factaq; Telegoni mœnia celsa manu.
 Quintum Laurentes, bis quintum Aequicolus acer,
 A tribus hunc primum turba forensis habet.
 95. Et tibi cum proauis miles Peligue Sabinis
 Conuenit, huic genti quartus utriq; Deus.
 Romulus digessit Romulus hos omnes ut uinceret ordine saltem,
 annū cer- Sanguinis auctori tempora prima dedit.

Nec

Nec totidem ueteres, quot nunc, habuere Calendas, to ordine mensium.
 Ille minor geminis mensibus annus erat. 100.

Nondum tradiderat uictas uictoribus artes
 Græcia facundum, sed malè fortè genus.

Qui benè pugnabat, Romanam nouerat artem:
 Mittere qui poterat pila, disertus erat.

Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas 105
 Senserat? aut geminos esse sub axe polos?

Esse duas Arctos, quarum Cynosura petatur
 Sydonijs, Helicen Graia carina notet?

Signaq; quæ longo frater percenseat anno,
 Ire per hæc uno mense sororis equos? 110.

Libera currebant, & inobseruata per annum
 Sydera, constabat sed tamen esse Deos.

Non illi cœlo labentia signa * tenebant, notabant
 Sed sua, quæ manu perdere crimen erat.

Ulla * de foeno, sed erat reuerentia foeno, 115. Illa quidē
 Quantam nunc aquilas cernis habere tuas. Manipulū

Pertica suspensos portabat longa maniplos, militares.
 Vnde manipularis nomina miles habet.

Ergo animi indociles, & adhuc ratione carentes, Annus X.
 Mensibus egerunt lustra minima decem. 120. mensium.

Annus erat, decimum cū Luna receperat orbem,
 Hic numerus magno tunc in honore fuit.

Seu quia tot digiti per quos numerare solemus,
 Seu quia bis quino foemina mense parit.

Sed quòd ad usq; decem numero crescent euenitur, 125. numerus
 Principium * spacijs sumitur inde nouis.

Inde * patres centum denos secreuit in orbes pares
 Romulus, hastatos instituitq; decem. Decanī

Et totidem princeps, totidem Pilanus habebat Equitum
 Corporum, legitimo quiq; merebat equo. 130. ordines.

Quinetiam partes totidem Tatiensibus ille,
 Quosq; uocas Ramnes, Luceribusq; dedit.
 Assuetos igitur numeros seruauit in anno,
 Hoc luget spacio foemina moesta uirum.

135. Neu dubites, primæ fuerint quin antè Calendæ
 Martis, ad hæc animum signa referre potes.

Laurea Flaminiibus quæ toto perstitit anno
 Tollitur, & frondes sunt in honore nouæ.

Janua tunc regis posita uiret arbore Phœbi,
 * sit idem 140. Ante tuas * itidem curia prisca fores.

Vesta quoq; ut folio niteat uelata recenti,
 Cedit ab Iliacis laurea cana focus.

Adde, quod arcana fieri nouus ignis in æde
 Dicitur, & uires flamma resecta capit.

145. Nec mihi parua fides, hinc annos isse priores,
 Anna quòd hoc coepta est mense Perenna coli.

Hinc etiam ueteres initi memorantur honores

Anna Per Ad spacium belli per fide Poene tui.

enna. Deniq; quintus ab hoc fuerat Quintilis, & inde

150. Incipit, à numero nomina quisquis habet.

Numa an Primus oliuiferis Romam deductus ab aruis,
 num cor- Pompilius menses sensit abesse duos.

rexit. Siue hoc à Samio doctus, qui posse renasci
 Nos putat: Egeria siue monente sua,

155. Sed tamen errabant etiam tum tempora, donec

Cæsar ter Cæsar in multis hæc quoq; cura fuit.

tius anni Non hæc ille Deus, tantæq; propaginis autor

aggressus Credidit officijs esse minora suis,

Promissumq; sibi uoluit prænoscere cœlum,

160. Nec Deus ignotas hospes inire domos.

Ille moras solis, quibus sua signa rediret,

Traditur exactis disposuisse notis.

Is de-

Is decies senos ter centum & quinq; diebus
 Iunxit, & è pleno tempora * quarta die. * iuncta
 Hic anni modus est, in lustrum accedere debet, 165.
 Quæ consumatur partibus, una dies,
 Si licet occultos monitus audire Deorum
 Vatis, ut certè fama, licere putat.
 Cùm sis officijs, Gradiue, uirilibus aptus,
 Dic mihi matronæ cur tua festa colant? 170.
 Sic ego, sic posita dixit mihi casside Mauors,
 Sed tamen in dextra missilis hasta fuit:
 Nunc primum studijs pacis Deus utilis armis
 Aduocor, & gressus in noua castra fero.
 Nec piget incepti, iuuat hac quoq; parte morari. 175.
 Hoc solùm ne se posse Minerua putet.
 Disce Latinornm uates operose dierum
 Quod petis. & memori pectore dicta nota.
 Parua fuit, si prima uelis elementa referre,
 Roma, sed in parua spes tamen huius erat. 180.
 Mœnia iam stabant populis angusta futuris
 Credita, sed turbæ tunc nimis ampla sua.
 Quæ fuerit nostri, si quæris, regia nati,
 Aspice de canna, straminibusq; domum.
 In stipula placidi capiebat munera somni, 185.
 Et tamen ex illo uenit in astra thoro.
 Iamq; loco maius nomen Romanus habebat,
 Nec coniunx illi, nec socer ullus erat.
 Spernebat generos inopes uicinia diues,
 Et malè credebar sanguinis autor ego. 190.
 In stabulis habitasse, & oues pauisse nocebat,
 Iugeraq; inculti pauca tenere soli.
 Cum pare quæq; suo coeunt uolucresq; feraq;
 Atq; aliquam, de qua procreet, anguis habet:
Mars quo
que à ma-
tronis Ro-
manis cul-
tus.
Romanū
cōtemptū
à Sabinis,
Exter-

195. Externis dantur connubia gentibus: at, quæ
Romano uellet nubere, nulla fuit,

Indolui, patriamq; dedi tibi Romule mentem

Tolle preces, dixi, quod petis arma dabunt.

Confus
consilij
Deus.

Festa para Conso, Confus tibi cætera dicet,

200. Illo festa die dum sua sacra * facis.

+ canes

Intumuere Cures, & quos dolor attigit idem,

Tum primùm generis intulit arma socer.

Iamq; ferè raptæ matrum quoq; nomen habebant,

Tractaq; erant longa bella propinqua mora.

205. Conueniunt nuptæ dictam Iunonis in ædem,

Quas inter mea sic est nurus ausa loqui:

O pariter raptæ, quoniam hoc commune tenemus,

Non ultrà lentæ possumus esse piæ.

Stant acies, sed utra Dii sint pro parte rogandi,

210. Eligite: hinc coniunx, hinc pater arma tenet.

Quærendum est, uiduæ fieri malitis, an orbæ:

Consilium uobis forte, piùmq; dabo.

Consilium dederat, parent, crinesq; resoluunt,

Mœstaq; funerea corpora ueste tegunt.

215. Iam steterant acies ferro, mortiq; paratæ,

Bellum in

Iam lituus pugnae signa daturus erat.

ter Sabi-

Cùm raptæ ueniunt inter patresq;, uirosq;

nos, & ra-

Inq; sinu natos pignora chara tenent.

ptores

Vt medium campi scissis tetigere capillis,

Rom.

220. In terram posito procubuere genu.

Et quasi sentirent, blando clamore nepotes.

Tendebant ad auos brachia parua suos,

Qui poterat, clamabat auum, tunc deniq; uisum:

Et qui uix poterat, posse coactus erat.

225. Tela uiris, animiq; cadunt, gladijsq; remotis

Dant soceri generis, accipiuntq; manus.

Lau-

Laudatasq; tenent natas, scutoq; nepotem

Fert auus. hic scuti dulcior usus erat.

Inde diem, primasq; meas celebrare Calendas

Oebaliae matres non leue munus habent. 230.

Aut quia committi strictis mucronibus ausa,

Finierant lachrymis Martia bella suis.

Vel quod erat de me feliciter Ilia mater,

Rite colunt matres sacra, diemq; meum.

Quid? quod hyems adoperta gelu tunc deniq; cedit, 235.

Et pereunt lapsae sole tepente niues?

Arboribus redeunt detonsae frigore frondes.

Vuidaq; in * tenero palmitē gemma tumet.

*grauido

Quaeq; diu latuit, nunc qua se tollat in auras

Fertilis occultas inuenit herba uias. 240.

Nunc foecundus ager, pecoris nunc hora creandi,

Nunc auis in ramo tecta, * laremq; parat.

† domiſq;

Tempora iure colunt Latiae foecunda parentes.

Quarum militiam uotaq; partus habet.

Adde, quod excubias ubi rex Romanus agebat, 245.

Qui nunc exquiliās nomina collis habet.

Illic a nuribus Iunoni templa Latinis

Hac sunt, si memini, publica facta die.

Quid moror? & uarijs onero tua pectora * causis? * dictis

Eminet ante oculos quod petis ecce tuos. 250.

Mater amat nuptas, matrum me turba frequentat,

Haec uos praecipue tam pia causa decet.

Ferte Dea flores, gaudet florentibus herbis

Haec Dea, de tenero cingite flore caput.

Dicite, tu nobis lucem Lucina dedisti: 255.

Dicite, tu uoto parturientis ades.

Si qua tamen grauida est, resoluta crine precetur,

Vt soluat partus molliter ipsa suos.

Quis

Sabini cū
Romanis
in gratiā
redeunt.

Quis mihi nunc dicet, quare coelestia Martis

260. Arma ferant Sali, Mamuriumq; canant?

4 operata
+ facta Nympha mone nemori, stagnoq; * adoperta Dianæ,
Nympha Numæ coniunx ad tua * festa ueni.

Vallis Aricina sylua præcinctus opaca

Est * locus, antiqua religione sacer.

4 lacus
265. 4 furius
direptus Hic latet Hippolytus loris * discerptus equorum,
Vnde nemus nullis illud aditur equis.

Licia dependent longas uelantia sepes.

Et posita est merita multa tabella Deæ.

Sapè potens uoti frontem redimita coronis

270. Fœmina lucentes portat ab urbe faces.

Regna tenent fortes manibus, pedibusq; fugaces,

Et petit exemplo postmodò quisq; suo.

Defluit incerto lapidosus murmure riuus,

Sapè, sed exiguis haustibus, inde bibi.

275. Egeria est quæ præbet aquas, Dea grata Camœnis,
Illa Numæ coniunx, consiliumq; fuit.

Principiò nimium promptos ad bella Quirites

4 thure Mollari placuit * iure, Deumq; metu.

Inde datæ leges, ne fortior omnia posset,

280. Coceptaq; sunt purè tradita sacra coli.

Exuitur feritas, armisq; potentius æquum est,

Et cum ciue pudet conseruisse manus.

Atq; aliquis modo trux uisa iam uertitur ara,

Vinaq; dat tepidis, farrasq; salsa focis.

285. Ecce Deum genitor rutilas per nubila flammæ

Spargit, & effusis æthera siccant aquis.

Non aliàs missi cecidèrè frequentius ignes,

Rex pauet, & uulgi pectora terror habet.

Cui Dea, ne nimium terrè piabile fulmen

290. Est, ait, & scui flectitur ira Iouis.

Sed

Picus
Faunus.

Sed poterunt ritum Picus, Faunusq; piandi
Tradere, Romani numen utrunq; soli.

Nec sine ui tradent, adhibe tu uincula captis
Atq; ita, quæ possint edidit arte capi.

Lucus Auentino suberat niger ilicis umbra, **315.** * inest
Quo possis uiso dicere, numen * adest.

In medio gramen, muscoq; adoperta uirenti
Manabat saxo uena perennis aquæ

Inde ferè soli Faunus, Picusq; bibebant.

Huc uenit, & fonti rex Numa mactat ouem, **316.**

Plenaq; odorati disponit pocula Bacchi,
Cumq; suis antro conditus ipse latet.

Ad solitum ueniunt syluestria numina fontem,
Et releuant multo pectora sicca mero.

Vina quies sequitur, gelido Numa prodit ab antro, **317.** Picus &
Faunus

Vinclaq; sopitas addit in arcta manus.
Somnus ut abscessit, pugnando uincula tentant
Rumpere, pugnantem fortius illa tenent,
Et à Nu-

Tunc Numa: Dii nemorum factis ignoscite nostris, **318.** ma.

Si scelus ingenio scitis abesse meo.
Quoq; modo possit fulmen monstrare piari.

Sic Numa, sic quatiens cornua Faunus ait:
Magna petis, nec quæ monitu tibi dicere nostro
Fas sit, habent fines numina nostra suos.

Dii sumus agrestes, & qui dominemur in altis **319.**
Montibus, arbitrium est in sua tecta Ioui.

Hunc tu non poteris per te deducere caelo,
At poteris nostra forsitan usus ope.

Dixerat hæc Faunus, par est sententia Pici:
Deme tamen nobis uincula, Picus ait: **320.** Semideos
se esse ostē
dunt.

Iuppiter huc ueniet * summa deductus ab * arce. * valida
* arte

Nubila promissi Styx mibi testis erit.

Emis-

Emissi laqueis, quid agant? quæ carmina dicant
Quæq; trabant superis sedibus arte Iouem?

325. Scire nefas homini est, nobis concessa canentur,
Quæq; pio dici Vatis ab ore queunt.

Iuppiter
Elicius.

Eliciunt coelo te Iuppiter, unde minores
Nunc quoq; te celebrant, Eliciumq; uocant.

Constat Auentinae tremuisse cacumina syluae,

330. Terraq; subsedit pondere pressa Iouis.

Corda micant regis, totoq; è corpore sanguis

Fugit, & hirsutæ diriguere comæ

Vt redijt animus, da certa piamina, dixit,

Fulminis, altorum rexq;, paterq; Deum.

335. Si tua contigimus manibus donaria puris:

Hoc quoq; quod petitur, si pia lingua rogat.

†sed verū Annuit oranti, * uerumq; ambage remota

Abdidit, & dubio terruit ore uirum.

Cæde caput, dixit: cui rex, perēbimus, inquit,

340. Cædenda est hortis eruta cepa meis.

summos,

Addidit hic hominis: * sumes, ait ille, capillos.

Postulat hic animam: cui Numa, piscis, ait.

repellas
*meo

Risit, & bis, inquit, facito mea tela * procures

O uir colloquio non abigende * Deum.

345. Sed tibi, protulerit cum totum crastinus orbem

Cynthius, imperij pignora certa dabo.

Dixit, & ingenti tonitru super æthera notum

Fertur, adorantem destituitq; Numam.

Iouis re-
sponsum

Ille redit letus, memoratq; Quiritibus acta.

ad Numā.

350 Tarda uenit dictis, difficilisq; fides.

*crede-
mus,

At certè * crederis, ait, si uerba sequetur

Exitus, en audi crastina quisquis ades.

Protulerit totum cum terris Cynthius orbem,

Iuppiter imperij pignora certa dabit,

Disce-

Discedunt dubij promissaq; tarda uidentur, 355.

Dependetq; fides adueniente die.

Mollis erat tellus, vorata manè pruina,

Ante sui populus limina regis adest.

Prodit, & in solido medius confedit aceruo,

Innumeri circa stantq; * silentq; uiri. 360.

Ortus erat summo tantummodo margine Phœbus,

Sollicitæ mentes speq; metuq; pauent.

Constitit, atq; caput niueo uelatus amictu,

Iam benè Dijs notas sustulit ille manus.

Atq; ita, tempus adest promissi muneris, inquit: 365.

Pollicitam dictis Iuppiter adde fidem.

Dum loquitur, totum iam Sol emouerat orbem,

Et grauis æthereo uenit ab axe fragor.

Ter tonuit sine nube Deus, tria fulmina misit,

Credite dicenti: mira, sed acta loquor. 370.

A media cœlum regione dehiscere cœpit,

Summisere oculos cum duce turba suo.

Ecce leui secūm uersatum leniter aura

Decidit à populo clamor ad astra uenit.

Tollit humo munus, cæsa prius illa iuuenca, 375.

Quæ dederat nulli colla premenda iugo.

Idq; Ancile uocat, quod ab omni parte recisum est, 380.

Quemq; notes oculis, angulus omnis abest.

Tunc memor imperij sortem consistere in illo

Consilium multæ calliditatis inuit. 385.

Plura iubet fieri simili cœlata figura.

Error ut ante oculos insidiantis eat.

Mamurius, morum fabræ ne exactior artis,

Difficile est ulli dicere, clausit opus.

Cui Numa munificus, facti pete præmia, dixit, 385.

Si mea nota fides, irrita nulla petes.

¶

Iam

+ sedetq;
Fides re-
sponfi ex-
pectatur
à Numa.

Periphra-
sis rotundæ
scuti, qd
Ancile di-
cebatur.

Mamuri-
us Ancili-
brum ar-
tifen.

Salū à sal
tu. *Iam dederat Salijs, à saltu nomina ducta,
Armaq; & ad certos uerba canenda modos.
Tum sic Mamurius: merces mihi gloria detur,
390. Nominaq; extremo carmine nostra sonent.
Inde sacerdotes operi promissa uetusto
Præmia persolunt, Mamuriumq; uocant.
Nubere si qua uoles, quamuis properabit is ambo,
Differ, habent parua commoda magna mora.
395. Arma mouent pugnam, pugna est aliena maritis,
Condita cum fuerint, aptius omen erit.
4 Alias sic
citeris ap
calis cin-
sta Dialis *His etiam * coniunx capitis discincta Dialis
Lucibus, impexas debet habere comas.
Tertia nox emersa suos ubi mouerit ortus,
400. Conditus è geminis piscibus alter erit,
Nam duo sunt, Austris hic est, Aquilonibus ille
Proximus, à uentis nomen uterq; tenet.
Cum croceis rorare genis Thitonia coniunx
Cœperit, & quinta tempora lucis ager.
405. Siue est Arctophylax, siue est piger ille Bootes,
Mergetur, uisus effugietq; tuos.
At non effugiet uindemitor: hoc quoq; causam
Vnde trahet sydus, parua docere mora est.
Ampelon intonsum, Satyro Nymphaq; creatum
410. Fertur in Ismarijs Bacchus amasse iugis.
Tradidit huic uitem pendentem è frondibus ulmi,
Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.
Cum legit in ramo pictas temerarius uuas,
Decidit, amissum Liber in astra tulit.
415. Sextus ubi è terra cliuosum scandet olympum
Pboebus, & alatis æthera carpit equis:
Quisquis ades casteq; colis penetratia Vestæ,
Gratate, Iliacis thuraq; pone focis.**

Cæsa-

Cæsar pō
tifex ma-
ximus.

Cæsaris innumeris, quos maluit ipse mereri,
Accessit titulis pontificalis honor. 420.

Ignibus æternis æterni numina præfunt
Cæsaris, imperij pignora iuncta uides.

* Dij ueteris, Troiæ, dignissima præda * ferenti, † de † fa-
Qua grauis Aentæ tutus ab hoste fuit. uilla.

Ortus ab Aenea tangit cognata sacerdos 425.
Numina, cognatum Vesta tuere caput.

Quos sancta fouet ille manu, bene uiuitis ignes:

Viuite inextincti, flammæq; duxq; precor, † Martij

Vna nota est * Martis Nonis, sacra quod illis

Templa putant lucos Veiovis ante duos. 430. Asylum.

Romulus ut saxo lucum circumdedit alto,
Quilibet buc (dixit) confuge, tutus eris.

O quam de tenui Romanus origine creuit,
Turba uetus quam non inuidiosa fuit?

Ne tamen ignaro nouitas tibi nominis obstet, 435.

Disce quis iste Deus, curq; uocetur ita.

Iuppiter est iuuenis, iuueniles aspice uultus.

Aspice deinde manus, fulmina nulla tenet.

Fulmina post ausos coelum affectare Gigantes

Sumpta Ioui, primo tempore inermis erat. 440.

Ignibus Ossa nouis, & Pelion altiùs Ossa

Arsit, & insolida fixus Olympus humo.

Iupiter
inermis.

Stat quoq; capra simul, Nymphæ pauisse feruntur

Cretides, infanti lac dedit illa Ioui:

Nunc uocor ad nomen. Vegrandia farræ coloni, 445. Vegræde.

Quæ malè creuerunt, Vescaq; parua uocant,

velcum.
Veiovis
templum.

Vis ea si uerbi est, cur non ego Veiovis ædem,

Ædem non magni suspicer esse Iouis?

Tamq; ubi coeruleum uariabunt sydera coelum,

Suspice, Gorgonei colla uidebis equi. 450.

E a Cre-

Creditur hic caesa grauida ceruice Medusae
Sanguine respersis prosiluisse comis.

Huic supra nubes, & subter sydera lapsa
Coelum pro terra, pro pede penna fuit.

455. Iamq; indignanti noua fræna receperat ore
Cum leuis Aonias unguia fodit aquas.

Pegasus
in astra.

Nunc fruitur coelo, quod pennis antè petebat,
Et nitidus stellis quinq; decemq; micat.

Protinus aspicias uenienti nocte Coronam

460. Gnosida, Theseo crimine facta Dea est

Iam benè periuro mutarat coniuge Bacchum,
Quæ dedit ingrato fila legenda uiro.

Sorte thori gaudens, quid flebam rustica, dixit?
Vtiliter nobis perfidus ille fuit,

465. Ariadne. Interea Liber depexos crinibus Indos
Vincit, & Eoo diues ab orbe redit.

Inter captiuas facie præstante puellas

Grata nimis Baccho filia regis erat:

Flebat amans coniunx, spaciataq; littore curuo

470. Edidit incultis talia uerba comis:

En iterum fluctus similes audite querelas,

En iterum lachrymas accipe arena meas,

Dicebam memini periure & perfide Theseu:

Ille abiit, eadem crimina Bacchus habet.

475. Nunc quoq; nulla uiro, clamabo, foemina credat,
Nomine mutato causa relata mea est.

† qua

Outinam mea fors, & quo primùm coeperat, isset,
Iamq; ego præsentis tempore nulla forem.

Quid me in desertis morituram Liber arenis

480. Seruabas? potui dedoluisse semel.

Bacche leuis, leuiorq; tuis quæ tempora cingunt

• Frondibus, in lachrymas cognite Bacche meas.

Al.

²⁵ Ausus ante oculos adducta pellice nostros,
 Tam benè compositum sollicitare thorum.
 Heu ubi pacta fides, ubi quæ iurare solebas? 485.
 Me miseram, quoties hæc ego uerba loquor?
 Thesea culpabas, fallacemq; ipse uocabas:
 Iudicio peccas turpius ipse tuo.
 Nesciat hoc quisquam, tacitisq; doloribus urar,
 Ne toties falli digna fuisse puter. 490.
 Præcipuè cupiam celari Thesea ne te
 Consortem culpæ gaudeat esse suæ.
 At puto, præposita est fusca mihi candida pellex:
 Eueniat nostris hostibus ille color.
 Quid tamen hoc refert? uicio tibi gratior ipso est. 495.
 Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
 Bacche fidem præsta, ne præfer amoribus ullam
 Coniugis, * assueti semper amare uirum. * affuctæ
 Ceperunt matrem formosi cornua tauri,
 Me tua, sed lædit ille pudendus amor. 500.
 Ne noceat, quòd amo: neq; enim tibi Bacche nocebat,
 Quòd flammis nobis fassus es ipse tuas.
 Nec quòd nos uris, mirum facis: ortus in igne
 Diceris, & patria raptus ab igne manu.
 Illa ego sum, cui tu solitus promittere coelum. 505.
 Hei mihi, pro cælo qualia dona fero.
 Dixerat: audierat iam dudum uerba querentis
 Liber, ut à tergo fortè securus erat.
 Occupat amplexu, lacrymasq; per oscula siccet,
 Et pariter coeli summa petamus, ait: 510.
 Tum mihi iuncta thoro, mihi iuncta uocabula sumes,
 Nam tibi mutatæ Libera nomen erit.
 Sintq; tuæ tecum factam monumenta Coronæ,
 Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.

515. Dicta facit, gemmasq; nouem transformat in ignes
Aurea per stellas nunc micat illa nouem.

* que im- Sex ubi sustulerit, tot idem * quoq; deserat ortus,
merferit Purpureum rapido qui uehit axe diem.

Altera gramineo spectabis Equiria campo,

520. Quem Tyberis curuis in latus urget aquis.

Qui tamen eiecta si fortè tenebitur unda,

Coelius accipiet puluerulentus equos.

Idibus est Annæ festum geniale Perennæ,

Annæ Per- Non procul à ripis aduena Tybri tuis.
ennæ festa

525. Plebs uenit, ac uiridibus passim disiecta per herbas

Potat, & accumbit cum pare quisq; sua.

Sub Ioue pars durat, pauci tentoria ponunt.

Sunt quibus è ramis frondea facta casa est.

* sibi Pars * ibi pro rigidis calamos statuere columnis,

530. Desuper extentas imposuere togas.

Sole tamen, uinoq; calent, annosq; precantur,

Quot sumunt cyathos, ad numerumq; bibunt,

Ad nume- Inuenies illic, qui Nestoris ebibat annos,

rum bibē- 535. Quæ sit per calices facta Sibylla suos.

tes Annæ Illic & cantant quicquid didicere theatris,

Perennæ Et iactant faciles ad sua uerba manus.

sacrificāt. Et ducunt posito duras cratera choreas,

Cultaq; diffusis saltat amica comis.

Cum redeunt, titubant, & sunt spectacula uulgi,

540. Et fortunatos obuia turba uocat.

Occurrit nuper (uisa est mihi digna relatu)

Pompa, senem potum pota traherat anus.

Quæ tamen hæc Dea sit, quoniam rumoribus erat,

Dido a- Fabula proposito nulla tegenda meo.

mat Aene Arserat Aeneæ Dido miserabilis igne,

am. 545. Arserat extructis in sua fata rogis.

Com-

Compositus cinis, tumuliq; in marmore carmen
 Hoc breue, quod moriens ipsa reliquit, erat.

Præbuit Aeneas & causam mortis, & ensen,
 Ipsa sua Dido concidit usa manu. 550.

Proximus inuadunt Numidæ sine uindice regnum,
 Et potitur capta Maurus Iarba domo. Numidas
 Iarbas.

Seq; memor spretum, Thalamis tamen (inquit) Elise
 En ego, quem toties reppulit illa, fruor.

Diffugiunt Tyrj, quò quenq; agit error, ut olim 555.
 Amisso dubiæ rege uagantur apes.

Tertia nudatas acceperat ærea messes,
 Inq; cauos ierant tertia musta lacus, Anna so-
 roris Di-
 donis exi-
 lium.

Pellitur Anna domo, lachrimansq; sororia linguat
 Mœnia, germanæ iusta dat antè suæ. 560.

Mista bibunt molles lachrymis unguenta fauilla,
 Vertice libatas accipiuntq; comas.

Terq; uale dixit, cineres ter ad ora reatos
 Pressit, & est illis uisa subesse soror.

Nacta ratem, comitesq; fugæ, pede labitur æquo, 565.
 Mœnia respiciens, dulce sororis opus,

Fertilis est Melite, sterili uicina Cosyræ
 Insula quam Libyci uerberat unda freti.

Hanc petit, hospitio regis confisa uetusto,
 Hospes opum diues rex ibi Battus erat. 570. Battus.

Qui postquam didicit casus utriusq; sororis.
 Hæc, inquit, tellus quantulacunq; tua est.

Et tamen hospitij seruasset ad ultima munus,
 Sed timuit magnas Pygmalionis opes,

Signa recensebat bis Sol sua, tertius ibat 575.
 Annus, & exilio terra petenda noua est.

Frater adest, belloq; petit, rex arma perosus:
 Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.

E 4 Iussa

* fugit Iussa * facit, uentoq; ratem committit, & undis,

580. Asperior quouis equore frater erat,
Est propè piscosos lapidosi Cratidis amnes
Paruus ager, Cameren incola turba uocat.

Camere. Illuc rursus erat, nec longius abfuit inde
Quam quantum nouies mittere funda potest.

Annæ nau
585 fragium. Vela cadunt primò, & dubia librantur ab aura:
Findite remigio, nauit a dixit, aquas.

Dumq; parant torto subducere carbasa lino,
Percutitur rapido puppis adunca Notò.

Inq; patens æquor frustra pugnante magistro
590. Fertur, & ex oculis uisa refugit humus.
Asiliunt fluctus, imoq; à gurgite pontus
Vertitur, & canas alueus haurit aquas.

Vincitur ars uento, nec iam moderator habenis
Vtitur, ac uotis is quoq; poscit opem.

595. Iactatur tumidas exul Phœnissa per undas,
Humidaq; opposita lumina ueste tegit.
Tunc primùm Dido felix est dicta sorori,
Et quæcunq; aliquam corpore pressit humum.

Ducitur ad Laurens ingenti flamine littus
600. Puppis, & expositis omnibus hausta perit.

Iam plus Aeneas regno, nataq; Latini
Auctus erat, populos miscueratq; duos.

Littore dotali solo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter.

Aeneas cū
Achate
naufragū
alloquan
tur. 605. Aspicit errantem, nec credere sustinet Annam
Esse, quid in Latios illa ueniret agros:
Dum secum Aeneas, Anna est, exclamat Achates:
Ad nomen uultus sustulit illa suos.

610. Heu fugiat? quid agat? quos terræ quærat hiatus?
Ante oculos misera fata sororis erant.

Sensit, & alloquitur trepidam Cytheræius heros,

Flet tamen admonitu * mortis Elisa * tua. * motus

Anna per banc iuro, quam quondam audire solebas * twi.

Tellurem fato prosperiore dari,

Perq; Deos comites hæc nuper sede locatos, 615.

Sæpè meas illos increpuisse moras.

Nec timui de morte tamen, metus absfuit iste:

Fieu mihi, credibili fortior illa fuit.

Ne refer, aspexi non illo corpore digna

Vulnera, tartareas ausus adire domos. 620.

At tu seu ratio te nostris appulit oris,

Siue Deus, regni commoda carpe mei,

Multa tibi memores, nil non debemus Elise.

Nomine grata tuo, grata sororis eris.

Talia dicenti (nec enim spes altera restat) 625.

Credidit, errores exposuitq; suos.

Vtq; domum intrauit Tyrios induta paratus,

Incipit Aeneas, cætera turba silet:

Hanc tibi cur tradam pia causa, Lauinia coniunx

Est mihi, consumpsi naufragus huius opes. 630.

Orta Tyro est, regnum Lybica possedit in ora,

Quam precor ut charæ more sororis ames.

Omnia promittit falsumq; Lauinia uulnus

Mente premit tacita, dissimulatq; metus.

Donaq; cum uideat præter sua lumina ferri 635.

Multa palam, mitti clam quoq; multa putat.

Non habet exactum quid agat, furialiter odit,

Et parat insidias, & cupit ulta mori.

Nox erat, ante torum uisa est astare sororis

Squalenti Dido sanguinolenta coma. 640.

Effuge, ne dubita, moestum soror effuge tectum.

Sub uerbum querulas impulit aura fores.

E S Exi-

Aeneas
ad Lauinia-
niam uxore
rem.

Somnium
Annæ.

† arua Exilit, & uelox humili super * ausa fenestra
 Se iacit: audacem fecerat ipse timor.
 * Quaq; 645. * Cumq; metu rapitur, tunica uelata recincta
 Currit, ut auditis territa dama lupis.
 Anna à Corniger hanc timidis rapuisse Numicius undis
 Numicio Creditur, & stagnis oculuisse suis.
 rapta. Sidonis interea magno clamore per agros
 650 Quæritur: apparent signa, notæq; pedum.
 Ventum erat ad ripas, inerant uestigia ripis,
 Sustinuit tacitas conscius annis aquas.
 Ipsa loqui uisa est, placidi sum Nympha Numici,
 Annæ Per Anne perenne latens, Anna Perenna uocor.
 ennae no- Protinus erratis læti uescuntur in agris,
 men. 655. Et celebrant largo seq; diemq; mero. (num,
 Sunt quibus hæc Luna est, quia mensibus impleat ar
 Pars Themin, Inachiam pars putat esse bouem.
 Inuenies quite Nymphæ Atlantida dicant,
 660 Teq; Ioui primos Anna dedisse cibos.
 Hæc quoq; quam referam, nostras peruenit ad aures
 Fama, nec à ueri disidet illa fide,
 Plebs uetus, & nullis etiam nunc tuta Tribunis.
 Fugit, & in sacri uertice montis erat.
 665. Iam quoq; quem secum tulerant, defecerat illos
 Victus, & humanis usibus apta Ceres.
 Orta suburbanis quædam fuit Anna Bouillis
 Pauper, sed multæ sedulitatis anus.
 Illa leui mitra canos incincta capillos,
 * tremula 670 Fingebat * trepida rustica liba manu.
 Atq; ita per populum fumantia manè solebat
 Diuidere, hæc populo copia grata fuit.
 Pace domi facta, signum posuere perenne,
 Quod sibi defectis illa ferebat opem.

Nunc

L I B E R III.

75

Nunc mihi cur cantent superest obscœna puellæ 675.

Dicere: nam coeunt, certa q̄; probra canunt.

Nuper erat Dea facta, uenit Gradius ad * Annam ^{et} illam

Et cum seducta talia uerba facit.

Mense meo coleris, iunxi mea tempora tecum,
Pendet ab officio spes mihi magna tuo, 680.

Armiger armigeræ correptus amore Mineruæ
Vror, & hoc longo tempore uulnus alo.

Effice, Di; studio similes, coeamus in unum,
Conueniunt partes hæ tibi comis anus.

Dixerat: illa Deum promisso ludit inani, 685.

Et stultam dubia spem trahit usq; mora.

Sæpius instanti mandat a peregrinus, inquit
Euidta est, precibus uix dedit illa manus.

Credit amans, thalamosq; parat: deducitur illuc
Anna, tegens uultus ut noua nupta suos. 690.

Oscula sumpturus subito Mars aspicit * illam, ^{et} Annam

Nunc pudor elusum, nunc subit ira Deum.

Ludis amatorem charæ noua diua Mineruæ,
Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.

Inde ioci ueteres, obscœnaq; uerba canuntur, 695.

Et iuuat hanc magno uerba dedisse Deo.

Præteriturus eram gladios in principe fixos,
Cum sic à castis Vesta locuta focis:

Ne dubita meminisse, meus fuit ille sacerdos,
Sacrilegæ telis me petière manus. 700.

Ipsa uirum rapui, simulachraq; nuda reliqui,
Quæ cecidit ferro Cæsaris umbra fuit.

Ille quidem cœlo positus Iouis atria uidit,
Et tenet in magno templa dicata foro.

At quicumq; nefas ausi prohibente Deorum 705.
Numine, polluerant pontificale caput.

Mor-

† cuncti
† Vos

Morte iacent * merita, testes estote Philippi,
* Et quoniam sparsis ossibus albet humus.
Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
710. Caesaris, ulcisci iusta per arma patrem.
Postera cum teneras aurora refecerit herbas,
Scorpius à prima parte uidendus erit.
Tertia post Idus lux est celeberrima Baccho.

Bacchus

† is.
† partus
† Nam

Bacche faue uati, dum tua festa cano.
715. Nec referam Semelen, ad quam nisi fulmina secum
Iuppiter afferret, * paruus inermis eras.
* Nec puer ut posses maturo tempore nasci,
Expletum patrio corpore matris onus.
Sithonas & Scythicos longum est narrare triumphos,
720 Et domitas gentes thurifer Inde tuas,
Tu quoque Thebanæ mala præda tacebere matris,
Inque tuum furis acte Lycurge genu.

† dona
725.

Ecce libet subitos pisces, Tyrrhenaque monstra
Dicere: sed non est carminis huius opus.
725. Carminis huius opus, causas exponere, quare
Vilis anus populos ad sua * liba uocet.
Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totoque oriente subacto,
730. Primitias magno seposuisse Ioui.

Libami-
na unde.

† ille
Bacchus
mel inue-
nit,

Cinnama tu primus, captiuamque thura dedisti,
Deque triumphato uiscera tosta boue.
Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen,
Libaque quod sanctis pars datur inde focis.
735. Liba Deo fiunt, succis quia dulcibus * idem
Gaudet & à Baccho mella reperta ferunt.
Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro,
Non habet ingratos fabula nostra iocos.

Iamque

Iamq̄ erat ad Rhodopen, Pangæaq̄ flumina uētum,

Aerifera comitum concrepuere manus. 740.

Eccenouæ uolucres coeunt tinnitibus actæ,

Quosq̄ mouent sonitus æra, sequuntur apes.

Colligit errantes, & in arbore claudit inani

Liber, & inuenti præmia mellis habet.

Vt Satyri, lenisq̄ senex tetigere saporem, 745.

Querebant flauos per nemus omne fauos.

Audit in * excelsa stridorem ex ~~u~~uonis ulmo,

Aspicit, & coelat, dissimulatq̄ senex.

Vtq̄ piger pandi tergo residebat aselli,

Applicat hunc ulmo, corticibusq̄ cauis. 750.

Constitit ipse super ramoso stipite nixus,

Atq̄ auidè trunco condita mella petit.

Millia crabronum coeunt, & uertice nudo

Spicula defigunt, oraq̄ prima notant.

Ille cadit præceps, & calce fertur aselli, 755.

Inclamatq̄ suos, auxiliumq̄ * uocat.

Concurrunt Satyri, turgentiaq̄ ora parentis

Rident: percusso claudicat ille genu.

Ridet & ipse Deus, limumq̄ inducere monstrat:

Hic parer monitis, & linit ora luto. 760.

Melle pater fruitur, * limoq̄ infusa calenti

Iure repertori splendida mella dauus.

Fœmina cur præstet, non est rationis opertæ:

Fœmineos thyrsu concitat ille choros.

Cur anus hæc faciat quæris? uinosior ætas 765.

Hæc erat, & grauida munera uifis * amat.

Cur edera cincta est? edera est gratissima Baccho:

Hoc quoq̄ cur ita sit, dicere nulla mora est.

Nysiades Nymphas puerum quærente nouerca.

Hanc frondem cunis opposuisse ferunt. 770.

Restat

+ excelsa
+ ceras

+ rogat

• libo

+ amans

Anus in
sacris Bac
chi.

Edera Bac
chi.

Bacchus Restat ut inueniam, quare toga libera detur
 incinctus * Luciferis pueris candide Bacche tuis.
 † Luce ge Siue quod ipse puer semper, iuuenisq; uideris,
 ris. Et media est ætas inter utrunq; tibi.

775. Seu quia tu pater es, patres sua pignora natos
 Commendant curæ, numinibusq; tuis.

* erit
 † An Siue quod Liber, uestis quoq; libera per te
 Sumitur, & uitæ liberioris * iter.

* Aut quia cum colerent prisca studiosius agros.

780. Et faceret patrio rure Senator opus,
 Et caperet fasces à curuo Consul aratro,
 Nec crimen duras esset habere manus.

Rusticus ad ludos populus ueniebat in urbem:
 Sed Dijs, non studijs ille dabatur honos.

785. Luce sua ludos uicæ commentor habebat,
 Quos cum tedi fera nunc habet ille Dea.

Ergo ut tyronum celebrare frequentia posset,
 Visa dies dandæ non aliena togæ.

Mitte pater caput huc, placatq; cornua uertas,

790. Et des ingenio uela secunda meo.

Argæi. Itur ad Argeos: qui sint, sua pagina dicet,
 † si com- Hac * sicut memini, præteritq; die.
 mini.

Stella Lycaoniam uergit decliuis ad Arcton
 Miluius hæc illa nocte uidenda uenit.

795. Quid dederit uolucris si uis cognoscere cœlum,
 Saturnus regnis à Ioue pulsus erat.

Concitat iratus ualidos Titanas in arma,

Taurus c. Quæq; fuit fati debita tentat opem.
 terra.

Matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus,

800. Parte sui serpens posteriore fuit.

Hunc triplici muro lucis incluserat atris

Parcarum monitu Styx uiolenta trium.

Visce-

Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
Sors erat aeternos uincere posse Deos.

Immolat hunc Briareus, facta ex adamante securi, 805.

Et iam iam flammis exta daturus erat.

Iuppiter alitibus rapere imperat: attulit illi

Miluius, & meritis uenit in astra suis.

Miluius
in astra.

Vna dies media est, & fiunt sacra Minerua,

Nominaq; a iunctis quinque diebus habent. 810.

Quinquaginta Mi-
nera.

Sanguine prima uacat, nec fas concurrere ferro:

Causa, quod est illa nata Minerua die.

Alter a, tresq; super & strata celebrantur arena, 4 tofa

Ensibus exercitis bellica lata Dea est.

Pallada nunc pueri, teneraq; & ornate puella: 815.

Qui bene placarit Pallada, doctus erit.

4 orate

Pallade placata lanam mollire puella

Discant, & plenas exonerare colos.

Ulla etiam stantes radio percurrere telas

Erudit, & rarum pectine densat opus. 820.

Hanc cole, qui maculas levis de uestibus aufers:

Hanc cole, uelleribus quisquis abena paras.

Nec quisquam inuita faciet bene uincula plantae

Pallade, sit & Titio doctior ille licet.

Pythio

Et licet antiquo manibus collatus Epæo 825.

Sit prior, irata Pallade, mancus erit.

Epæus is
faber fecer
rat equum
Troianum.

Vos quoq; Phœbæa morbos qui pellitis arte,

Munera de uestris pauca referte Dea.

Nec uos turba & feri sensu fraudata magistri

Spernite, discipulos attrahit illa novos. 830. 4 fector

Quiq; moues coelum, tabulasq; coloribus uris,

Quiq; facis docta mollia saxa manu.

Mille Dea est operum, certè Dea carminis illa est, . . .

Si mereor, studijs adsit amica meis.

Coen

Delubrū Cœlius, ex alto quā mons descendit in æquum.
 Palladis Hic ubi non plana est, sed propè plana uia est.
 in Cœlio Parua licet uideas captæ delubra Mineruæ,
 monte, Quæ dea natali cœpit habere suo.

Nominis in dubio causa est, capitale uocamus
 840. Ingenium solers, ingeniosa Dea est.

An, quia de capitis fertur sine matre paterni
 Vertice cum clypeo prosiluisse suo?
 Pallas ex Phaliscis. An quia perdomitis ad nos captiua Phaliscis
 Venit, & hoc signò littera prima docet:

845. An, quòd habet legem capitis, quæ pendere poenas
 † Exilio. * Ex illo iubeat furti recepta loco.

Aquacunq; trabas ratione uocabula Pallas,
 Pro ducibus nostris agida semper habe.
 Summa dies è quinq; tuba lustrare canora.

850. Admonet, & forti sacrificare Dea.

Nunc potes ad solem sublato dicere uultu,
 Hic herè Phryxæ uellera pressit ouis.
 Seminibus tostis sceleratæ fraude nouerçæ
 Sustulerat nullas, ut solet, herba comas.

855. Mittitur ad Tripodas certa qui sorte reportet,
 † terre. Quam sterili * terra Delphicus edat opem,
 Hic quoq; corruptus cum semine nunciat Helles,
 Et iuuenis Phryxi funera sorte peti.

Utq; recusantem ciues, & tempus & Ino
 860. Compulerant regem iussa nefanda pati.

Et soror, & Phryxus uelati tempora uittis
 Stant simul ante aras, iunctaq; fata gemunt.
 Aspicit hos, ut fortè pependerit æthere mater,
 Et ferit attonita pectora nuda manu.

nymphis. 865. Inq; draconigenem * nimbis comitantibus urbem
 Desilit, & natos eripit inde suos.

Vtq; fugam capiant, aries nitidissimus auro
Traditur, ille uehit per freta longa duos,
Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra

Fœmina, cùm de se nomina fecit aquæ 870.

Hellepõ-
tus ab
Helle.

Penè simul perijt, dum uult succurrere lapsæ

Prater, & extentas porrigit usq; manus.

Flebat, ut amissa gemini * cum sorte pericli

+ cõsorte

Cæruleo iunctam nescius esse Deo.

Littoribus tactis aries fit sydus, & huius 875:

Aries in
sydus.

Peruenit in Colchas aurea lana domos.

Tres ubi luciferos ueniens præmiserat Eos,

Tempora nocturnis æqua diurna feret.

Inde quater pastor saturos ubi clausurit hœdos.

Conauerint herbæ rore recente quater. 880.

Cõcordia
Salus Ro.
Pax.

Ianus adorandus, cum quo Concordia mitis,

Et Romana salus, araq; Pacis erit.

Luna regit menses, huius quoq; tempora mensis

Finit, Auentino Luna colenda iugo. 884.

P OVIDII NASONIS

FASTORVM LIBER

Quartus.

Lina faue, dixi, geminorũ mater
Amorum.

Ad Vatem uultus rettulit
illa suos.

Quid tibi, ait, mecũ? certè * mo- 4 maiora
dò festa canebas.

Num uetus in molli pectore uulnus habes?

F Scis

- 5 Scis Dea, respondi, de uulnere, risit, & aër
Protinus ex illa parte serenus erat.
- + nūquid Saucius, aut sanus + nunquam tua signa reliqui:
Tu mihi propositum, tu mihi semper opus.
Quæ decuit, primis sine crimine lusimus annis,
10 Nunc teritur nostris area maior equis.
Tempora cum causis annalibus eruta priscis,
Lapsaq; sub terras ortaq; signa cano.
- Aprilis
mensis. Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, mensem
Et uatem, & mensem, scis Venus esse tuos.
- 15 Mora Cytherea est, leuiter mea tempora myrto
Contigit, & coeptum perfice dixit opus.
Sensimus, & causæ subito patuere dierum,
Dum licet, & spirant flamina, nauis eat.
- + quo te- Si qua tamen pars te de fastis tangere debet.
nearis 20. Caesar, in Aprili + quod tuearis, habes.
+ imagine Hic ad te magna descendit + origine mensis,
Et fit adoptiua nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades longum cum scriberet annum,
Vidit, & autores rettulit ipse suos.
25. Utq; fero Marti primam dedit ordine sortem,
Quod sibi nascenti proxima causa fuit:
Sic Venerem gradibus multis in gente receptam
Alterius uoluit mensis habere locum.
Principiumq; sui generis, reuolutaq; quærens
- Romuli
genalo- 30 Secula, cognatos uenit ad usq; Deos.
gia. Dardania Electra quis nescit Atblantide natum?
Scilicet Electram concubuisse Ioui?
Huius Erichthonius, Tros est generatus ab illo,
Assaracum creat hic, Assaracusq; Capyn.
35. Proximus Anchises, cum quo commune parentis
Non dedignata est nomen habere Venus.

Hinc

Hinc satus Aeneas, pietas spectata per ignes,
Sacra patremq; bumeris, altera sacra tulit.

Venimus ad felix aliquando nomen Iuli,
Vnde domus Teucros Iulia tangit auos. 40.

Posthumus hinc, qui quod Syluis fuit ortus in altis,
Sylvius in Latia gente uocatus erat,

Isq; Latine tibi pater est, subit Alba Latinum, Sylvius.
Proximus est titulis Epyrus Alba tuis.

Ille dedit captae repetita uocabula Troia, 45.
Et tuus est idem * Calpete factus auus.

Accipiens regnum post hunc Tyberinus, ab illo † Capete
Dicitur in Tibusca gurgite mersus aquae.

Iam tamen Agrippam natum, Romulumq; nepotem
Viderat, in Remulum fulmina missa ferunt. 50.

Venit Auentinus post hos, locus unde uocatur Auētinus
Mons quoq; post illum tradita regna Proca.

Quem sequitur duri Numitor germanus Amuli,
Ilia cum Lauso de Numitore sati.

Ense cadit patrum Lausus, placet Ilia Marti, 55. Lausus.
Teq; parit gemino iuncte Quirine Remo.

Ille suos Venerem semper Martemq; parentes
Dixit, & emeruit uocis habere fidem.

Ne' ue secuturi possent nescire nepotes,
Tempora Dijs generis continuata dedit. 60. Venus
Aphrodi-
sia.

Sed Veneris mensem Graio sermone notatum
Auguror à spumis est Dea, dicta maris.

Nec tibi sit mirum Graeco rem nomine dici,
Itala nam tellus Graecia maior erat.

Venerat Euander plena cum classe suorum, 65.
Venerat Alcides, Graius uterq; genus.

Hospes Auentinis armentum paut in * aruis † herbis
Clauiger, & tanto est Albula pota Deo.

Dux quoq; Neritius, testes Lestrigones extant,

70. Et quod adhuc Circes nomina littus habet.

† argolice
Melesia,

Et iam Teloni, iam moenia Tyburis udi

Stabant, * agricolae quae posuere manus,

Venerat Atrides satis agitatedus Halesus,

A quo se dictam terra Phalisca putat.

75. Adijce Troiana suasorem Antenora pacis,

Et generum Oeniden Appule Daune tuum.

Serfus ab Iliacis, & post Antenora flammis

† huius

Attulit Aeneas in loca nostra Deos.

Huius erat Solemus, Phrygia comes * unus ab Ida,

Sulmonē-

sis Ouid.

exul scri-

pfit Fasro-

rū libros.

80. A quo Sulmonis moenia nomen habent.

Sulmonis gelidi, patriae Germanice nostrae.

Me miserum Schytico quam procul illa solo est,

Ergo age tam longas, sed supprime Musa querelas,

Non tibi sunt moesta sacra canenda lyra.

85. Quò non liuor adit? sunt qui tibi mensis honorem

Eripuisse uelint, inuideantq; Venus.

Aprilis,

quasi Ape-

rilis.

† annum

Nam quia Ver aperit tunc omnia, densaq; cedit

Frigoris asperitas, foetaq; terra patet:

Aprilem memorant ab aperto tempore dictum,

90. Quem Venus iniecta uendicat alma manu.

Illa quidem totum dignissima temperat * orbem,

Illa tenet nullo regna minora Deo.

Iuraq; dat caelo, terrae, & natalibus undis,

Perq; suos coitus continet omne genus.

95. Illa Deos omnes (longum est numerare) creauit,

Illa satis causas, arboribusq; dedit.

Cōnubia

in Aprili

animatiū.

Illa rudes animos hominum contraxit in unum,

Et docuit iungi cum pare quenq; sua.

Quid genus omne creat uolucrū, nisi blanda uolup-

100. Nec coeant pecudes, si lenis absit amor. (tas

Cum

Cum mare trux Aries cornu decertat, at idem
Frontem dilectæ lædere parcit ouis.

Deposita sequitur taurus feritate iuuenam,
Quem toti saltus, quem nemo omne tremit.

Vis eadem lato quodcumq; sub æquore uiuit, ius
Seruat, & innumeris piscibus implet aquas.

Prima feros habitus homini detraxit, ab illa
Venerunt cultus, mundaq; cura solo.

Primus amans carmen uigilatum nocte negata
Dicitur ad clausas concinuisse fores, 110.

Eloquiumq; fuit duram exornare puellam,
Proq; sua causa quisq; disertus erat.

Mille per hanc artes nota studioq; placendi,
Quæ latuere prius multa reperta ferunt.

Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi ius.
Audeat? à nobis sit furor iste procul.

Quid, quod ubiq; potēs, templisq; frequentibus aucta
Urbe tamen nostra ius Dea maius habet?

Pro Troia Romane tua Venus arma ferebat,
Cum gemuit teneram cuspide læsa manum. 120.

Coelestesq; duas Troiano iudice uicit,
Ab nolim uictas hoc meminisse Deas.

Assaraciq; Nurus dicta est, ut scilicet olim
Magnus Iulcos Cæsar haberet auos.

Nec Veneri tempus, quam Ver erat, aptius ullum: 125.
Vere nitent terræ, uere remissus ager.

Nunc herbæ rupta tellure cacumina tollunt,
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit:

Et formosa Venus formoso tempore digna est,
Utq; solet, Marti continuata suo est. 130.

Vere monet curuas materna per æquora puppes
Ire, nec hybernas iam timuisse minas.

F 3 Ri

Iudicium
Paridis.

Ritè Deam colitis Latiae matresq; nurusq;
Et uos quèis uittæ longaq; uestis abest.

135. Aurea marmoreo redimicula demite collo,
Nunc alij flores, nunc noua danda rosa est.
Vos quoq; sub uiridi myrto iubet illa lauari,
Causaq; cur iubeat, discite, certa subest.

sudantes Littore siccabat * rorantes nuda capillos,
140. Viderunt Satyri turba proterua Deam.
Sensit, & opposita texit sua corpora myrto,
Tuta fuit factò, uosq; referre iubet.

Fortuna
uirilis. Discite nunc quare Fortune thura uirili
Detis eò, gelida qui locus humet aqua.

145. Accipit ille locus posito uelamine cunctas,
Et uicium nudi corporis omne uidet.
Ut tegat hoc, celetq; uiros, Fortuna uirilis
Præstat, & hoc paruo thure rogata facit,
Nec pigeat tritum niueo cum lacte papauer
150. Sumere, & expressis mella liquata fauis.

Veneris
poculum. Cùm primùm cupido Venus est deducta marito,
Hoc bibit, ex illo tempore nupta fuit:
Illam supplicibus uerbis placate, sub illa
Et forma, & mores, & bona fama manet.

155. Roma pudicitia proauorum tempore lapsa est,
Cum æam ueteres consulistis anum.
Templa iubet fieri Veneri: quibus ordine factis,
Inde Venus uerso numine corda tenet.

Semper ad Aeneadas placido pulcherrima uultu
160. Respice, totq; tuas diua tuère nurus.
Dum loquor, elatæ metuendus acumine caudæ
Scorpius, in uirides præcipitatur aquas.
Nox ubi transierit, coelumq; rubescere primò
Coeperit, & tactæ rore querentur aues,

Semiustamq; facem uigilata nocte uiator¹⁶⁵

Ponet, & ad solitum rusticus ibit opus,

Pleiades incipient humeros releuare paternos: Pleiades.

Quæ septem dici, sex tamen esse solent.

Seu quod in amplexus sex hinc uenere Deorum,

(Nam Steropen Marti concubuisse ferunt. 170.

Neptuno Halcyonem, & te formosa Celæno,

Maian, & Electram, Taigetamq; Ioui)

Septima mortali Merope tibi Sisyphæ nupsit:

Pœnitet, & facti sola pudore laet.

Siue quod Electra Troiæ spectare ruinas¹⁷⁵

Non tulit, ante oculos opposuitq; manum,

Ter sine perpetuo * coelum uerferur in axe,

4 telum

Ter iungat Titan, terq; resoluat equos.

Protinus inflexo Berecinthia tibia cornu

Flabit, & Idææ festa parentis erunt. 180.

Ibunt semimares, & inania tympana tudent

Cybele.

Aerq; tinnitus ære repulsa dabunt.

Ipsa sedens molli comitum ceruice feretur,

Vrbis per medias exululata uias.

Scena sonat, ludiq; uocant, spectate Quirites, 185.

Et fora Marte suo litigiosa uacent.

Querere multa libet, sed me sonus æris acuti

Terret, & horrendo lotos adunca sono.

Da Dea, quàm scitè doctas Cybelæia neptes

Vidit, & has curæ iussit adesse meæ. 190.

Pandite mandati memores Heliconis alumnae,

Gaudeat assiduo cur Dea magna sono.

Sic ego, sic Erato (mensis Cytheræius illi

Cessit, quod teneri nomen amoris habet.)

Reddita Saturno sors hæc erat: optime regum 195.

Anato sceptris excutiere tuis.

F 4 Ille

Saturnus Ille suam metuens, ut quæq; erat edita, prolem
liberos Deuorat, immersam uisceribusq; tenet.
suos deuo Sæpè Rheâ quæstâ est, toties fœcunda: nec unquam
rat. 200. Mater, & indoluit fertilitate sua.
 Iuppiter ortus erat, pro magno teste uetustas
 Creditur, acceptam parcè mouere fidem.
 Veste latens saxum cœlesti gutture sedit,
 Sic genitor fati decipiendus erat,
 205 Ardua iam dudum resonat tinnitibus Ida,
 Tutus ut infanti uagiat ore puer.
Coryban Pars manibus clypeos, galeas pars tundit inanes,
tes. Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
 Res latuit patrem, priscaq; imitamina facti
 210. Aera Deæ comites, raucaq; terga mouent.
 Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant,
 Tibia dat Phrygios, ut dedit antè, modos.
Currus Desierat, cœpi: cur huic genus acre leonum
Cybeles à Præbeat insolitas ad iuga curua iubas?
leonibus 215. Desieram, cœpit, feritas mollita per illam
ducitur. Creditur, id curru testificata suo est.
Turriza At cur turrisera caput est onerata corona?
Cybele. An primis turres urbibus illa dedit?
 Annuit: unde uenit, dixi sua membra secandi
 220. Impetus? ut tacui, Pieris orsa loqui:
 Phryx puer in syluis, facie spectabilis altis
 Turrigeram casto iunxit amore Deam.
 Hunc sibi seruari uoluit, sua templa tueri:
 Et dixit, semper fac puer esse uelis.
 225. Ille fidem iussis dedit: & si mentiar, inquit,
 Vltima, qua fallam, sit Venus illa mihi.
 Fallit, & in Nympha Sagaritide desinit esse:
 Quòd fuit, hinc poenas exigit ira Deæ.

Naiada uulneribus succidit in arbore factis,

illa perit, fatum Naiados arbor erat. 230.

Hic furit, & credens thalami procumbere tectum, + Dindyma.

Effugit, & cursu * Didyma summa petit.

Et modo tolle faces, remoue modo uerbera, clamat,

Sæpè Palestinas iurat adesse Deas.

Ille etiam saxo corpus laniauit acuto, 235.

Longaq; in immundo puluere tracta coma est.

Voxq; fuit, merui, meritas do sanguine poenas,

Ab pereant partes, quæ nocuere mihi.

Ab pereant, dicebat adhuc, onus inguinis aufert,

Nullaq; sunt subito signa relictæ uiri. 240.

Venit in exemplum furor hic, mollesq; ministri

Cædunt iactatis uilia membra comis.

Talibus Aoniæ facunda uoce Camœnæ

Reddita quæsiti causa furoris erat.

Hoc quoq; dux operis moneas precor, unde petitæ 245.

Venerit, an nostra semper in urbe fuit?

Dindymon, & Cybelen, & amœnâ * frondibus Iden, fontibus

Semper, & Iliacas mater amauit opes.

Cùm Troiam Aeneas Italos portaret in agros,

Est Dea sacriferas penè secuta rates 250.

Sed nondum factis Latio sua numina posci

Senserat, assuetis substiteratq; locis.

Pòst, ut Roma potens opibus iam secula quinq;

Vidit, & è domito sustulit orbe caput.

Carminis Euboici fatalia uerba sacerdos 255.

Inspicit, inspectum tale fuisse ferunt.

Mater abest, matrem iubeo Romane requiras:

Cùm ueniet, casta est accipienda manu.

Obscuræ sortis patres ambagibus errant,

Quæ ue parens absit, quo ue petenda loco. 260.

F 5

Con-

Sacerdo-
tes Cybe-
les castra
ti.

Libri Si-
byllini.

Cybele
ex Phry-
gia.

Consulitur Pæan: diuūmq; accersite matrem,
Inquit, in Idæo est inuenienda iugo.

Mittuntur proceres, Phrygia tunc sceptrā tenebat
Attalus, Ausonijs rem negat ille uiris.

265. Mira canam, longo tremuit cum murmure tellus,
Et sic est adytis diua locuta suis.

Ipsa peti uolui, nec sit mora, mitte uolentem,
Dignus Roma locus, quò Deus omnis erat.

Ille soni terrore pauens, proficiscere, dixit,

270. Nostri eris, in Phrygios Roma refertur auos.
Protinus innumera cædunt pineta secures.

Illa quibus fugiens Phryx pius usus erat.

Mille manus coeunt, & picta coloribus ustis
Coelestum matrem concaua puppis habet.

275. Illa sui per aquas fertur tutissima nati,

Longaq; Phryxæ stagna sororis adit.

Rhæteumq; capax, Sigeaq; littora transit,

Et Tenedon ueteres Eetionis opes.

Oyclades excipiunt, Lesbo post terga relicta,

280. Quaq; Carystæis frangitur unda uadis.

Transit & Icarium, lapsas ubi perdidit alas
Icarus, & uastæ nomina fecit aqua.

Tunc leua Creten, dextra Pelopæidas undas

Deserit, & Veneri sacra Cythera petit,

285. Cyclopes Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrū

Brontes & Steropes, Aemonidesq; solent.

Aequoraq; Asra legit, Sardoaq; regna sinistris

* Prospicit à remis, Ausoniamq; tenet.

* R. spicit

Hostia contigerat, quā se Tyberinus in altum

290. Diuidit, & campo liberiore natat.

Omnis eques, mistaq; grauis cum plebe senatus

Obuius ad Ibusci fluminis ora uenit

Pro.

Procedunt pariter matres, natiq̄, uiriq̄,

Quaēq̄ colunt sanctos uirginitate focos.

Sedula fune uiri contento brachia lassant, 295.

Vix tulit aduersas hospita nauis aquas.

Sicca diu fuerat tellus, sitis ufferat herbas

Sedit limoso * fessa carina uado.

*pressa

Quisquis adest operi plus quam pro parte laborat,

Adiuuat & sortes uoce sonante manus. 300.

Illa uelut medio stabulis sedet insula ponto,

Attoniti monstro stantq̄; pauentq̄; uiri.

Claudia quinta genus Clauso referebat ab alto,

Nec facies impar nobilitate fuit.

Claudia
nauem

Castam quidem (sed non est credita) rumor iniquus

Laeserat, & falsi criminis acta rea est.

Cybeles 305.
ad portū
deducit.

Cultus, & ornatos uariē * fuisse capillos

Obfuit, ad rigidos linguaq̄; prompta * sonos.

*prodesse
*senes

Conscia mens recti famae mendacia risit,

Sed nos in uicium credula turba sumus. 310.

Hæc ubi castarum processit ab agmine matrum,

Et manibus puram fluminis hausit aquam,

Ter caput irrorat, ter tollit ad æthera palmas,

Quicumq̄; aspiciunt, mente carere putant.

Summissoq̄; genu, uultus in imagine diuæ 315.

Fixit, & hos * egit crine iacente sonos.

*edim

Supplicis alma tuæ genitrix fœcunda Deorum,

Accipe sub certa conditione preces.

Castam negor, si tu damnas meruisse fatebor,

Morte luam poenas iudice uicta Dea. 320.

Sed si crimen abest, tu nostræ pignora uitæ

Reddes, & castas casta sequere manus:

Dixit, & exiguo funem conamine traxit:

Mira, * sed in scena testificata loquor,

* &

Mota

325. Mota Dea est, sequiturque ducem, laudatque sequendo,
Index letitiae fertur ad astra sonans.

Atria Tyberina. Fluminis ad flexum ueniunt, Tyberina priores
Atria dixerunt, unde sinister abit.

Nox aderat, querno religant in stipite funem,

330. Dantque leui somno corpora functa cibo.

Lux erat, et querno soluunt a stipite funem,

Ante tamen posito thura dedere foco.

Ante coronarunt puppem, et sine labe iuuentam

Mactarunt, operum coniugijque rudem.

335. **Almus in Tyberim.** Est locus in Tyberim, quo lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit in amne minor.

Illic purpurea canus cum ueste sacerdos

Almonis, dominam, sacraque lauit aquis.

Exululant comites, furiosaque tibia flatur,

340. Et feriunt molles taurea terga manus.

Claudia praecedit lato celeberrima uultu,

Credita uix tandem teste pudica Dea.

Ipsa sedens plaustro porta est inuecta Capena.

Sparguntur iuncta flore recente boues.

non 345. **Nasica** accepit, templi * tunc perstitit autor:
Augustus nunc est, ante Metellus erat.

+ sic Substitit hic Erato, mora fit, * dum caetera quæro:

Dic, inquam, parua cur stipe quærat opes?

Contulit æs populus, de quo delubra Metellus

Stipis dan- 350. **dae causa.** Fecit, ait, dande mos stipis inde manet.

Cur uicibus factis ineunt conuiuia, quæro,

Tunc magis indictas concelebrantque dapæ?

Quod bene mutarit sedem Berecynthia, dixit,

Captant mutatis sedibus omen idem,

355. **Institeram:** quare primi Megalesia ludi

Vrbe forent nostra, tum Dea (sensit enim)

*Illa Deus, inquit, peperit: cessere parenti,
Principiumq; dati mater honoris habet.*

*Cur igitur Gallos, qui se excidere, uocamus?
Cum tantum à Phrygia Gallica distet humus?*

Galli Cy-
beles. 360

*Inter, ait, uiridem Cybelen, altasq; Celenas
Annis it, insana nomine Gallus aqua.*

*Qui bibit inde furit: procul hinc discedite, quæis est
Cura bonæ mentis: qui bibit inde, furit.*

*Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum 365.
In dominæ mensis, an sua causa subest?*

*Lacte mero ueteres usi narrantur, & herbis,
Sponte sua si quas terra ferebat, ait.*

*Candidus elixæ miscetur caseus herbæ,
Cognoscat priscos ut dea prisca cibos. 370.*

*Postera cum cælo motis Pallantias astris
Fulserit, & niueos Luna leuarit equos.*

*Qui dicit, quondam sacrata est colle Quirini,
Hac fortuna die publica, uerus erit.*

Fortunæ
publicæ
fanum.

*Tertia lux (memini) ludis erit, * hac mihi * quidam
Spectanti senior, continuusq; loco,*

* ac 375.
+ quondam

*Hæc, ait, illa dies, Lybicus qua Cæsar in oris
Perfida magnanimi contudit arma Iubæ*

*Dux mihi Cæsar erat, sub quo meruisse tribunus
Glorior, officijs præfuit ille meis. 380.*

*Hanc ego militia sedem, tu pace parasti,
Inter bis quinos usus honore uiros.*

*Plura locuturi subito subducimur imbre,
Pendula cælestes Libra mouebat aquas.*

*Ante tamen, quam summa dies spectacula sistat, 385.
Ensifer Orion æquore mersus erit.*

*Proxima uictricem cum Romam inspexerit Eos,
Et dederit Phœbo stella fugata locum.*

Qir-

Circus erit pompa celebris, numeroq; Deorum,

390. Primaq; uentosis palma petetur equis.

Ludi Cif- Hinc Cereris ludi non est opus indice causæ,
censes.

Sponte Deæ munus promeritumq; patet.

Panis erat primis uirides mortalibus herba,

Quas tellus nullo sollicitante dabat.

395 Et modò carpebant uiuax è cespite gramen,

Nunc epulæ è tenera fronde cacumen erant.

Postmodò glans nata est, bene erat iã glãde reperta

Duraq; magnificas quercus habebat opes.

Prima Ceres homine ad meliora alimenta uocato,

Ceres usû 400 Mutauit glandes utiliore cibo.

frumento Illa iugo tauros collum præbere coëgit,

rû reperit

Tunc primùm soles eruta uidit humus.

Aes erat in precio, chalybis iam massa placebat,

Heu heu perpetuo debuit illa regi.

405 Pace Ceres lata est, & uos orate coloni

Perpetuam pacem, pacificumq; ducem,

Farra Deæ, micaq; licet salientis honorem

Detis, & in ueteres thurea grana focos.

Et si thura aberunt, unctas accendite tædas,

410. Parua bonæ Cereri, sint modò casta placent.

A boue succincti cultros remouete ministri,

Bos aret, ignauam sacrificate suem.

* cõiunx

Apta iugo * ceruix non est ferienda securi,

Viuat, & in dura sæpè laboret humo,

415. Exigit ipse locus raptus ut uirginis edam,

Plura recognosces, pauca docendus eris.

Sicilię de-

Terra tribus scopulis uastum procurrit in æquor

scriptio.

Trinacris, à positu nomen adeptæ loci.

Grata, domus Cererimultas ea possidet urbes,

* Aetna

420. In quibus est culto fertilis * Aenna solo,

Fri-

Frigida coelestium matres Arethusa uocarat,

Venerat ad sacras & Dea flaua dapes.

Filia consuetis ut erat comitata puellis,

Errabat nudo per sua prata pede.

Valle sub umbrosa locus est aspergine multa 425.

* Humidus, ex alto desilientis aquae,

4 uuidus

Tot fuerant illic, quod habet natura colores,

Picta q̄ dissimili flore nitebat humus.

Quam simul aspexit, comites accedite, dixit,

Et mecum * plenos flore, referte sinus. 430.

4 uestros

Præda puellares animos oblectat inanis,

Et non sentitur sedulitate labor,

Hæc implet lento calathos à uimine nexos

Hæc gremium, laxos degrauat illa sinus,

Illa legit Calthas, huic sunt uiolaria cura, 435.

Illa papauereas subsecat ungue comas.

Has Hyacinthe tenes, illas Amarante moraris:

Pars thyma, pars rorem, pars meliloton amant.

Plurima lecta rosa est, sunt & sine nomine flores.

Ipsa crocos tenues, lilia q̄ alba legit. 440.

Carpendi studio paulatim longius itur,

Et dominam casu nulla secuta comes.

Hanc uidet, & uisam patruus uelociter aufert,

Regna q̄ cœruleis in sua portat equis.

Illa quidem clamabat: Iò charissima mater 445.

Auferor, ipsa sinus absciderat q̄ suos.

Panditur interea Diti uia, nanq̄ diurnum

Lumen inassueti uix patiuntur equi.

At chorus æqualis, cumulatis flore canistris,

Persephone (clamant) ad tua dona ueni, 450.

Vt clamata silet, montes ululatibus implent,

Et feriunt mœsta pectora nuda manu,

Atto-

Rapitur
Proserpi-
na à Plu-
tone.

Cereris
 in Proser-
 pina in-
 455. uestigan-
 da studiū.

Attonita est plāgore Ceres, modò uenerat Aennā
 Nec mora, Me miseram, filia, dixit, ubi es?
 Mentis inops rapitur, ut quas audire solemus,
 Threïcias fufis Mænadas ire comis.
 Ut uitulo mugit sua mater ab ubere rapto,
 Et quærit foetus per nemus omne suos:
 Sic Dea nec retinet gemitus, & concita cursu
 460. Fertur, & è campis incipit Aenna tuis.
 Inde puellaris nacta est uestigia plantæ,
 Et pressam noto pondere uidit humum.
 Forsitan illa dies erroris summa fuisset,
 Si non turbassent signa reperta sues.
 4 Amene-
 na. 465. Iamq; Leontinos * Anisenaq; flumina cursu
 Præterit, & ripas herbifer Acituas.
 Præterit & Cyanen, & fontes lenis Anapi,
 Et hortibus non adeunde Gela.
 Liquerat Ortygiam, Megareaq;, Pantagiamq;,
 470. Quaq; Simltheas accipit æquor aquas
 Antraq; Cyclopum positis exusta caminis,
 Quiq; locus curuæ nomina falcis habet.
 Himeram, & Didymen, Agrigētaq;, Tauromenūq;,
 Sacrorumq; Melam pascua leta boum.
 4 iacet 475. Hinc Camerinā adiit, Thapsonq;, & Eloria tempe,
 Quaq; * patet Zephyro semper apertus Eryx.
 Iamq; Peloriaden, Lilybæaq;, iamq; Pachynon
 Lustrarat, terræ cornua prima sua.
 Quacunq; ingreditur, miseris loca cuncta querelis
 4 clamat 480. Implet, ut amissum cum gemit ales Ityn.
 Perq; uices modò Persephone, modò filia * mater
 Clamat, & alternis nomen utrunq; ciet.
 Sed neq; Persephone Cererem, nec filia matrem
 Audit, & alternis nomen utrunq; perit.

Vnaq;

Vnaq; pastorem uidisset an arua colentem, 485.

Vox erat, hac gressus ecqua puella tulit?

Iam color unus inest rebus, tenebrisq; teguntur

Omnia iam uigiles conticuere canes.

Alta iacet uasti super ora Typhoëos Aetna,

Cuius anbelatis ignibus ardet humus. 490

Illic accendit geminas pro lampade pinus,

Hinc Cereris sacris nunc quoq; teda datur:

Est specus exesi structura pumicis asper,

Non homini * regio, non adeunda fera.

Quò simulac uenit, frenatos curribus angues 495.

Iunxit, & a quoreas sicca pererrat aquas.

Effugit ad Syri eis, & te Zanclea Charybdis,

Et uos Nisæi naufraga monstra canes.

Adriacumq; patens late, Bimaremq; Corinthon,

Sic uenit ad portus Attica terra tuos. 500.

Hic primum sedit gelido mœstissima saxo,

Illud Cecropidæ nunc quoq; triste uocant.

Sub Ioue durauit multis immota diebus,

Et lunæ patiens, & pluuiialis aquæ,

Sors sua cuiq; loco est, qui nunc Cerealis Eleusis 505.

Dicitur, * hic Celei rura fuere senis.

Ille domum glandes, excussa q; mora rubetis

Portat, & arsuris arida ligna focis.

Filia parua duas redigebat monte capellas,

Et tener in cunis filius æger erat. 510.

Mater ait uirgo (mota est Dea nomine matris)

Quid facis in solis incomitata * locis?

Perstitit & senior, quamuis onus urget, & orat

Tecta suæ subeat quantulacunq; casa.

Illam negat, simularat anum, mitra q; capillos 515.

Presserat, instanti talia dicta refert:

¶

Sospes

Tede in
sacris Ce-
reris.

4 facilis

4 Scillæi

Triste sa-
xum.

Eleusis.

4 hoc

4 iugis

Sospes eas, semperq; parens, mihi filia raptæ est,
Heu melior quantò fors tua sorte mea est,

Lachry- Dixit, et ut lachrymæ (neq; enim lachrymare deorū
mare non 520. Decidit in tepidos lucida gutta sinus. est)
est Deorū.

Flent pariter molles animis, uirgoq; senexq;
E quibus hæc iusti uerba fuere senis:

+ Sic

* Sit tibi, quam raptam quæris, sit filia sospes,
Surge, nec exigua despice recta casa.

+ Duc

525. Cui Dea: * sic, inquit, scisti quæ cogere posses,
Seq; leuat saxo, subsequiturq; senem.

+ quam

Dux comiti narrat, * quod sit sibi filius æger,
Nec capiat somnos, inuigiletq; malis.

Illa soporiferum paruos initura penates

530. Colligit agresti lene papauer humo.

Dum legit, oblito fertur gustasse palato,

Longamq; imprudens exoluisse famem.

Quæ quia principio posuit ieiunia noctis,

+ mensæ

Tempus habent * cœnæ sydera uisa * sibi.

+ cibi

535. Limen ut intrauit, luctus uidet omnia plena,
Iam spes in puero nulla salutis erat.

Matre salutata (mater Menalina uocatur)

Iungere dignata est os puerile suo.

Pallor abit, subitasq; uident in corpore uires,

540. Tantus cœlesti uenit ab ore uigor.

Tota domus læta est, hoc est, materq; paterq;

Nataq; tres illi tota fuere domus.

Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,

Pomaq; & in teneris aurea mella fauis.

545. Abstinet alma Ceres, somniq; papauera causam

Dat tibi, cum tepido lacte bibenda puere.

Noctis erat medium, placidiq; silentia somni,

Triptole mum gremio sustulit illa suo.

Terq;

Terq; manu permulsit eum, tria carmina dixit,
Carmina mortali non referenda sono. 550.

Igne pur-
gatur Tri-
ptolemus.

Inq; foco corpus pueri uiuente fauilla
Obruit, humanum purget ut ignis onus.

Excuitur somno stultè pia mater, & amens,
Quid facis? exclamat, membraq; ab igne rapit.
Cui Dea: dum non uis, dixit, scelerata fuisti. 555.

Irrita materno sunt mea dona metu.
Iste quidem mortalis erit, sed primus arabit,

Et seret, & culta præmia tollet humo.
Dixit: & egrediens nubem trahit, inq; dracones
Transit, & alifero tollitur axe Ceres, 560.

Triptole-
mus agri-
culturæ
inuentor.

Sunion expositum, Pyreaq; tuta recessu
Linqvit, & in dextrum quæ iacit ora latus.

Hinc adit Aegæum, quo Cycladas aspicit omnes,
Ioniumq; * capax, Icariumq; legit.

Perq; urbes Asiae longum petit Hellepontum, 565. † rapax
Diuersumq; locis alta pererrat iter.

Nā modò thurilegos Arabas, modò despicit Indos,
Hinc Lybs, hinc Meroë, siccaq; terra subest.

Nunc adit hesperios, Rhenū, Rhodanumq; Palumq;
Teq; future parens Tybri potentis aquæ. 570.

Quò feror? immensum est erratas dicere terras,
Præteritus Cereri nullus in orbe locus.

Errat, & in coelo, liquidiq; immunia ponti
Alloquitur gelido proxima signa polo.

Proxima
dixit post
Helicē &
Cynosu-
ram.

Parrhasides stella, nanq; omnia nosse potestis, 575.
Aequoreas nunquam cūm subeatis aquas.

Persephonem natam miseræ monstrate parenti,
Dixerat, huic Helice talia uerba refert:

Crimine nox uacua est, solem de uirgine raptam
Consule, qui latè facta diurna uidet. 580.

☉ 2 Sol

Sol aditus: quam quæris, ait, ne uana labores,

Nupta Iouis fratri tertia regna tenet.

Quæta diu secum, sic est affata Tonantem,

Maximaq; in uultu signa dolentis erant:

585. Si memor es, de quo mihi sit Proserpina nata,

Dimidium curæ debet habere tuæ.

Orbe pererato, sola est iniuria facti

Cognita, commissi præmia raptor habet.

At neq; Persephone digna est prædone marito,

590. Nec gener hoc nobis more parandus erat, |

Quid grauius uictore Gyge captiua tulissem?

4 regna Quam nunc te cœli & sceptrâ tenente tuli?

Verum impune ferat, nos hæc patiemur inultæ,

Reddat & emendet facta priora nouis.

595. Iuppiter hanc lenit, factumq; excusat amore,

Nec gener est nobis ille pudendus, ait.

Non ego nobilior: posita est mihi regia cœlo,

Possidet alter aquas, alter inane Chaos.

Sed si forte tibi non est mutabile pectus,

600. Statq; semel iuncti rumpere uincla tori:

Hoc quoq; tentemus, siquidem ieiuna remansit:

Sin minus, inferni coniugis uxor erit.

Tartara iussus adit sumptis Caducifer alis,

+ iussaq; Speq; redit citius, & certa q; iussa refert.

605. Rapta tribus, dixit, soluit ieiunia granis,

Punica quæ lento cortice poma tegunt.

Non secus indoluit, quam si modò rapta fuisset,

Mœsta parens, longa uixq; refecta mora est.

Atq; ita, nec nobis cœlum est habitabile, dixit,

610. Tartarea recipi me quoq; ualle iube.

Et factura fuit, pactus nisi Iuppiter esset,

Bis tribus ut cœlo mensibus illa foret.

Tunc

Tunc demum uultumq; Ceres, animumq; * recepit, 4 remisit.
 Imposuitq; sua spicea ferta coma. Ceres sex
 Largaq; prouenit cessatis messis in aruis, 635. mensibus
 Et uix congestas area cepit opes. in caelo.
 Alba decent Cererem, uestes Cerealibus albas
 Sumite nunc pulli uelleris usus abest.
 Occupat Aprileis Idus cognomine uictor
 Iuppiter, hac illi sunt data templa die. 620.
 Hac quoq; ni fallor, populo dignissima nostro
 Atria libertas coepit habere * sua * die
 Luce secutura tutos pete nauita portus,
 Ventus ab occasu grandine mistus erit.
 Sit licet, & fuerit: tamen hac Mutinensia Caesar 625.
 Grandine militia contudit arma sua. Mutinen-
 Tertia post Veneris cum lux surrexerit Idus, se bellum.
 Pontifices forda sacra litate boue.
 Forda ferens bos est, foecundaq; dicta ferendo, Forda.
 Hinc etiam foetus nomen habere putant, 630. Foetus.
 Nunc grauidum pecus est, grauidae quoq; semine ter-
 Telluri plena uictima plena datur. (ra,
 Pars cadit arce Iouis, ter denas curia uaccas
 Accipit & largo sparsa cruore madet.
 Ast ubi uisceribus uitulos rapuere ministri, 635.
 Sectaq; fumosis exta dedere focis,
 Igne cremat uitulos quae natu maxima uirgo est,
 Luce Palis populos purget ut ille cinis. Pales Dea
 Rege Numa, fructu non respondente labori,
 Irrita decepti uota colentis erant, 640.
 Nam modo siccus erat gelidis Aquilonibus annus,
 Nunc ager assidua luxuriabat aqua.
 Saepè Ceres primis dominum fallebat in herbis,
 Et leuis obseffo stabat auena solo.

G 3 Et

645. **Abortum** *Et pecus ante diem partus edebat acerbos,*
intelligit. *Agnasq; nascendo sæpè necabat ouem.*
Sylua uetus, nulla diu uiolata securi
Stabat, Mænalis sacra relicta Deo.
Illa dabat tacitis animo responsa quieto
650. *Noctibus, huic geminas rex Numamactat oues.*
Prima cadit Fauno, leni cadit altera Somno,
Sternitur in duro uellus utrunq; solo.
Bis caput intonsum fontana spargitur unda,
Bis sua faginea tempora fronde tegit.
655. *Vsus abest Veneris, nec fas animalia mensis*
Ponere, nec digitis annulus ullus inest.
- tectus** *Vesper ubi est, * tectum supra noua uellera corpus*
Ponit, adorato per sua uerba Deo.
Interea placidam redimita papauere frontem
660. *Nox uenit, & secum somnia nigra trahit.*
- Fauni ora** *Faunus adest, ouiumq; premens pede uellera duro,*
culum. *Edidit à dextro talia uerba thoro:*
Morte boum tibi rex Tellus placanda duarum,
Detq; sacris animas una iuuenca duas.
665. *Excutitur terrore quies, Numa uisa reuoluit,*
Et secum ambages, cæcaq; iussa refert.
Expedit errantem nemori gratissima coniunx,
Et dixit, grauidæ posceris exta bouis.
Extæ bouis grauidæ dantur, fœcundior annus
670. *Prouenit, & fructum terra pecusq; ferunt*
Hanc quondam Cytherea diem properantiùs ire
Iussit, & admissos præcipit auit equos.
Vt titulum imperij quamprimùm luce sequenti
Augusto iuueni prospera * signa darent.
- bella** *Sed iam præteritas ubi quartus Lucifer Idus*
 675. *Respicit, hæc Hyades Dorida nocte tenent.*

Ter-

Tertia post Hyadas cum lux erit orta remotas,
Carcere partitos circus habebit equos.

Cur igitur missæ iunctis ardentia tedis
Terga ferant uulpes, causa docenda mihi est ⁶⁸⁰ Vulpis
pellem
aduri.

Frigida Carseolis nec oliuis apta ferendis
Terra, sed ad segetes ingeniosus ager.

Hac ego Pelignos natalia rura petebam,
Parua, sed assiduis * humida semper aquis. * obuia

Hospitis antiqui solitas intrauimus ædes, ⁶⁸⁵
Dempserat emeritis iam iuga Phœbus equis.

Is mihi multa quidem, sed & hæc narrare solebat,
Vnde meum præsens instrueretur opus.

Hoc, ait, in campo (campumq; ostendit) habebat
Rus breue cum duro parca colona uiro. ⁶⁹⁰

Ille suam peragebat humum, siue usus aratri,
Seu curuæ falcis, siue bidentis erat.

Hæc modo uerrebat * cum raro pectine præatum, 4 stantem
tibicine
villam.

Nunc matris plumis oua fouenda dabat.
Aut uirides maluas, aut fungos colligit albos, ⁶⁹⁵
Aut humidum grato calfacit igne focum.

Et tamen assiduis exercet brachia telis,
Aduersusq; minas frigoris arma parat.

Filius huius erat primo lasciuus in æuo,
Addideratq; annos ad duo lustra duos. ⁷⁰⁰

Is capit extremi uulpem in conualle salicti,
(Abstulerat multas illa cohortis aues.)

Captiuam stipula fœnoq; inuoluit, & ignes
Admouet, urentes effugit illa manus.

Quâ fugit, incendit uestros messibus agros, ⁷⁰⁵
Damnosis uires ignibus aura dabat.

Factum abiit, monimenta manent. nam dicere certâ Messis à
vulpe ad-
usta.

Nunc quoq; lex uulpem Carseolana uetat.

G 4 Itq;

- Lex Car- *Vtq̄; luat pœnas genus hoc Cerealibus ardet:*
 seolana *710. Quoq̄; modo segetes perdidit, illa perit.*
 prohibet *Proxima cùm ueniet terras uisura patentes*
 nomina- *Memnonis in roseis lutea mater equis.*
 re vulpē. *De duce lanigeri pecoris, qui perdidit Fiellen,*
Solabit, egresso uictima maior adest.
- 715. Vacca sit, an taurus, non est cognoscere promptum:*
Pars prior apparet, posteriora latent.
Seu tamen est taurus, siue hoc est foemina signum,
Iunone inuita munus amoris habet.
- Palilia. *Nox abiit, oriturq̄; aurora, Palilia poscor:*
720. Non poscor frustra, si fauet alma Pales.
Alma Pales faueas pastoria sacra canenti,
Prosequor officio si tua facta meo.
Certè ego de uitulo cinerem stipulamq̄; fabalem,
Sæpè tuli plena Februa tosta manu.
- 725. Certè ego transilij positas ter in ordine flammæ,*
 * *Virgaq̄; rorales laurea misit aquas.*
 * *Udaq̄; roraces Mota Dea est, operiq̄; fauet, naualibus exit*
Puppis, habent uentos iam mea uela suos.
- Suffimen. *I, pete uirginea populus suffimen ab ara,*
730. Vesta dabit, Vestæ munere purus eris.
Sanguis equi suffimen erit, uituliq̄; fauilla,
Tertia res duræ culmen inane fabæ.
- * *lustra Pastor oues saturas ad prima crepuscula *lustret,*
Vnda prius spargat, uirgaq̄; uerrat humum.
- 735. Frondibus & fixis decorentur ouilia ramis,*
Et tegat ornatas longa corona fores.
Cœrulei fiant puro de sulphure fumi,
Tactaq̄; fumanti sulphure balet ouis.
- Verbena. *Vre mares oleas, tedamq̄; berbasq̄; Sabinas,*
740. Et crepet in medijs laurus adusta focis.

Liba q̄ de millo, milij fiscella sequatur.

Rustica præcipue est hoc Dea leta cibo.

Adde dapes in utranq; suas, dapibusq; relectis

Syluiculam tepido lacte precare Palem.

Consule dic pariter pecori, pecorisq; magistris, 745.

Effugiat stabulis noxa repulsa meis.

Siue sacro pavi, sedi' ue sub arbore sacra,

Pabulaq; è bustis inscia carpsit ouis:

*Seu nemus intrauit uetitum, nostris' ue fugata

Sunt oculis Nymphæ, semicaperq; Deus. 750

+ Si ne-
mus in-
traui

Si mea falx ramo lucum spoliauit opaco,

Vnde data est agræ fiscina frondis oui.

Da ueniam culpæ, nec, dum de grandinat, obsit

Agresti Fauno supposituisse pecus.

Nec noceat turbasse lacus: ignoscite Nymphæ, 755.

Mota quod obscuras unguia fecit aquas.

Tu Dea pro nobis fontes, fontanaq; placa

Numina, tu sparsos per nemus omne Deos.

Nec Dryadas, nec nos uideamus labra Dianæ,

Nec Faunum, medio cum premit arua die. 760.

Pelle procul morbos, ualeant hominesq; gregesq;

Et ualeant uigiles, prouida turba, canes.

Ne' ue minus multo redigam, quam manè fuerunt,

Ne' ue gemam referens uellera raptâ lupo.

Absit iniqua fames, herbæ, frondesq; supersint, 765.

Quæq; lauent artus, quæq; bibantur aqua.

Vbera plena premam, referat mihi castus æra,

Dentq; uiam liquido uimina rara sero.

Sitq; salax aries, conceptaq; semina coniunx

Reddat, & in stabulis multa sit agna meis. 770.

Lanaq; proueniat, nullas læsura puellas,

Mollis & ad teneras quamlibet apta manus.

G S Quæ

Quæ precor eueniant, & nos faciamus ad annum
Pastorum dominae grandia liba Pali.

775. His Dea placanda est, hæc tu conuersus ad ortus
Dic quater, & uiuo perlue rore manus.
Dum licet apposita ueluti cratere camella
Lac niueum potes, purpureamq; sapam.
Moxq; per ardentis stipulae crepitantis aceruos

780. Traicias celeri strenua membra pede.
Expositus mos est, moris mihi restat origo:
Turba facit dubium, coeptaq; nostra tenet.

Aqua & ignis. Omnia purgat edax ignis, uiciumq; metalli
Excoquit, idcirco cum duce purgat oues.

785. An quia cunctarum contraria semina rerum
Sunt duo discordes, ignis & unda Dei,
Iunxerunt elementa patres, aptumq; putarunt

Aqua & igni inter
dici exulibus. Ignibus, & sparsa tingere corpus aqua?
An quod in his uitæ causa est, hæc perdidit exul:
790. His noua fit coniunx, hæc duo magna putant?

Vix equidem credo, sunt qui Phaëtona referri
Credant, & nimias Deucalionis aquas.
Pars quoq; cum saxis pastores saxa feribant,
Scintillam subito prosiluisse ferunt.

795. Prima quidem perijt, stipulis excepta secunda est,
Hoc argumentum flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Aenëia fecit,
Innocuum uicto cui dedit ignis iter?
Hoc tamen est uero propius, cum condita Roma est,

800. Transferri iussos in noua tecta Lares.
Mutantesq; domum tectis agrestibus ignem,
Et cessaturæ supposuisse casæ.
Per flammam salisse pecus, salisse colonos,
Quod fit nat ali nunc quoq; Roma tuo.

Ipse

Ipsē locum casus Vati facit, urbis origo 805.

Venit, ades factis magne Quirine tuis.

Iam luerat pœnas frater Numitoris, & omne

Pastorum gemino sub duce uulgus erat.

Contrahere agrestes, & mœnia ponere utriq̄

Conuenit, ambigitur mœnia ponat uter. 810.

Nil opus est dixit certamine Romulus ullo:

Magna fides auium est, experiamur aues.

Res placet: alter init nemorosi saxa Palati,

Alter Auentinum manè cacumen adit.

Sex Remus hic uolucres, bis sex uidet ordine * fra-

Statur, & arbitriū Romulus urbis habet. (ter

Apta dies legitur, qua mœnia signat aratro:

Sacra Pales * aderat, inde mouetur opus.

Fossa fit ad solidum, fruges iaciuntur in ima,

Et de uicino terra petita solo. 820:

Fossa repletur humo, * terraq̄ imponitur ara,

Et nouus accenso finditur igne focus.

Inde premens stiuam designat mœnia sulco,

Alba iugum niueo cum boue uacca tulit.

Vox fuit hæc regis, condenti Iuppiter urbem, 825.

Et genitor Mauors, Vestaq̄ mater ades.

Quosq̄ piū est adhibere Deos, aduertite cuncti,

Auspicius uobis hoc mihi surgat opus.

Longa sit huic ætas, dominaeq̄ potentia terræ,

Sitq̄ sub hac oriens, occiduusq̄ dies. 830.

Ille precabatur, tonitru dedit omina læuo

Iuppiter, & læuo fulmina missa polo.

Augurio læti iaciunt fundamina ciues,

Et nouus exiguo tempore murus erat.

Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse uocarat, 835.

Sintq̄ Celer curæ, dixerat, ista tuæ.

Auguriū
Romuli
& Remi,
4 pacto

815

* suberat

* plenaq̄
Pomeria
antiqui-
tus desig-
nata sul-
co. Vide
Macro-
bium.

Ne

Ne' ue quis aut muros, aut factam uomere fossam
 Transeat, audentem talia dede neci.

Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros

840. Coepit, & his populus dicere tutus erit?

Remus à Nec mora, transiit, retro Celer occupat ausum,

Celere cō Ille premit duram sanguinolentus humum.

figitur.

Hæc ubi rex didicit, lachrymas introrsus obortas

Deuorat, & clausum pectore uulnus habet.

845. Flere palam non uult, exempla q; fortia seruat:

Sicq; meos muros transeat hostis, ait.

Dat tamen exequias, nec iam suspendere fletum

Sustinet, & pietas dissimulata patet.

Osculaq; applicuit posito suprema p heretro,

850. Atq; ait, inuito, frater adempte uale.

Arsurosq; artus l'nxit, fecere, quod ille,

Faustulus, & moestas Acca soluta comas.

Tunc iuuenes nondum facti fleuere Quirites,

Vltima plorato subdita flamma rogo est.

855. Vrbs oritur (quis tunc hoc ulli credere posset?)

Victorem terris impositura pedem.

Cuncta regas, & sis magno sub Cesare semper,

Sæpè etiam plures nominis huius habe.

Et quoties steteris domito sublimis in orbe,

860. Omnia sint humeris inferiora tuis.

Vinalia.

Dicta Pales nobis, idem Vinalia dicam,

Vna tamen media est inter utranq; dies.

Numina uulgares Veneris celebrate puellæ,

Multa professorum quæstibus apta Venus.

865. Poscite thure dato formam, populiq; fauorem,

Poscite blandicias, dignaq; uerba ioco.

Cumq; sua dominæ date grata Sisymbria myrto,

Textaq; composita iunce uincla rosa.

*Tent-

Templa frequentari Collinae proxima portae,
Nunc decet: à Siculo nomina colle tenet. 870.

+ Testa
Collina
porta.

Utq; Syracusas Aethusidas abstulit armis
Claudius, & bello te quoq; cepit Erix,
Carminè uiuacis Venus est translata Sibylla,
Inq; suae stirpis maluit urbe coli.

Cur igitur festum Veneris Vinalia dicant, 875.
Queritis? & quare sit Iouis ista dies.

Turnus, an Aeneas Latiae gener esset Amatae
Bellum erat, Hetruscas Turnus adorat opes.

Mezentius

Clarus erat, sumptisq; ferox Mezentius armis,
Et uel equo magnus, uel pede maior erat. 880.

Quem Rutuli, Turnusq; suis a seiscere tentant
Partibus, haec contra dux * quoq; Tuscus ait:

Stat mihi non paruo uirtus * mea: uulnera testor, + ita
+ nam

Armaq; quae sparsi sanguine saepe meo.
Qui petis auxilium, non grandia diuide mecum 885.
Praemia, de lacubus proxima musta tuis.

Nulla mora est operi, uestrum est dare, uincere nostrum
Quam uelit Aeneas ista negata mihi.

Annuerant Rutuli, Mezentius induit arma,
Induit Aeneas, alloquiturq; Iouem. 890.

Mezentius
Turno o-
peram na-
uat, cōdu-
ctus uino.

Hostica Tyrrheno uota est uindemia regi,
Iuppiter è Latio palmite musta ferēs.

Vota ualent meliora, cadit Mezentius ingens,
Atq; indignanti pectore plangit humum.

Venerat Autumnus calcatis sordibus uuis, 895.
Redduntur merito debita uina Ioui.

Dicta dies hinc est Vinalia: Iuppiter illa
Vendicat, & festis gaudet inesse suis.

Vinalio-
rum origo.

Sex ubi, quae restant, luces Aprilis habebit,
In medio cursu tempora ueris erunt. 900.

Et

Et frustra pecudem quæres Athamantidos Helles,
 Signaq; dant imbres, exoriturq; Canis,
 Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,
 Obstetit in media candida turba uia.

Rubigo.

905. Flamen in antiquæ lucum Rubiginis ibat,
 Extâ canis flammis, extâ daturus ouis.
 Protinus accessi, ritus ne nescius essem,
 Edidit hæc flamen uerba Quirine tuus.

4 armis

+ promat

910. Aspera Rubigo parcas Cerealibus * herbis,
 Et * tremat in summa lene cacumen humo.
 Tu sata syderibus coeli nutrita securis
 Crescere, dum fiant falcibus apta, sinas.
 Vis tua non leuis est: quæ tu frumenta notasti,
 Mœstus in amissis illa colonus habet.

915. Nec uenti tantum Cereri nocuere, nec imbres,
 Nec sic marmoreo pallet, adusta gelu:
 Quantum, si culmos Titan incalfacit udos:
 Tunc locus est iræ diua timenda tua.

Parce precor, scabrasq; manus à messibus aufer,

920. Ne' ue noce cultis, posse nocere sat est.

4 prior Nec teneras segetes, sed durum amplectere ferrum,
 Quodq; potest alios perdere, perde * prius.
 Vtilius gladios & tela nocentia carpes,
 Nil opus est illis, ocia mundus agit.

925. Sarcula nunc, durusq; bidens, & uomer aduncus
 Ruris opes niteant, inquinet arma situs.
 Conatusq; aliquis uagina ducere ferrum
 Astrictum longa sentiat esse mora.

At tu ne uiola Cererem, semperq; colonus

930. Absenti possit soluere uota tibi.
 Dixerat, à dextra uillis mantile solutis,
 Cumq; meri patera thuris acerra fuit,

Thu-

Ibura focis, uinumq; dedit. fibrasq; bidentis

Turpiaq; obscena uidimus exta canis.

Tum mihi cur detur sacris noua uictima quæris? ^{935.}

Quæsieram, causam percipe, flamen ait:

Est canis (Icarium dicunt) quo sydere moto

* Tota sitit tellus, præripiturq; seges.

Pro cane sydereo, canis hic imponitur aris

Et quare fiat, nil nisi nomen habet. ^{940.}

* Cum Priami coniunx Titbonia fratre relicto,

Sustulit immenso ter iubar orbe suum.

Mille uenit uarijs florum Dea nexa coronis,

Scena ioci morem liberioris habet,

Exit & in Maias festum Florale Calendas, ^{945.}

Tunc repetam, nunc me grandius urget opus.

Adfert Vesta diem, cognati Vesta recepta est

Limine, sic iusti constituere * patres.

Phœbus habet partem, Vestæ pars altera cessit,

Quod superest illis, tertius ipse * tulit. ^{950.}

Stet Palatina laurus, prætextaq; quercu

Stet domus, æternos treis habet una Deos.

Rubiginã
exta canis
immolãt.

Tofta fiti

* Cũ Phry
gis Affara
ci.

4 senes

+ tenet

P OVIDII NASONIS
FASTORVM LIBER

Quintus.

Væritis, unde putem Maio da
ta nomina mensi:

Nō satis est liquido cognita
causa mihi.

Vt stat et incertus quā sit sibi
nescit eundum,

Cū uidet ex omni parte uia-
tor iter:

Maius
mensis.

5. Sic, quia posse datur diuersas reddere causas,
* Quæ ferar ignoro, copiaq; ipsa nocet.
Dicite, quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Medusæi signa tenetis equi,
Dissensere Deæ, quarum Polyhymnia coepit
10. Prima, silent aliæ, dictaq; mente notant.
Post Chaos, ut primū data sunt tria corpora mūdo
Inq; nouas species omne recessit opus.
Pondere terra suo subsedit, & æquora traxit,
At cœlum leuitas in loca summa tulit.
15. Sol quoq; cum stellis nulla grauitate retentus,
Et uos Lunares exiluistis equi.
Sed neq; terra diu cœlo, neq; cætera Phœbo
Sydæra cedebant: par erat omnis honor.
Sæpè aliquis solio, quod tu Saturne tenebas,
20. Ausus de media plebe sedere Deus.
Et latus Oceano quisquam Deus aduena iunxit,
Tethys & extremo sæpè recepta loco est.
Donec Honor, placidoq; decens Reuerentia uultu,
Corpora legitimis imposuere toris.

Hinc

Hinc sat a Maestas, quæ mundum temperat omnem: 25.

Qua; die partu est edita magna fuit:

Nec mora, consedit medio sublimis Olympo,

Aurea purpureo conspicienda sinu.

Consedere simul Pudor & Metus, omne uideres

Pudor &

Metus dii

Numen ad hanc * uultus composuisse suos. 30

+ oculos.

Protinus intrauit mentes suspectus honorum:

Fit precium dignis nec sibi quisq; placet.

Hic status in caelo multos permansit in annos.

Dum senior fatis excidit arce Deus.

Terra ferox partus immania monstra Gigantes 35. Gigantes

Edidit, ausuros in Iouis ire domum.

Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues,

Atq; ait, in magnos arma mouere Deos.

Extruere hi montes ad sydera summa parabant,

Et magnum bello sollicitare Iouem. 40

Fulmina de caeli iaculatus Iuppiter arce

Vertit in autores pondera uasta suos.

His bene Maestas armis defensa Deorum

Restat, & ex illo tempore culta manet.

Maestas

Dea magi

stratum.

Affidet inde Ioui, Iouis est fidissima custos, 45.

Et praestat sine ui sceptrata tenenda Ioui.

Venit & in terras, coluerunt Romulus illam,

Et Numa, mox alij, tempore quisq; suo.

Ulla patres in honore * pio, matresq; tuetur,

Ulla comes pueris, uirginibusq; uenit. 50.

+ suo

Ulla datos fasces commendat, eburq; Curule,

Ulla coronatis alta triumphat equis.

Finierat uoces Polyhymnia: dicta probarunt

Clioq; & curua scita Thaleia Lyra.

Excipit Vranie, fecere silentia cuncta, 55.

Et uox audiri nulla nisi illa potest.

H. Magna

Senes.

Magna fuit capitis quondam reuerentia cani,
Inq; suo precioruga senilis erat.

Martis opus iuuenes, animosaq; bella gerebant,

60. Et pro Dijs aderant in statione suis.

Viribus illa minor, nec habendis utilis armis

Consilio patriæ sapè ferebat opem.

Nec nisi post annos patuit tunc curia seros,

Senatus.

Nomen & ætatis mite Senatus habet.

65. Iura dabat populo senior, finitaq; certis

Leges an-
nales.

Legibus est ætas, unde petatur honos.

Et medius iuuenum non indignantibus ipsis

Ibat, & interior si comes unus erat.

Verba quis auderet coram sene digna rubore

70. Dicere? censuram longa senectæ dabat.

Patres.

Romulus hoc uidit, selectaq; corpora Patres

Maius un-
de.

Dixit, ad hos urbis summa relata nouæ est.

Hinc sua maiores tribuisse uocabula Maio

Tangor, & ætati consiluisse suæ.

75. Et Numitor dixisse potest, da Romule mensam

Hunc senibus, nec auum sustinuisse nepos,

Iunius à
iuuenib.

Nec leue propositi pignus successit honoris,

Iunius à iuuenum nomine dictus adest.

Tunc sic neglectos hedera redimita capillos

80. Prima sui coepit Calliopeia chori.

Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,

Qui terram liquidis, quâ patet, ambit aquis.

4 cū Plëio
netum

Hinc sata * Plëione cum coelifero Atlante

Iungitur, ut fama est, Plëiadasq; parit.

85. Quarum Maia suas forma superasse sorores

Traditur, & summo concubuisse Ioui.

Hæc enixa iugo cupressi feræ Cyllenes,

Acthereum uolucris qui pede carpit iter.

At-

Arcades hunc, Ladonq; rapax, & Mænalus ingens
Ritè colunt, Luna credita terra prior.

90.

Exul ab Arcadia Latios Euander in agros

Euander.

Venerat, impositos attuleratq; Deos,
Hic ubi nunc Roma est, orbis caput, arbor, et herba,
Et pauca pecudes, & casa rara fuit.

Quò postquã uentum est, consistite præscia mater, 95.

Nam locus imperij rus erit istud, ait.

Et matri, & uati paret Nonacrius Heros,

Inq; peregrina constitit hospes humo.

Sacraq; multa quidem, sed Fauni prima bicornis,

Has docuit gentes, alipedisq; Dei.

100.

4 cinctis

Semicaper coleris & succinctis Faune lupercis,

Collustrant celeres uerbera secta uias.

4 munera

At tu materno donasti & nomine mensam,

Inuentor curuæ furibus apte fidis.

Nec pietas hæc prima tua est, septena putaris 105

Plèiadum numero fila dedisse lyræ.

Hæc quoq; desierat, laudata est uoce sororum,

Quid faciam? turbæ pars habet omnis idem.

Gratia Pieridum nobis æqualiter adsit,

Nullaq; lauderur plus' ue minus' ue mihi. 110.

A Ioue surgat opus, prima mihi nocte uidenda

Stella est in cunis officiosa Iouis.

Nascitur Oleniæ signum pluuiæ Capellæ,

Illa dati cœlum præmia lactis habet.

Nais Amalthea, Cretæa nobilis Ida 115.

amalthea

Dicitur in syluis oculuisse Iouem.

Huic fuit hædorum mater formosa duorum,

Inter Dictæos conspicienda greges.

Cornibus aërijs, atq; in sua terga recuruis,

Ubere, quod nutrix posset habere Iouis. 120.

H 2

Lac

Lac dabat illa Deo, sed fregit in arbore cornu,
Truncaq; dimidia parte decoris erat.

4 decori-
bus. Sustulit hoc Nymphe, cinxitq; * decentibus herbis,
Et plenum pomis ad Iouis ora tulit.

125 Ille ubi res coeli tenuit, solioq; paterno
Sedit, & inuicto nil Ioue maius erat.

Cornu
Amalthee
Fecit quod dominae nunc quoq; nomen habet.

Prestites
Lares un-
de. 130 Praestitibus Maiae Laribus uidere Calendae
Aram constitui, paruaq; signa Deum.

Ara erat illa quidem Curibus, sed longa uetustas
Destruit, & saxo longa senecta nocet.

Causa tamen positi fuerat cognominis illis,
Quod praestant oculis omnia tuta suis.

135 Stant quoq; pro nobis, & praesunt moenibus urbis,
Et sunt praesentes, auxiliumq; ferunt.

4 Ac
Canis cu
Lare. * Et canis ante pedes saxo fabricatus eodem
Stabat, quae standi cum lare causa fuit?

Seruat uterq; domum, domino quoq; fidus uterq; est:

140 Compita grata Deo, compita grata cani.
Exagitant & Lar, & turba Dianae fures:

Peruigilantq; Lares, peruigilantq; canes,

4 Viribus
4 Gemi-
nosq; 145 Bina gemellorum querebam signa Deorum,
* Vsis annosae facta caduca morae:

Mille Lares * Geniumq; ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet, & uici numina trina colunt.

Bona Dea Quò feror? Augustus mensis mihi carminis huius
Ius habet, interea diua canenda Bona est.

Est moles natua loco, res nomina fecit,

150 Appellant saxum, pars bona montis ea est.

4 Huic * Hic Remus institerat frustra, quo tempore fratri
Regna Palaestinae prima dedistis aues.

Tem-

Tempora patres * illic oculos exosa uiriles   + illis
     Leniter accliuu constituere iugo.
 Dedicat hoc ueteris * Clausorum nominis haeres,   + Grassorū
     Virgineo nullum corpore passa uirum.
 Liuia restituit, ne non imitata maritum
     Esset, & * ex omni parte secuta uirum.   * est
 Postera cum roseam pulsas Hyperionis astris,
     In matutinis lampada tollet equis.   160
 Frigidus Argestes summas mulcebit aristas,
     Candida q̄; a Caprēis uela dabuntur aquis.
 At simul inducent nocturna crepuscula noctem,
     Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
 Ora micant tauri, septem radiantia flammis,   165
     Nauita quas Hyadas Graius ab imbre uocat.   Hyades
 Pars Bacchum nutrisse putat, pars credidit esse   ab imbre.
     Tethyos has neptes, Oceaniq̄; senis.
 Nondum stabat Atlas humeros oneratus Olympo,
     Cum satus est forma conspiciendus Hyas.   170
 Hunc stirps Oceani maturis nixibus Aethra
     Edidit, & Nymphas, sed prior ortus Hyas.   Hyas.
 Dum noua lanugo est, pavidos formidine ceruos
     Terret, & est illi praeda benigna lepus.
 At postquam uirtus * annis adoleuit, in apros   175   + animis
     Audet & hirsutas cominus ire feras.
 Dumq̄; petit latebras, foetae catulosq̄; leonae,
     Ipse fuit Libycae praeda cruenta leae,
 Mater Hyan, & Hyan moesta fletuere sorores,   Floralia.
     Ceruicemq̄; polo suppositurus Atlas.   180
 Victus uterq̄; parens tamen est pietate sororum,
     Illa dedit coelum, nomina fecit Hyas.
 Mater ades florum, ludis * celebranda iocosis,   * celebra-
     Distuleram partes mense priore tuas.   ta

H   3   Inci-

185 Incipis Aprili, transis in tempora Maij:

Alter te fugiens, cum uenit alter, habet.

Cum tua sint, cedantq; tibi confinia mensuræ

Conuenit in laudes ille uel ille tuas.

Circus in hunc exit, clamataq; palma theatris,

190 Hoc quoq; cum circi munere carmen eat.

4 sis Ipsa doce, quæ scis, hominum sententia fallax,

Optima tu proprij nominis autor eris.

Sic ego: sic nostris respondit diua rogatis,

Dum loquitur, uernas efflat ab ore rosas.

195 Chloris eram, quæ Flora uocor: corrupta latino,

Nominis est nostri littera Græca sono.

Flora quæ Chloris eram Nymphæ campi felicis, ubi audis

Chloris. Rem fortunatis antè fuisse uiris.

Quæ fuerat mihi forma, graue est narrare modestæ,

200 Sed generum matri repperit illa Deum.

Ver erat, errabam, Zephyrus conspexit, abibam,

Insequitur, fugio fortior ille fuit:

Chloris Et dederat fratri Boreas ius omne rapinæ,

rapta. Ausus Erichthea præmia ferre domo.

205 Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ,

Inq; meo non est ulla querela thoro.

Vere fruor semper, semper nitidissimus annus,

Arbor habet frondes, pabula semper humus.

Est mihi foecundus dotalibus hortus in agris,

210 Aura fouet, liquida fonte rigatur aqua.

Hunc meus impleuit generoso flore maritus,

Atq; ait, arbitrium tu Dea floris habe.

Sæpè ego digestos uolui numerare colores,

Nec potui, numero copia maior erat.

215 Roscida cum primùm folijs excussa pruina est,

Et uariæ radijs intepuere comæ.

*Tunc

*Tunc ueniunt pictis incinctæ uestibus Horæ,
 Inq; leues calathos munera nostra legunt.
 Protinus accedunt Charites, nectuntq; coronas,
 Sertaq; coelestes implicitura comas. 220.
 Prima per immensas sparsi noua semina terras,
 *Æuius egens tellus antè coloris erat.
 Prima Therapnæo feci de sanguine florem,
 Et manet in folio scripta querela suo.
 Tu quoq; nomen habes cultos Narcisse per * agros: 4 hortos 225.
 Infelix, quod non alter, & alter eras.
 Quid * Crocon, aut Acin referã, Cinyraq; creatum + Ghro-
 De quorum per me * sanguine surgit honor? ton
 Mars quoq; si nescis, per nostras editus artes: * vulnera
 Iuppiter hoc, ut adhuc nesciat, usq; precor. 230.
 Sancta Iouem Iuno, nata sine matre Minerua,
 Officio doluit non eguisse suo.
 Ibat, ut Oceano quereretur facta mariti,
 Restitit ad nostras fessa labore fores.
 Quam simul aspexi: quid te Saturnia, dixi, 235.
 Attulit? exponit, quem petat illa locum.
 Addidit & causam, uerbis solabar amicis:
 Non, inquit, uerbis cura leuanda mea est.
 Si pater est factus neglecto coniugis usu,
 Iuppiter, & solus nomen utrunq; tenet: 240.
 Cur ego desperem fieri sine coniuge mater? Minerua
 Et parere intacto, dummodo casta, uiro? ex cere-
 Omnia tentabo latis medicamina terris, bro Iouis
 Et freta, tartareos excutiamq; sinus.
 Vox erat in cursu, uultum dubitantis habebam, 245.
 Nescio quid Nymphe * scire uideris ait.
 Ter uolui promittere opem, ter lingua retenta est: + posse
 Ira Iouis magni causa timoris erat.

Fer precor auxilium, dixit, celabitur autor,

250. Et Stygiae nomen testificabor aquae:

4 oris Quod petis Olenijs, inquam, tibi missus ab * aruis
Flos dabit, est hortis unicus ille meis.

Qui dabat hoc, dixit, sterilem quoque tange iuuentam,
Mater erit: tetigi, nec mora, mater erat.

255. Protinus haerentem decerpsi pollice florem,

* Tangi-
tur, * Tangit, et a tacto concipit illa sinu.
Iamque grauis Thracen, et laeva Propontidos intrat,

4 Cum Fitque potens uoti, Marsque creatus erat,
* Qui memor accepti per me natalis, habeto

260. Tu quoque Romulea (dixit) in urbe locum.

Forsitan in teneris tantum mea regna coronis

Esse putes, tangit numen et arua meum.

Si bene floruerint segetes, erit arua diues:

Si bene floruerit uinea, Bacchus erit.

265. Si bene floruerint oleae, nitidissimus annus:

Poma quoque euentum temporis huius habent.

4 semel Flore * simul laeso pereunt uiciaque, fabaeque,
Et pereunt lentes aduena Nile tuae.

Vina quoque in magnis operose condita cellis

270. Florent, et nebulae dolia summa tegunt.

Mella meum munus, uolucres ego mella daturas

4 cana
summa Ad uiolam, et cythisos, et * thyma grata uoco.
Nos quoque idem facimus, tunc cum iuuenilibus annis

Luxuriant animi, corporaque ipsa uigent.

275. Talia dicentem tacitus mirabar: at illa

Ius tibi dicendi est, si qua requiris, ait.

Dic Dea, respondi, ludorum quae sit origo?

Vix bene desieram, rettulit illa mihi.

Cetera luxuria nondum instrumenta uigebant,

280. Aut pecus, aut latam diues habebat humum.

Hinc

Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est,

Sed iam de uetito quisq; parabat opes.

Venerat in morem populi depascere saltus,

Idq; diu licuit, poenaq; nulla fuit.

Vindice seruabat nullo sua publica uulgus, 285.

Iamq; in priuato pascere inertis erat.

Plebis ad Aediles perducta licentia talis

Publicios, animus defuit ante uiris.

Rem populus recipit, mulctam subiêre nocentes,

Vindicibus laudi publica cura fuit. 290.

Mulcta data est ex parte mihi, magnoq; fauore

Victores ludos instituere nouos.

* Parte locant cliui, qui tunc erat ardua rupes,

Vtile nunc iter est: Publiciumq; uocant.

Annua credideram spectacula facta: negauit, 295.

Addidit & dictis altera uerba suis.

Nos quoq; tangit honos, festis gaudemus, & aris,

Turbaq; coelestes ambitiosa sumus.

Sæpè Deos aliquis peccando fecit iniquos,

Et pro delictis hostia blanda fuit. 300.

Sæpè Iouem uidi, cum iam sua mittere uellet

Fulmina, thure dato sustinuisse manum.

At si negligimur, magnis iniuria poenis

Soluitur, & iustum præterit ira modum.

Respice Thestiaden, flammis absentibus arsit: 305.

Causa est, quod Phœbes ara sine igne fuit.

Respice Tantaliden, eadem Dea * tela tenebat:

Virgo est & spretos his tamen ultra focos.

Hippolyte infelix uelles coluisse Dionem,

Cum consternatis diripereris equis. 310.

Longa referre mora est, collecta obliuia damnis:

Me quoq; Romani præteriêre patres:

Fi 5

Quid

Locuple-
tes qui.
Pecunia à
pecore.

4 Templa

Dñ placā-
tur mune-
ribus.

* vela

Quid facerem, per quod fierem manifesta doloris?

Exigerent nostræ qualia damna notæ?

Flora præ
terita à
Romanis
inuexit
sterilita-
tem.

315 Excidit officium tristi mihi, nulla tuebar

Rura, nec in precio fertilis hortus erat.

Lilia deciderant, uiolas arere uideres,

Filaq; Punicei languida facta croci.

Sæpè mihi Zephyrus, dotes corrumpere noli

320 Ipsa tuas, dixi, dos mihi uilis erat.

Florebant oleæ, uenti nocuere proterui:

Florebant segetes, grandine læsa seges.

In spe uitis erat, cœlum nigrescit ab austris,

Et subita frondes decutiuntur aqua.

325. Nec uolui fieri, nec sum crudelis in ira,

Cura repellendæ sed mihi nulla fuit.

Conuenere patres, & si benè floreat annus,

* facta

Numinibus nostris annua * festa uouent.

Annuimus uotis, Consul cum Consule ludos

330. Posthumio Lenas persoluere mihi.

Quærere conabar, quare lasciuiam maior

His foret in ludis, liberiorq; iocus:

Sed mihi succurrit numen non esse seuerum,

Aptaq; delicijs munera ferre Deam.

* tota 335 Tempora subtilibus cinguntur * tecta coronis,

Coronæ

Et latet iniecta splendida mensa rosa.

Ebrius inciuctis Philyra conuiua capillis

Saltat, & imprudens * uertitur arte meri.

* utitur

Ebrius ad durum formosæ limen amicæ

340 Cantat, habent unctæ mollia ferta comæ.

* yinctis

Nulla coronata peraguntur seria fronte,

Nec liquida * iuncto flore bibuntur aquæ.

Donec eras mistus nullis Acheloë racemis,

Gratia sumenda non erat ulla rosa.

Bacchus

Bacchus amat flores, Baccho placuisse coronam, 345.

Ex Ariadnaeo sydere nosse potes.

Scena leuis decet hanc, non est, mihi credite, non est
Illa cothurnatas inter habenda Deas.

Turba quidem cur hos celebret meretricia ludos,

Non ex difficili * cognita causa fuit. 350.

Non est de tetricis, non est de magna profectis,

Vult sua plebeio sacra patere choro.

Et monet et atis specie, dum floreat, uti:

Contemnunt spinam cum cecidere rose.

Cur tamen, ut dantur uestes Cerealibus albæ, 355.

Sic est hæc cultu uersicolore decens?

An quia maturis albescit messis arstis?

Et color & species floribus omnis inest?

Annuat, & motis flores cecidere capillis,

Decidere in mensas ut rosa missa solet. 360.

Lumina restabant, quorum me causa latebat,

Cum sic errores abstulit illa meos.

Vel quia purpureis collucent floribus agri,

Lumina sunt nostros uisa decere dies:

Vel quia nec flos est hebeti, nec flamma colore, 365.

Atque oculos in se splendor uterque trahit.

Vel quia delicijs nocturna licentia nostris

Conuenit, à uero tertia causa uenit.

Est breue præterea, de quo mihi quærere restat,

Si liceat, dixi: dixit & illa, licet. 370.

Cur tibi pro Libycis clauduntur rete ledænis

Imbelles capreae, sollicitusque lepus?

Non sibi respondit syluas cessisse, sed hortos,

Aruaque pugnaci non adeunda fera.

Omnia finierat, tenues secessit in auras, 375.

Mansit odor, posses scire fuisse Deam.

4 causa pe-
tenda.
Meretri-
ces flora-
lia agunt.

Lumina
in flori-
bus.

Flore am-
tus.

Flo-

Floreat ut toto carmen Nasonis in æuo,
 Sparge precor donis pectora nostra tuis.
 Nocte minùs quarta promet sua sydera Chiron
 380. Semiuir, & flau corpore mistus equi.
 Pelion Aemoniæ mons est obuersus in austros,
 Summa uirent pinu, cætera quercus habet,
 Phillyrides tenuit, saxo stant antra uetusto,
 Quæ iustum memorant incoluisse senem.
 385. Ille manus olim missuras Hectora leto,
 Creditur in lyricis detinuisse modis.
 Venerat Alcides exhausta parte laborum,
 Iussaq; restabant ultima penè uiro,
 Stare simul casu Troiæ duo fata uideres,
 390. Hinc puer Aeacides, hinc Ioue natus erat.
 Excipit hospitio iuuenem Phillyrius heros,
 Et causam aduentus hinc rogat, ille docet,
 Respicit interea clauam, spolumq; leonis,
 † hic Virq; ait, & his armis, armaq; digna uiro.
 395. Nec se, quin horrens auderent tangere setis
 Vellus, Achilleæ continuere manus.
 Dumq; senex tractat squalentia tela uenenis,
 Excidit, & læuo fixa sagitta pede est.
 Ingemuit Chiron, traxitq; è corpore ferrum,
 400. Et gemit Alcides, Aemoniusq; puer.
 Ipse tamen lectas Pagaseis collibus herbas
 Temperat, & uana uulnera mulcet ope.
 Virus edax superabat opem, penitusq; recepta
 Ossibus, & toto corpore pestis erat.
 405. Sanguine centauri Lernææ sanguis Echidnæ
 Mistus, ad auxilium tempora nulla dabat.
 Stabat ut ante patrē lachrymis perfusus Achilles,
 Sic flendus Peleus, si moreretur, erat.

Sæpè

Sæpè manus agras manibus * mulcebat amicis: * fingebat

Morum, quos facit præmia doctor habet, 410.

Oscula sæpè dedit: dixit quoq; sæpè iacenti,

Viue precor, nec me chare relinque pater.

Nona dies aderat, cum tu iustissime Chiron

Bis septem stellis corpore cinctus eras.

Hunc Lyra curua sequi cuperet, sed idonea nondum 415.

Est uia, nox aptum tertia tempus erit.

Scorpius in cœlo quum cras lucescere Nonas

Dicimus, à media parte uidendus erit.

* Tunc ubi sustulerit formosa ter Hesperus ora, * Hinc ubi

Ter dederint Phœbo sydera uicta locum. 420. proutle-

Ritus erit ueteris nocturna Lemuria sacri,

Inferias tacitis manibus illa dabunt.

rint
Lemuria,

Annus erat breuior, nec adhuc pia februa norant,

Nec tu dux mensum Iane biformis eras.

Iam tamen extincto cineri sua dona ferebant, 425.

Compositiq; nepos busta piabat aui.

Mensis erat Maius, maiorum nomine dictus,

Qui partem prisca nunc quoq; moris habet.

Nox ubi iam media est * somnumq; silētia præbent, † sōnosq;

Et canis, & uariae conticuiſtis aues: 430.

Ille memor ritus ueteris, timidusq; Deorum,

Surgit, habent gemini uincula nulla pedes.

Signaq; dat digitis medio cum pollice iunctis,

Occurrat tacitone leuis umbra sibi.

Pollicem
manu in
cludunt
qui timēt.

Cumq; manus * puras fontana perluit unda, 435.

Vertitur, & nigras accipit * ore fabas.

Aduersusq; iacit: sed dum iacit, hæc ego mitto:

Fis, inquit, reddimo meq; meosq; fabis.

† pure
† ante

Parētalia
ueterum.

Hæc nouies dicit, nec respicit, umbra putatur

Colligere, & nullo terga uidente sequi. 440.

Rur-

Rursus aquam tangit, Temesæaq; concrepat æra,

Et rogat, ut tectis exeat umbra suis.

Cum dixit nouies, manes exite paterni,

Respicit. & purè sacra peracta putat.

445. Dicta sit unde dies, quæ nominis extet origo,

Me fugit, ex aliquo est inuenienda Deo.

Pleiade nate mone uirga uenerande potenti,

Sapè tibi est Stygiæ regia uisa Iouis.

Venit adoratus Caducifer, accipe causam

450. Nominis, ex ipso est cognita causa Deo,

Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras.

Et malè ueloci iusta soluta Remo:

Lemuria Faustulus infelix, & passis Acca capillis

unde ori- Spargebāt lachrymis ossa perusta suis.

ginem ha- 455. Inde domum redeunt sub prima crepuscula moesti,

beant, Utq; erat in duro procubere thoro.

Umbra cruenta Remi uisa est assistere lecto,

Atq; hæc exiguo murmure uerba loqui:

En ego dimidium uestri, parsq; altera uoti,

460. Cernite sim qualis, qui modò talis eram.

Qui modò, si uolucres habuissem regna iubentes,

In populo potui maximus esse meo.

Nunc sum elapsa rogi flammis, & inanis imago,

Hæc est ex illo forma relicta Remo.

† Heus

† nunc

465. Heu ubi * Mars pater est, si uos modò uera locuti

Uberaq; expositis ille ferina dedit.

Quem lupa seruauit, manus hunc temeraria ciuis

Perdedit, ô quanto mitior illa fuit?

Sæue Celer crudelem animam per uulnera reddas,

470. Utq; ego, sub terras sanguinolentus eas.

Noluit hoc frater, pietas æqualis in illo est:

Quod potuit, lachrymas manibus ille dedit.

Hunc

Hūc uos per lachrymas, per uestra alimēta rogate,
Vt celebrem nostro signet honore diem.

Mandantem amplecti cupiunt, & brachia tendunt, 475.

Lubrica prensantes effugit umbra manus.

Visaq; confugiens somnos abduxit imago,

Ad regem uoces fratris uterq; ferunt.

Romulus obsequitur, lucemq; Remuria dixit

Illam, qua positis iusta feruntur auis. 480.

Aspera mutata est in lenem tempore longo

Littera, quaetoto nomine prima fuit.

Mox etiam Lemures animas dixere silentum

Hic sensus uerbi, uis ea uocis erat.

Fana tamen * Lemures illis clausere diebus, 485:

Vt nunc ferali tempore operta uides.

Nec uiduae tedis eadem, nec uirginis apta

Tempora: quae nupsit, non diuturna fuit.

Hac quoq; de causa (si te prouerbia tangunt)

Mense malum Maio nubere, uulgus ait. 490.

Sed tamen haec tria sunt sub eodem tempore festa,

Inter se nulla continuata die.

Quorum si medijs Boeoton Oriona quæres,

Falsus eris signi causa * sonanda mihi est.

Iuppiter, & lato qui regnat in æquore frater, 495.

Carpebant socias, Mercuriusq; uias,

Tempus erat, quo uersa iugo referuntur aratra,

Et pronus saturæ lac bibit agnus ouis.

Fortè senex * Oriens angusti cultor agelli,

Hos uidet, exiguam stabat ut ante casam, 500.

Atq; ita, longa uia est, nec tēpora longa supersunt,

Dixit, & hospitibus ianua nostra patet.

Addidit & uultum uerbis, iterumq; rogauit:

Parent promissis, dissimulantq; Deos.

Lemuria
quæ ante
Remuria.

† ueteres

Mēse Ma
io nubere

† canenda

† Hyreus

Tecta

505. Tecta senis subeunt nigro deformia fumo,
 hesterno Ignis in * extremo stipite paruus erat:
 Ipse genu nixus flammam excussit ab aura,
 Et promit quassas, comminuitq; faces.
 Stant calices, minor inde fabas, olus alter habebat,
 510. Et spumat testa pressus uterq; sua.
 Dumq; mora est, tremula dat uina rubentia dextra,
 Accipit æquoreus pocula prima Deus.
 Quæ simul exhausit, da nunc, bibat ordine, dixit,
 Iuppiter, audito palluit ille Ioue.
 515. Ut redijt animus cultorem pauperis agri
 Immolat, & magno torret in igne bouem.
 Quæq; puer quondam primis diffuderat annis,
 Promit fumoso condita uina cado.
 Nec mora flumineam lino celauerat uluam,
 520. Sic quoq; non altis incubuere thoris.
 Nunc dape, nunc posito mensæ enituere Lyæo:
 Terra rubens crater, pocula fagus erant.
 4 quis Verba fuere Ionis, * si quid fert impetus, * ora:
 4 opta Omne feres, placidi uerba fuere senis.
 525. Chara fuit coniunx prima mihi chara iuuenta
 Cognita, nunc ubi sit queritis? urna tegit.
 Huic ego iuratus uobis in uerba uocatis,
 Coniugio, dixi, sola fruerere meo.
 Et dixi, & seruo, sed enim diuersa uoluntas
 530. Est mihi nec coniunx, sed pater esse uolo.
 Annuerant omnes, omnes ad terga iuuenti
 Constiterant, pudor est ulteriora loqui.
 Tum superiniecta texere madentia terra,
 4 Hunc Iamq; decem menses, & puer ortus erat.
 4 Hircus, 535. Tunc Hircus, quia sic genitus, uocat Vriona,
 4 ex urna Perdidit antiquum littera prima sonum.

Cre-

Creuerat immensum: comitem sibi Delia sumpsit,
Ille Deæ custos, ille satelles erat.

Verba mouent iras non circumspecta Deorum:

Quam nequeam, dixit, uincere, nulla fera est. 540.

Scorpion immisit tellus, fuit impetus illi

Curua gemelliparæ spicula ferre Deæ.

Obstitit Orion, Latona nitentibus astris

Addidit, & meriti præmia, dixit, habe.

Quid, quod & Orion, & cætera sydera mundo 545.

Cedere festinant, noxq; coarctat iter?

Quid solito citius liquido iubar æquore tollit,

Candida Lucifero præueniente dies?

Fallor? an arma sonant? non fallimur, arma sonabāt:

Mars uenit, & ueniens bellica signa dedit. 550. Mars.

Ultor ad ipse suos cælo descendit honores.

Templaq; in Augusto conspicienda foro.

Templū
Augusti.

Et Deus est ingens, & opus, debebat in urbe

Non aliter nati Mars habitare sui.

Digna giganteis hæc sunt delubra trophæis, 555.

Hinc fera Graduum bella mouere decet.

Seu quis ab Eoo nos & impius orbe laceffet,

4 impetus

Seu quis ab occiduo sole domandus erit:

Perspicit armipotens operis fastigia summi,

Et probat inuictos & illa tenere Deos, 560.

4 summe.

Perspicit in foribus diuersæ tela figuræ,

Armaq; terrarum milite uicta suo.

Hinc uidet Aeneam oneratum pondere charo,

Et tot Iuleæ nobilitatis auos.

Hinc uidet Iliaden humeris ducis arma ferentem, 565

Claraq; dispositis acta subesse uiris.

Spectat & Augusto prætextum nomine templum,

Et uisum lecto Cæsare maius opus.

I

Voue-

Vouerat hoc iuuenis tunc, cū pia sustulit arma,

570. A tantis princeps incipiendus erat.

Ille manus tendens instantē milite iusto,

4 Hic con-
iuratis.

* In coniuratos talia dicta dedit:

Si mihi bellandi pater * es, Vestæq; sacerdos

4 es

Autor, & ulcisci nomen utrunq; paro:

575. Mars ades, & satia scelerato sanguine ferrum,

Stetq; fauor causa pro meliore tuus.

4 Tela

* Tempa feres, & me uictore uocaberis ultor,

Vouerat, & fuso latus ab hoste redit.

4 semel

Nec satis est meruisse * sibi cognomina Martis,

580 Persequitur Parthi signa retenta manu.

Gens fuit & campis, & equis, & tuta sagittis,

Et circumfusus inuia fluminibus.

Addiderant animos Crassorum * funera genti,

4 nomina

Cum perijt miles, signaq; duxq; simul.

Crassus à

585 Signa * decus belli Parthus Romana tenebat,

Parthis

Romanæq; aquila signifer hostis erat.

interfe-

Isq; pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis

ctus.

Caesaris Ausonia protegerentur opes.

4 ducis

Ille notas ueteres, & longi dedecus aui,

590. Sustulit, agnōrunt signa recepta suos.

Quid tibi nunc solita mitti post terga sagittæ?

Quid loca? quid rapidi profuit usus equi?

Mars Bi-

Parthe refers aquilas, uictos quoq; porrigis arcus,

sultor.

Pignora iam nostri nulla pudoris habes.

595. Ritē Deo templumq; datum, nomenq; Bisultor,

Emeritus uoti debita soluit honor.

Solennes ludos Circi celebratē Quirites,

Non uisa est fortem scena decere Deum.

Pleiadas aspicias omnes, totumq; sororum

600. Agmen, ubi ante Idus nox erit una super.

Tunc

Tunc mihi non dubijs autoribus incipit aestas,
Et tepidi finem tempora ueris habent.

Idibus ora prior stellantia tollere Taurum
Indicat, huic signo fabula nota subest.

Præbuit ut Taurus Tyriæ sua terga puellæ. *605.*

Iuppiter, & falsa cornua fronte tulit:
Illa iubam dextra, laua retinebat amictus,
Et timor ipse noui causa decoris erat.

Aura sinus implet, flauos mouet aura capillos.

Sidoni sic fueras aspicienda Ioui. *610.*

Sæpè puellares subduxit ab æquore plantas,
Et metuit tactus assilientis aquæ.

Sæpè Deus prudens tergum dimittit in undas,
Hæreat ut collo fortiùs illa suo.

Littoribus tactis stabat sine cornibus ullis *615.*

Iuppiter, inq; Deum de boue uersus erat.

Taurus in it cœlum, te Sidoni Iuppiter implet,

Parsq; tuum terræ tertia nomen habet.

* Et cœli signum Phariam dixere iuuenam,

Quæ bos ex homine est, ex boue facta Dea. *620.*

Tum quoq; priscorum uirgo simulachra uirorum

Mittere roboreo scirpea ponte solet.

Corpora post decies senos qui credidit annos

Missa neci, sceleris crimine damnat auos.

Fama uetus, tunc cùm Saturnia terra uocata est, *625.*

Talia fatidici dicta fuere senis:

Falcifero libata seni duo corpora gentes

Mittite, quæ Thuscis excipiantur aquis.

Donec in hæc uenit Tirynthius arua, quot annis

Tristia Leucadio sacra peracta Deo. *630.*

Ullum stramineos in aquam misisse Quirites,

Herculis exemplo corpora falsa iaci.

Iuppiter
in Taurū.

Europa,
& Hoc alij.

Scirpea si
mulachra

Saturno
sacrifica-
bant hu-
manis ho-
stijs.

Pars putat, ut ferrent iuuenes suffragia soli,
Pontibus infirmos praecipit asse senes.

635. Tybri doce uerum, tua ripa uetustior urbe est.
Principium ritus tu bene nosse potes.

† medijs
† undis

Tybris arundiferū * medio caput extulit * alueo,
Raucaq; dimouit talibus ora sonis:

Hæc loca desertas uidē sine mœnibus herbas,

† sparsos

640. Pascebat * paucos utraq; ripa boues.

Et quem nunc gentes Tyberim noruntq;, timentq;
Tunc etiam pecori despiciendus eram.

Arcadis Euandri nomen tibi sæpè refertur,
Illa meas remis aduena torsit aquas.

645. Venit & Alcides, turba comitatus Achiua:

Albula

Albula, si memini, tunc mihi nomen erat.

Excipit hospitio iuuenem Pallantius heros,
Et tandem Oaco debita pœna fuit.

Victor abit, secumq; boues Erytheïda prædam

650. Abstrahit, at comites longiùs ire negant.

Magnaq; pars horum desertis mansit in agris,
Montibus his ponunt spemq;, laremq; suum.

Sæpè tamen patriæ dulci tanguntur amore,

Atq; aliquis moriens hoc breue mandat opus:

655. Mittite me in Tyberim, Tyberinis uectus ut undis
Littus ad Inachium puluis inanis eam.

Displicet hæredi mandati cura sepulchri,

† Hiatus

* Mortuus Ausonia conditur hospes humo.

† Tyberi

Scirpea pro domino * in Tyberim iactatur imago.

660. Ut repetat Graias per freta longa domos.

Hactenus, ut subijt uiuo rorantia saxo

Antra, leues cursum sustinistis aquæ.

Clare nepos Atlantis ades, quem montibus olim

Edidit Arcadijs Plëias una Ioui.

Pacis

LIBER V.

Pacis & armorum superis, imisq; Deorum ¹³³ 665.
Arbiter, alato qui pede carpis iter.

Læte lyra pulsu, nitida quoq; læte palestra,
Quo didicit cultè lingua docente loqui.

Mercurij
templum.

Templa tibi posuere patres spectantia circum
Idibus, ex illo est hæc tibi sacra dies. 670.

Te quicumq; suas profitentur uendere merces,
Tibure dato tribuas ut sibi lucra rogant.

Est aqua Mercurij portæ uicina Capenæ,
Si iuuat expertis credere, numen habet.

Huc uenit incinctus tunica mercator, & urna 675.
Purus suffusa, quam ferat, haurit aquam.

Venalia
spargun-
tur aqua.

Vda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda
Omnia, quæ dominos sunt habitura nouos.

Spargit & ipse suos lauro rorante capillos,
Et peragit solita fallere uoce preces. 680.

Ablue præteriti periuria temporis, inquit,
Ablue præterita perfida uerba fide.

Siue ego te feci testem falso' ue citauit,
Non audituri numina uana Iouis.

Siue Deum prudens alium, diuam' ue sefelli, 685.
Abstulerint celeres improba uerba Noti.

+ pateant

Et * pereant ueniente die periuria nobis,
Nec curent superi, si qua locutus ero.

Da modò lucra mihi, da factò gaudia lucro, 690.
Et face, ut emptori uerba dedisse iuuet.

Talia Mercurius poscentes ridet ab alto,
Se memor Ortygias surripuisse boues.

At mihi pande precor multò meliora petenti,
In geminos ex quo tempore Phœbus eat.

Cum totidem de mense dies superesse uidebis, 695.
Quot sunt Herculei facta laboris, ait:

I 3 Die

Dic, ego respondi, causam mihi syderis huius,
Causam facundo reddidit ore Deus:

Castor & Abstulerant raptas Phœben, Phœbesq; sororem
Pollux. 700. Tyndaridæ fratres, hic equus, ille pugil.
Bella parant, repetuntq; suas & frater, & Idas
Leucippo fieri pactus uterq; gener.
His amor ut repetant, illis, ut reddere nolit,
Suadet, & ex causa pugnat uterq; pari.

Castor 705. Effugere Oebalidæ cursu potuere sequentes,
vulnera- Sed uisum celeri uincere turpe fuga est.
tus Dijs
ascribit. Liber ab arboribus locus est, apta area pugnae,
Constiterant illo numina fida loco.

Pectora traiectus Lynceo Castor ab ense,
710. Non expectato uulnere pressit humum.
Ultor adest Pollux, & Lyncea perforat hasta,
Qua ceruix humeros continuata tegit.
Ibat in hunc Idas, uixq; est Iouis igne repulsus,
Tela tamen dextræ fulmine raptâ negant.

715. Iamq; tibi Pollux coelum sublime patebat,
Cum mea dixisti percipe uerba pater.

* donasti Quod mihi * das uni, coelum partire duobus,
Dimidium toto munere maius erit.

* recipit Dixit, & alterna fratrem statione * redemit,
720. Utile sollicitæ sydus utrunq; rati.

Agonia Ad Ianum redeat, qui quærit Agonia quid sint,
Quæ tamen in Fastis hoc quoq; tempus habent.
Nocte sequente diem Canis Erigonæius exit:
Est alio signi reddita causa loco.

725. Dies lu- Proxima Vulcani lux est, quam Lustria dicunt:
strius. Lustrantur puræ, quas facit ille, tubæ.
Quatuor inde notis locus est, quibus ordine lectis,
Vel mos sacrorum, uel fuga regis inest.

Nec

Nec te prætereo populi Fortuna potentis
 Publica, cui templum luce sequente datum est. 730.
 Hanc ubi diues aquis acceperit Amphitrite,
 Grata Ioui fulvæ rostra uidebis auis.
 Auferet ex oculis ueniens Aurora Booten,
 Continuâq; die sydus * Hyantis erit. 734. 4 Hiadis

P OVIDII NASONIS

FASTORVM LIBER

Sextus.

IC quoq; mensis habet dubias in no- Iunius
 mine causas, mensis.
 Quæ placeant, positis omnibus,
 ipse leges.

Facta canam, sed erunt, qui me fin-
 xisse loquentur,

Nullaq; mortali numina uisa putent.

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo, 5. Furor po-
 Impetus hic sacræ semina mentis habet. éticus.

Fas mihi præcipuè uultus uidisse Deorum,
 Vel quia sum uates, uel quia sacra cano.

Est nemus arboribus densum, secretus ab omni
 Voce locus, si non obstreperetur aquis. 10.

* Hinc ego quærebam, cœpti quæ mensis origo Hic
 Esset, & in cura nominis huius eram.

Ecce Deas uidi, non quas præceptor arandi Hesioidus
 Viderat, Ascræas cum sequeretur oues.

Nec quas Priamides in aquosæ uallibus Idæ 15.
 Contulit, ex illis sed tamen una fuit.

I 4 Ex

Ex illis fuit una, sui germana mariti,
 Haec erat (agnoui) quae stat in arce Iouis.
 Horrueram, tacitoq; animum pallore fatebar:

20. Tunc Dea quos fecit, sustulit ipsa metus.
 Namq; ait, ô Vates Romani conditor anni,
 Aulse per exiguos magna referre modos.
 Ius tibi fecisti numen coeleste uidendi,
 Cum placuit numeris condere festa tuis.

25. Iunius à
 Iunone.

Ne tamen ignores, vulgiq; errore traharis,
 Iunius à nostro nomine nomen habet.
 Est aliquid nupsisse Ioui, Iouis esse sororem:
 Fratre magis dubito glorier, an' ne uiro.
 Si genus aspicitur, Saturnum prima parentem

30. Feci, Saturni sors ego prima fui.
 A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est,
 Haec illi à coelo proxima terra fuit.

Templum
 Iunonis.

Si thorus in precio est, dicor matrona Tonantis,
 Iunctaq; Tarpeio sunt mea templa Ioui.

35. An potuit Maio pellex dare nomina mensi?
 Hic honor in nobis inuidiosus erit?
 Cur igitur regina uocor, princepsq; Dearum?
 Aurea cur dextrae sceptrae dedere mea?

40. Dicar, & à nullo nomina mense traham?
 Tum me poeniteat posuisse fideliter iras
 In genus Electrae, Dardaniamq; domum.
 Causa duplex irae, rapto Ganymede dolebam,
 Forma quoq; Ideo iudice uicta mea est.

45. Iuno ubi
 praecipue
 colitur.

Poeniteat quod non foui Carthaginis arces,
 Cum mea sint illo currus & arma loco.
 Poeniteat Sparten, Argosq; measq; Mycenas,
 Et ueterem Latio supposuisse Samon.

Ad.

Adde senem Tatium, Iunonicolasq; Phaliscos,

Quos ego Romanis succubuisse tuli. 50.

Sed neq; poeniteat, nec gens mihi charior ulla est:

Hic color, hic teneo cum Ioue templa meo.

Ipsa mihi Mauors, commendo moenia, dixit,

Hæc tibi, tu pollens urbe nepotis eris.

Dicta fides sequitur, centum celebramur in aris, 55.

Nec leuior quouis est mihi mensis honor.

Nec tamen hunc nobis tantummodo præstat honorẽ

Roma, suburbani dant mihi munus idem.

Inspice quos habeat nemoralis Aricia Fastos,

Et populus Laurens, Lauiniumq; meum. 60.

Est illic mensis Iunonius, aspice Tybur,

Et Prænestina moenia sacra * Deæ.

+ meæ

Iunonale leges tempus, nec Romulus illas

Condidit, at nostri Roma nepotis erat.

Finierat Iuno, respeximus, Herculis uxor 65.

Stabat, & in uultu signa * dolentis erant.

+ decoris

Non ego, si toto mater me cedere caelo

Iusserit, inuita matre morabor, ait.

Nunc quoq; non luctor de nomine temporis huius,

Blandior, & partes penè rogantis ago. 70.

Remq; mei iuris malim tenuisse precando,

Et faucas causæ forsitan ipse meæ.

Aurea possedit socio Capitolia templo

Mater, & ut debet, cum Ioue summa tenet.

At decus omne mihi contingit origine mensis, 75.

Vnicus est, de quo sollicitamur, honor.

Quid graue, si titulum mensis Romane dedisti

Herculis uxori, posteritasq; memor?

Hæc quoq; terra aliquid debet mihi nomine magni

Coniugis, huc captas appulit ille boues. 80.

I S Hic

Hic male defensus flammis & dote paterna

Cacus Auentinam sanguine tinxit humum.

Cacus. Ad propria uocor, populum digessit ab annis

Senes. Romulus, in partes distribuitq; duas:

85. Hæc dare consilium, pugnare paratior illa est,

Iuuenes. Hæc ætas bellum * suadet, at illa gerat.

+ suadeat Sic statuit, mensesq; nota secreuit eadem,

Iunius est iuuenum, qui fuit antè, senum est.

Dixit, & in litem studio certaminis issent,

90. Atq; ira pietas dissimulata foret:

Venit Apollinea longas Concordia lauro

Nexa comas, placidi numen opusq; ducis.

Iunius iu- Hæc ubi narrauit Tatium, fortemq; Quirinum,

to Romu- Binaq; cum populis regna coisse suis.

Io & Ta- 95. Et lare communi soceros, generosq; receptos,

rio Sabi- Et lare communi soceros, generosq; receptos,

no. His nomen iunctis Iunius, inquit, habet.

Dicta triplex causa est: at uos ignoscite diuæ,

Res est arbitrio non dirimenda meo.

Ite pares à me, perierunt iudice formæ

100. Pergama: plus lædunt, quàm iuuat una, duæ.

Carna Prima dies tibi Carna datur: dea cardinis hæc est:

Dea car- Numine clausa aperit, claudit aperta suo.

dinum. Vnde datas habeat uires obscurior æuo

Fama est, sed nostro carmine certus eris.

105. Adiacet antiquus Tyberino lucus Hilerni,

+ Carnen Pontifices illuc nunc quoq; sacra ferunt.

Crane. Inde sata est Nymphæ, * Cranen dixere priores,

Nequicquam multis sæpè petita procis.

Rura sequi, iaculisq; feras agitare solebat,

110. Nodosasq; caua tendere ualle plagas.

Non habuit pharetram, Phœbi tamen esse sororem

Credebant, nec erat Phœbe pudenda tibi.

Huic

Huic aliquis iuuenum si dixit amantia uerba,

Reddebat tales protinus illa sonos:

Hæc loca lucis habent nimis, & cum luce pudoris, 115.

Si secreta magis ducis in antra sequar.

Credulus * antè subit: frutices hæc nocte resistit, * inite

Et latet, & nullo est inuenienda loco.

Viderat hanc Ianus, uiscæq; Cupidine captus,

Ad duram uerbis mollibus usus erat. 120.

Nympha iubet quaeri de more remotius antrum,

Vtq; comes sequitur, destituitq; ducem.

Stulta (uidet Ianus quæ post sua terga gerantur)

Nil agis, & latebras respicit ille tuas.

Nil agis, en dixit, nam te sub rupe latentem 125.

Occupat amplexu, teq; potitus, ait.

Ius pro concubitu nostro tibi Cardinis esto,

Hoc precium posita uirginitatis habe.

Sic farus * spinam, qua * tristes pellere possent,

* virgam
* strides.

A foribus noxas, hæc erat alba, dedit. 130

Sunt auidæ uolucres, non quæ Phinæia mensis

Gutturæ fraudabant, sed genus inde trahunt.

Grande caput stantes oculi, rostra apta rapinæ,

Canicies pennis, unguibus hamus inest.

Nocte uolant, puerosq; petunt nutricis egentes, 135.

Et uiciant cunis corpora raptæ suis.

Carpere dicuntur lactentia uiscera rostris,

Et plentim poto sanguine guttur habent.

Est illis strigibus nomen: sed nominis huius

Causa, quod horrenda stridere nocte solent: 140

Striges à
stridore.

Siue igitur nascuntur aues, seu carmine fiunt,

Neniaq; in uolucres falsa figurat anus:

In thalamos uenere Proca, Proca natus in illis

Præda recens auium quinq; diebus erat.

Pecto-

¹⁴⁵ Striges la
 cteantibus
 infidian-
 tur. ¹⁴⁰ Pectoraq; exorbent auidis infantia linguis,
 Et puer infelix uagit, opemq; petit.
 Territa uoce sui nutrix accurrit alumni,
 Et rigido sectas inuenit ungue genas.
 Quid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
¹⁵⁰ Esse solet seris, quas noua laesit hyems.
 Peruenit ad * granen, & rem docet: illa, timorem
 * Granica Pone, tuus sospes, dixit, alumnus erit.
 Venerat ad cunas, flebant materq;, paterq;,
 Sistite uos lachrymas, ipsa medebor, ait.
¹⁵⁵ Protinus arbutea postes ter in ordine tangit
 Fronde, ter arbutea limina fronde notat.
 Spargit aquis aditus, & aquae medicamen habebant
 Extaq; de porca cruda bimestre tenet.
 Atq; ita, noctis aues extis puerilibus, inquit,
¹⁶⁰ Parcite, pro paruo uictima parua cadit.
 Cor pro corde precor, pro fibris sumite fibras,
 Hanc animam uobis pro meliore damus.
 Sic ubi libauit, profecta sub aethere ponit,
 Quiq; adsint sacris respicere illa uetat.
 * ponitur ¹⁶⁵ Virgaq; Ianalis de spina * sumitur alba,
 Qua lumen thalamis parua fenestra dabat.
 Post illud neq; aues cunctae uiolasse feruntur:
 Et redijt puero, qui fuit antè, color.
 Pingua cur illis gustentur larda Calendis,
¹⁷⁰ Mistaq; cum calido sit faba farre rogas?
 Prisca Dea est, aliturq; cibus, quibus antè solebat,
 Nec petit adscitas luxuriosa dapes.
 Piscis adhuc illi populo sine fraude natabat,
 Ostreaq; in conchis tuta fuere suis.
¹⁷⁵ Nec Latium nôrat, quam praebet Ionia diues,
 Nec quae Pygmaeo sanguine gaudet auis.

Et

Et præter pennas nihil in pavone placebat,
Nec tellus captas miserat antè feras.

Ciconia .

Sus erat in precio, cæsa sue fastæ colebant,
Terra fabas tantùm, duræq; farra dabat. 180.

Quæ duo mista simul Sextis quicunq; Calendis
Ederit, huic lædi uiscera posse negant.

Iuno mo-
neta.

Arce quoq; in summa Iunoni templa Monetæ,
Ex uoto memorant facta Camille tuo.

Antè domus Manli fuerat, qui Gallica quondam 185.
A Capitolino reppulit arma Ioue.

Quàm bene Dij magni pugna cecidisset in illa
Defensor solij Iuppiter alte tui,

Vixit, ut occideret damnatus crimine regni:

Hunc illi titulum longa senectæ dabat. 190.

Lux eadem Marti festæ est, quem prospicit extrâ

Appositum * tectæ porta Capena uia.

+ rectæ
Tēpestas .

Te quoq; tempestas meritam delubra fatemur

Cum penè est Corsis obruta classis aquis.

Hæc hoim monimenta patent, * sed quærimus astra: 195.

+ si

Tunc oritur magni præpes adunca Iouis.

Postera lux Hyadas taurinæ cornua frontis

Euocat, & multa terra madescit aqua.

Manè ubi his fuerit, Phœbusq; iterauerit ortus,

Factaq; erit posito rore bis uida seges. 200.

Hæc sacrata die Thusco Bellona duello

Dicitur: & Latio prospera semper adest.

Appius est autor, Pyrrho qui pace negata

Multùm animo uidit, lumine captus erat,

Prospicit à tergo summum breuis area circum, 205.

Est ubi non parua parua columna nota

Hinc solet hasta manu belli prænuncia mitti,

In regem & gentes cùm placet arma capi.

Appius cæ-
cus Hastâ
mitti à fe-
cialibus
in fines
hostiles.

Alte-

Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est,

210. Quod Deus Euboico carmine munus habet.

Muneris est tempus, qui Nonas Lucifer ante est,

Nonæ.

Si titulos quæris, Sylla probauit opus.

4 Semica- Quærebam Nonas Sancio, Fidio ne referrem,
per. Antibi * semipater, tunc mihi Sancus ait:

215. Cuicumq; ex illis dederis, ego munus habebo,

Nomina terna fero, sic uoluere Cures.

Hunc igitur ueteres donarunt æde Sabini,

Inq; Quirinali constituere iugo.

Est mihi sitq; precor nostris diuturnior annis

220. Filia, qua felix sospite semper ero.

Hanc ego cum uellem genero dare, tempora tedis

Apta requirebam, quæq; cauenda forent.

Tum mihi post sacras monstratur Iunius Idus

Vtilis & nuptis utilis esse uiris.

225. Primaq; pars huius thalamis aliena reperta est,

Nam mihi sic coniunx sancta dialis, ait:

Vesta. Donec ab Iliaca placidis purgamina Vesta

Detulerit flauis in mare Tybris aquis.

Non mihi de onso crines depectere buxo,

230. Non unguis ferro subsecuisse licet.

Non tetigisse uirum, quamuis Iouis ille sacerdos

Quamuis perpetua sit mihi lege datus.

Tu quoq; ne propera, melius tua filia nubet,

Ignea cum pura ueste nitabit humus.

235. Tertia post Nonas remouere Lycaona Phœbe

Fertur, & à tergo non habet ursa metum.

Tunc ego me memini ludos in gramine campi

Aspicere, & dici lubricæ Tybri tuos.

Festa dies illis, qui lina madentia ducunt,

240. Quiq; tegunt paruis æra recurua cibus.

Mens

Mens quoq; nomen habet, Menti delubra uidemus
Vota metu belli perfide Poene tui.

Poene rebellabas, & leto consulis omnes
Attoniti Mauras pertinuere manus.

Spem metus * abstulerat, cum Menti uota senatus
Suscipit, & melior protinus illa uenit. ^{245.} _{4 expulserat.}

Aspicit instantes medijs sex lucibus Idus
Illa dies, qua sunt uota soluta Dea.

Vesta faue, tibi nunc operata resoluius ora,
Ad tua si nobis sacra uenire licet. ^{250.}

In prece totus eram, caelestia numina sensi,
Letaq; purpurea luce refulsit humus.

Non equidem uidi, ualeant mendacia uatum,
* Tu Dea non fueras aspicienda uiro. ^{4 Te}

Sed quae nescieram, quorumq; errore tenebar, ^{255.}
Cognita sunt nullo praecipiente mihi.

Dena quater memorant habuisse Palilia * Romam,
Cum flammæ custos æde recepta Dea est. ^{4 nomen}

Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
Numinis ingenium terra Sabina tulit. ^{260.}

Quæ nunc ære nitent, stipula tunc tecta * uirebant, ^{4 uideres}
Et paries lento uimine textus erat.

Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestæ,
Tunc erat intonsi regia magna Numæ.

Forma tamen templi, quæ nunc manet, antè fuisse ^{265.}
Dicitur, & formæ causa probanda subest.

Vestæ eadem est & terra, subest uigil ignis utriq;
Significant sedem terra focusq; suam. ^{Vestæ cur ignem sacrificant, in antiq; codicibus nō legunt hæc carmina.}

Terra pileæ similis, nullo fulcimine nixa,
Aëre subiecto tam graue pendet onus. ^{270.}

Ipsa uolubilitas subiectum sustinet orbem,
Quiq; premat partes angulus omnis abest.

Cumq;

Cumq; sit in media rerum regione locata,
Et tangat nullum plus' ue minus' ue latus.

275. Ni conuexa foret, parti uicinior, esset,
Nec medium terræ mundus haberet onus.

Arte Syracusia suspensus in aëre clauso
Stat globus, immensi parua figura poli.

Et quantum à summis, tantum secessit ab imis

Vestales 280. Terra: quod ut fiat, forma rotunda facit.
quare. Par facies templi, nullus procurrit in illo

Angulus, à pluuio uendicat imbres et bolus.

Cur sit uirginibus quæris Dea culta ministris?
Inueniam causas hac quoq; parte suas.

285. Ex Ope Iunonem memorant, Cereremq; creatas
Semine Saturni, tertia Vesta fuit.

Vtraq; nups'erunt, ambæ peperisse feruntur,

De tribus impatiens restitit una uiri.

Quid mirum, uirgo si uirgine læta ministra

290. Admittit castas in sua sacra manus?

Vesta igitur. Nec tu aliud Vestam quam uiuam intellige flammam,
nis. Nataq; de flamma corpora nulla uides.

Iure igitur uirgo est, quæ semina nulla remittit.

Nec capit, & comites uirginitatis amat.

295. Esse diu stultus Vestæ simulacra putauit,
Mox didici curuo nulla subesse tholo.

Ignis inextinctus templo celatur in illo:

Nulla effigies Vestæ Effigiem nullam Vestæ, nec ignis habent.

Stat ui terra sua, ui stando Vestæ uocatur,

+ est 300. Causaq; par Graij nominis esse potest.

At focus à flammis, * & quod fouet omnia dictus,

Qui tamen in primis ædibus antè fuit.

+ precādo Hinc quoq; uestibulum dici reor, unde * precamur,
* Affamur * Quæ famur, Vestam, quæ loca prima tenet.

Ante

Ante focos olim scammis considerare longis 305.

Mos erat, & mensæ credere adesse Deos.

Nunc quoq; cum fiunt antiquæ sacra Vacunæ,

Ante Vacunales stantq; sedentq; focos.

Venit in hos annos aliquid de more uetusto,

Fert missos Vestæ pura patella cibos. 310.

Ecce coronatis panis dependet asellis.

Et uelant scabras florida ferta molas,

Sola prius furnis torrebant farra coloni,

Et fornacali sunt * stata sacra Deæ.

Suppositum cineri panem focus ipse parabat, 315.

Strataq; erat tepido tegula quassa * solo.

Inde focum seruat pistor, dominamq; focorum,

Et quæ puniceas uersat asella molas.

Præteream, referam' ne tuum rubicunde Priape

Dedecus? est multi fabula * plena ioci. 320. Priapus.

Turrigena frontem Cybele redimita corona

Conuocat æternos ad sua festa Deos.

Conuocat & Satyros, & rustica numina Nymphas:

Silenus, quamuis nemo uocarat, adest.

Nec licet, & longum est epulas narrare Deorum: 325.

In multo nox est peruigilata mero.

Dij temere errabant, in opacæ uallibus Idæ

Pars iacet, & molli gramine membra leuant.

Hi ludunt, hos somnus habet, pars brachia neclunt:

* Pars uiridem celeri ter pede pulsat humum. 330.

Vesta iacet, placidamq; capit secreta quietem,

Sicut erat positum cespite fulta caput.

At ruber hortorum custos, Nymphasq;, Deasq;

Captat, & errantes fertq;, refertq; pedes.

Afficit & Vestã, dubiũ est, Nympham' ne putarit, 335.

An scierit Vestam: scisseseed ipse negat.

K

Spem

Vacuna
Dea uaca
tionum.

Fornaca
lia.

+ sua

+ foco

Priapus.

+ parua

330.
+ Et

Spem capit obscenam, furtimq; accedere tentat,
Et fert suspensos corde micante gradus.

Fortè senex, quo uectus erat, Silenus a sellum

340. Liquerat ad ripas lenè sonantis aquæ.

Ibat ut inciperet longi Deus Helleponti,
Intempestiuo cum rudit ille sono.

Tertiâ uoce graui surgit Dea, conuolat omnis
Turba per infestas effugit ille manus.

† Lampia³⁴⁵ Lampfacus hunc soli solita est mactare Priapo,
cus hoc
animal
† Hinc
* Aptæ asini flammis indicis exta damus.
Quem tu diua memor de pane monilibus ornas,
Cessat opus, uacua conticuere mola.

† piftores
Nomine quam precio celebratior arce tonantis,
350. Discant * Pistoris qui uelit ara Iouis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis,
Fecerat obsidio iam diuturna famem.

Martis
oratio de
355 obsidione
Roma.
Iuppiter ad solium superis regale uocatis,
Incipe, ait Marti: protinus ille refert.
Scilicet ignotum est, quæ sit fortuna malorum?
Et dolor hic animi uoce querentis eget?
Si tamen, ut referam breuiter, mala iuncta pudorè
Exigis, Alpino Roma sub hoste iacet.

Hæc est, cui fuerat promissa potentia rerum,
360. Iuppiter banc terris impositurus eras?
Iamq; suburbanos, Hetruscaq; contudit arma,
Spes erat in cursu, nunc lare pulsa suo est.
Vidimus ornatos ærata per atria picta
Veste triumphales succubuisse senes.

365. Vidimus Iliacæ transferri pignora Vestæ
Sede putant aliquos scilicet esse Deos?
At si respicerent, qua uos habitatis in arce,
Totq; domos uestras obsidione premi.

Nil

Nil opis in cura scirent superesse Deorum,
 Et data sollicita thura aperire manu. 370.
 Atq; utinam pugnae patent locus, arma capessant,
 Et si non poterunt exuperare, cadant.
 Nunc inopes uictus, ignauaq; fata timentes,
 Monte suo clausos barbara turba premit.
 Tunc Venus, & lituo pulcher trabeaq; Quirinus, 375.
 Vestaq; pro Latio multa & locuta suo est. + rogata
 Publica, respondit, cura est pro moenibus istis
 Iuppiter, & poenas Gallia uicta dabit.
 Tu modò, quæ desunt fruges, superesse putentur
 Effice, nec sedes desere Vesta tuas. 380
 Quodcumq; est solidæ Cereris caua machina frægat
 Mollit amq; manu duret in igne focus.
 Iusserat, & fratris uirgo Saturnia iussis
 Annuit, & mediæ tempora noctis erant.
 Iam ducibus somnum dederat labor, increpat illos 385.
 Iuppiter, & sacro, quid uelit, ore docet:
 Surgite, & in medios de summis arcibus hostes
 Mittite, quàm minimè tradere uultis opem.
 Somnus abit, quæruntaq; & nouis ambagibus acti, + Iouis
 Tradere quam nolint, & iubeantur opem. 390.
 Esse Ceres uisa est, iaciunt Cerealia dona,
 Iacta super galeas, longaq; scuta sonant.
 Posse fame uinci spes excidit, hoste repulso
 Candida Pistori ponitur ara Ioui. Iupiter Pæ
 Fortè reuertebat festis Vestalibus illic, 395. stor.
 Quà uia Romano nunc noua iuncta foro est.
 Huc pede matronam nudo descendere uidi,
 Obstupui tacitus, sustinui q; gradum.
 Sensit anus uicina loco iussumq; sedere
 Alloquitur quatiens uoce tremente caput: 400.

†Manè
 †lassus
 Lacus
 Curtius.

Hæc ubi nunc fora sunt, udae tenuere paludes,
 * Amne redundatis fossa madebat aquis.
 Curtius ille * locus siccus qui sustinet aras,
 Nunc solida est tellus, sed lacus antè fuit.

405. Quæ Velabra solent in Circum ducere pompas,
 Nil præter salices, crassaq; canna fuit.
 Sæpè suburbanas rediens conuiuia per undas
 Cantat, & ad nautas * ebria uerba iacit.
 Nondum conueniens diuersis iste figuris,

410. Nomen ab auerso ceperat amne Deus.
 Hic quoq; lucus erat iuncis & arundine densus,
 Et pede uelato non adeunda palus.
 Stagna recesserunt; & aquas sua ripa coërcet,
 Siccaq; nuñc Tellus, mos tamen ille manet.

415. Reddiderat causam: ualeas anus optima, dixi,
 Quod superest æui molle sit omne tui
 Cætera iam pridem didici puerilibus annis,
 Non tamen idcirco prætereunda mihi.
 Mœnia Dardanides nuper noua fecerat Ilus,

420. Ilus adhuc Asia diues habebat opes.
 Creditur armiferae signum cœlestæ Mineruæ
 Urbis in Iliacæ desiluisse iuga.
 Cura uidere fuit, uidi templumq; locumq;
 Hoc superest illic, Pallada Roma tenet.

425. †Cynthi-
 us

Consulitur * Smintheus, lucoq; obscurus opaco
 Hos non mentito reddidit ore sonos:
 Aetheream seruate Deam, seruabitis urbem,
 Imperium sicum transferet illa loci.
 Seruat, & inclusum summa tenet Ilus in arce,
 430 Curaq; ad hæredem Laomedonta uenit.
 Sub Priano seruata parum, sic ipsa uolebas,
 Ex quo iudicio forma reuicta tua est.

Seu

Seu genus Adraſti, ſeu furtis aptus Vlyſſes,
Seu pius Aeneas eripuiſſe ferunt.

Autor in incerto eſt, res eſt Romana, tuetur 435.
Veſta, quod aſſiduo lumine cuncta uidet.

Heu quantum timuere patres, quo tempore Veſta
Arſit, & eſt tectis obruta penè ſuis.

Flagrabant ſancti ſcleratis ignibus ignes,
Miſtaq; erat flammæ flamma profana pie. 440.

Attonitæ flebant demiſſo crine miniſtræ,
Abſtulerat uires corporis ipſe timor.

Prouolat in medium, & magna ſuccurrite uoce,
Non eſt officium flere, Metellus ait.

Pignora uirgineis fatalia tollite flammis, 445. Flere in-
Non ea ſunt uoto, ſed rapienda manu. officio-
ſum.

Me miſerum dubitatis? ait, dubitare uidebat,
Et puidas poſito procubiſſe genu.

Haurit aquas, tollensq; manus: ignoſcite dixit,
Sacra uir intrabo non adeunda uiro. 450. Metellus |
Veſtâ vin-
dicat ab
incendio.

Si ſcelus eſt, in me commiſſi poena redundet,
Sit captis damno Roma ſoluta mei.

Dixit, & irrupit, factum Dea raptâ probauit,
Pontificisq; ſui munere tuta fuit.

Nunc bene lucetis ſacro ſub Cæſare flammæ, 455.
Ignis in Iliacis nunc erit, eſtq; focis:

Nullaq; dicetur uittas temerare ſacerdos
Hoc duce, nec uiua defodietur humo.

Sic inceſta perit, quia quam uiolauit, in illa
Conditur: & Tellus Veſtaq; numen idem eſt. 460. Veſtaq; &
terra.

Tum ſibi *Galleco Brutus cognomen ab hoſte
Fecit, & Hiſpanam ſanguine tinxit humum. *Calliaco

Scilicet interdum miſcentur triſtia lætis,
Nec populum toto pectore feſta iuuant.

465 Crassus ad Euphraten aquilas, natumq̄, suosq̄
 Perdidit, & lero est ultimus ipse datus,
 Parthe quid exultas? dixit Dea, signa remittes,
 Quiq̄ necem Crassi uindictet, ultor erit.
 At simul auritis uiolæ demuntur a sellis,

470 Et Cereris fruges aspera saxa terent.
 Nauita puppe sedens, Delphina uidebimus, inquit,
 Humida cum pulso nox erit orta die.
 Iam Phryx à nupta quereris Tithone relinqui,
 Et uigil Eois Lucifer exit aquis.

475 **Matralia**
matrum
 festa.

Ite bonæ matres, uestrum Matralia festum,
 Flauaq̄; Thebanæ rediitq̄; liba Deæ.
 Pontibus & magno iuncta est celeberrima Circo
 Area, quæ posito de boue nomen habet.

4 **Matata** Hac tibi luce ferunt * Matutæ sacra parenti
 480. Sceptraferas serui templa dedisse manus.
 Quæ Dea sit, quare famulas à limine templi
 Arceat (arceat enim, libaq̄; tosta petit)
 Bacche racemiferos hedera redimite capillos.
 Si domus illa tua est, dirige Vatis opus.

485. Arserat obsequio Semele Iouis, accipit Ino
 Te puer, & summa sedula nutrit ope.
 Intumuit Iuno, raptum quod pellice natum
 Educat, at sanguis ille sororis erat.

4 **sed** Hinc agitur furij Athamas * sub imagine falsa,
 490. Tuq̄; cadis patria parue Learchem manu.
 Mœsta Learches mater tumulauerat umbras,
 Et dederat miseris omnia iusta rogis.
 Hæc quoq̄; funestos ut erat laniata capillos
 Profilit, & cunis te Melicerta rapit.

495. Est spacio contracta breui, freta bina repellit,
 Vnaq̄; pulsatur terra duabus aquis.

Huc

Huc uenit insanis natum complexa lacertis.

Et secum * ē summo mittit in alta iugo.

4 excelsa

Excipit illesos Panope, centumq; sorores,

Et placido lapsu per sua regna ferunt. 500.

Nondum Leucothoë, nondum puer ille Palæmon,

Vorticibus densis Tybridis ora tenent.

Lucus erat, dubium est, Semelex Stimele' ne uocetur,

Mænadas Ausonias incoluisse ferunt.

Quærit ab his Ino, quæ gens foret, Arcadas esse 505.

à Stenele.

Audit, & Euandrum sceptrâ tenere loci.

Disimulata Deam Latias Saturnia Bacchas

Instimulat fictis insidiosa sonis.

Onimium faciles, ô toto pectore captæ,

Non uenit hæc * uestris hospes amica choris. 510.

4 nostris

Fraude petit, sacriq; parat cognoscere ritum,

Quo possit pœnas pendere, pignus habet.

Vix benè desierat, complent ululatibus auras

Tbyades, effusis per sua colla comis.

Inijciuntq; manus, puerumq; auellere tentant: 515

Quos ignorat adhuc, inuocat illa Deos.

Dijq; uiriq; loci miseræ succurrite matri:

Clamor Auentini saxa propinqua ferit.

Appulerat ripæ uaccas Oethæus Iberas,

Audit, & aduocem concitus urget iter. 520.

Herculis aduentu, quæ uim modò ferre parabant,

Turpia fœmineæ terga dedere fugæ.

Quid petis hinc (cognorat enim) matertera Bacchi?

An numen, quod me, te quoq; uexat, ait?

Illa docet partim, partim præsentia nati 525.

Continet, & furijis in scelus isse pudet.

Rumor, ut est uelox, agitatis peruolat alis,

Estq; frequens * Ino nomen in ore tuum.

4 nomen
semper

K 4

Hospi.

Hospita Carmentis fidos intrasse penates

530. Dicerès, & longam deposuisse famem.

Liba sua properata manu Tegeæa sacerdos

Traditur, & subito cocta dedisse foco.

Nunc quoq; Liba iuuant festis Matralibus, illa,

Rustica sedulitas gratior arte fuit.

535. Nunc ait, ò uates uenientia fata resigna,

Quà licet, hospitij hoc precor adde meis.

Parua mora est, coelum Vates ac numina sumit,

Fitq; sui toto pectore plena Dei.

Vix illam subito posses cognoscere, tantò

540. Sanctior, & tantò quam modò maior erat.

Læta canam, gaude defuncta laboribus Ino,

Dixit & huic populo prospera semper ades.

Numen eris pelagi, natum quoq; pontus habebit,

In nostris aliud sumite nomen aquis.

545. Matuta. Leucorhee Graijs, Matuta uocabère nostris,

In portus nato ius erit omne tuo.

Portunus Quem nos Portunum, sua lingua Palæmona dicer:

* Ite

* Este precor nostris æquus uterq; locis.

Annuerat, promissa fides, posuère labores,

550. Nomina mutârunt, hic Deus, illa Dea est.

Cur uetet ancillas accedere, quæritis? odit,

Principiumq; odij, si sinat ipsa, canam.

Ancillæ Vna ministrarum solita est Cadmea tuarum,

arcentur

Sæpè sub amplexus coniugis ire tui.

à sacris

Matutæ.

Improbis hanc Athamas furtim dilexit, ab illa

Comperit agricolis semina tosta dari.

Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit:

Hoc est, cur odio sit tibi serua manus.

Non tamen hanc pro stirpe sua pia mater adoret,

560. Ipsa parum felix uisa fuisse parens.

Alte-

Alterius prolem melius mandabit is illi,
 Vtilior Baccho quam fuit illa suis.

Hanc tibi quò properas, memorant dixisse, Rutili?

Luce mea Marso Consul ab hoste cades.

Exitus accessit uerbis flumenq; * Theloni 565.

Purpureum mistis sanguine fluxit aquis.

Proximus annus erat, Pallantide * uictus eadem

* Didius hostiles ingeminavit opes.

Lux eadem Fortuna tua est, autorq;, locusq;

Sed super iniectis quis latet iste togis? 570.

Seruius est, & constat eum, sed causa latendi

Discrepat, & dubium me quoq; mentis habet.

Dum Dea furtiuos timide profitetur amores,

Coelestemq; homini concubuisse pudet.

(Arsit enim magna correpta cupidine regis, 575.

Cæcaq; in hoc uno non fuit illa uiro.)

Nocte domum parua solita est intrare fenestra,

Vnde * fenestralis nomina porta tenet.

Nunc pudet, & uultus uelamine celat amatos,

Oraq; sunt multa regia tecta toga. 580.

An magis est uerum post Tulli funera plebem

Confusam placidi morte fuisse ducis?

Nec modus ullus erat, crescebat imagine luctus,

Donec eum positus occuluere togis.

Tertia causa mihi spacio maiore canenda est, 585.

Nos tamen adductos intus agemus equos.

Tullia coniugio sceleris mercede parato,

His solita est dictis extimulare uirum:

Quid iuuat esse pares, te nostræ cæde sororis,

Meq; tui fratris, si pia * iura placent. 590.

Viueret debuerat, & uir meus, & tua coniunx,

Si nullum ausuri maius eramus opus.

* Tholeni

* cæsus

4 Lydius

Porta fe-
 nestralis.
 4 fenestel-
 læ

Tullius
 rex.

Tullia.

4 vita

K 5

Et

exige Et caput, & regnum factum est dotale parentis,
Si uir es, indictas * erige dotis opes.

595. Regia res scelus est, socero cape regna necato,
Et nostras patrio sanguine tinge manus.

**instin-
ctus.** Talibus * instructus, solio priuatus in alto
Sederat, attonitum uulgus ad arma ruit.

Hinc cruor, & caedes, infirmaq; uincitur aetas:

600. Sceptra gener socero rapta Superbus habet.

**Tullia car-
pento in-** Ipse sub Exquilijs, ubi erat sua regia, cecidit,
Concidit in dura sanguinolentus humo.

uecta per Filia carpento patrios initura penates,

patri cor Ibat per medias alta, feroxq; uias.

pus. 605. Corpus ut aspexit, lachrymis auriga profusis

aspectus Restitit, hunc tali corripit illa sono.

Vadis? an * expectas precium pietatis amarum?

Duc, inquam, inuitas ipsa per ora rotas.

(Certa fides facti est) dictus sceleratus ab illa

Vicus sce- 610. Vicus, & aeterna res ea pressa nota est.

leratus. Post tamen haec ausa est templum monumenta parētis

Tangere: mira quidem, sed tamen acta loquor.

Signum erat in solio residens sub imagine Tulli,

Dicitur hoc oculis opposuisse manum.

615. Et uox audita est, uultus abscondete nostros,

Ne natae uideant ora nefanda meae.

Veste data tegitur, uetat hanc Fortuna moueri,

Et sic è templo est illa locuta suo:

quae Ore reuelato * cum primum luce patebit.

620. Seruius, haec positi prima pudoris erit.

Parcite matronae uetitas attingere uestes,

Solennes satis est uoce mouere preces.

**in no-
stra** Sitq; caput semper Romano tectus amictu

septimus Qui rex * Romana * sextus in urbe fuit.

Arse-

Arserat hoc templum, signo tamen ille pepercit 625.

Ignis, opem nato Mulciber ipse tulit.

Nanq; pater Tulli Vulcanus, * Ocrisia mater

Præsignis facie Corniculana fuit.

4 Cella

Hanc secum Tanquil sacris de more peractis,

Iussit inornatum fundere uina focum. 630.

Plin. li. 16
cap. ult.

Hic inter cineres obscœni forma uirilis

Aut fuit, aut uisa est, sed fuit illa magis.

Iussa foco captiua sedet; conceptus ab illa

Seruius à cœlo semina gentis habet.

Seruius ca
put arsit.

Signa dedit genitor tunc, cum caput igne corusco 635.

Contigit, inq; comis flammeus arsit apex.

Concordia

Te quoq; magnifica Concordia dedicat æde

Liua, quam charo præstitit illa uiro.

Disce tamen ueniens ætas ubi Liua nunc est

Porticus immensa tecta fuere domus, 640.

Urbis opus domus una fuit, spaciumq; tenebat,

Porticus
Liua

Quo breuius muris oppida multa tenent

Ficc æquata solo est nullo sub crimine regni

Sed quia luxuria uisa nocere sua est.

Sustinuit tantas operum subuertere moles, 645.

Totq; suas bæres perdere Cæsar opes.

Sic agitur Censura, & sic exempla parantur,

Cum iudex, alios quod monet, ipse facit.

Nulla mora est ueniente, die, * quin dicere possis,

Idibus inuictis sunt data templa Ioui. 650.

4 mora
4 quam
Quinquas
trios.

Et iam * Quinquatrus iubeor narrare minores,

Nunc ades ò coeptis flaua Minerua meis.

Cur uagus incedit tota tibicen in urbe?

Quid sibi personæ, quid toga longa uolunt?

Sic ego, sic posita Tritonia cuspide dixit, 655.

Quinquas
tria.

(Possent utinam doctæ uerba referre Deæ)

Tem-

Temporibus ueterum tibicinis usus auorum
Magnus, & in magno semper honore fuit.

Cantabat fanis, cantabat tibia ludis,

660. Cantabat mœstis tibia funeribus.

Dulcis erat mercede labor: tempusq; secutum est,

Quod subito gratæ frangeret artis opes.

Adde quod ædilis, pompa qui funeris irent,

Artifices solos iusserat esse decem.

665. Exilio mutant urbem, Tyburq; recedunt,

(Exilium quodam tempore Tybur erat.)

Quæritur in scena caua tibia, quæritur aris,

Ducit supremos nœnia nulla choros.

Seruus erat quidam quantolibet ordine dignus

670. Tybure, sed longo tempore liber erat.

Rure dapes parat ille suo, turbamq; canoram

Conuocat, ad festas conuenit illa dapes.

Nox erat, & uinis oculiq; animiq; natabant,

Cum præcomposito nuncius ore uenit:

675. Atq; ita, quid cessas conuiuas soluere dixit,

✠ Autor

* Victor uindictæ iam uenit ecce sua.

Nec mora, conuiuæ ualido titubantia uino

Membra mouent, dubij stantq; labantq; pedes.

At dominus, discedite, ait: plaustroq; morantes

680. Sustulit, in plaustro scirpea * lata fuit.

Alliciunt somnos tempus, motusq; merumq;

Potaq; se Tybur turba redire putat.

Iamq; per Exquilias Romanam intrauerat urbem,

Et manè in medio plaustro fuere foro.

685. Callidus ut posset specie, numeroq; Senatum

Fallere, personis imperat ora tegi.

Admiscetq; alios, & ut hunc tibicina coetum

Augeat in longis uestibus ire iubet.

Sic

Sic reduces bene posse regi, ne fortè notentur

Contra collegæ iussa redisse sui. 690.

Res placuit, cultuq; nouo licet Idibus uti,

Et canere ad ueteres uerba iocosa modos.

Hæc ubi perdocuit, superest mihi discere, dixi,

Cur sit Quinquatrus illa uocata dies.

Martius, inquit, * habet tali mea nomina festa, 695.

Estq; sub inuentis hæc quoq; turba meis.

4 ait

Prima terebrato per rara foramina buxo,

Vt daret effeci tibia longa sonos.

Vox placuit, faciem liquidis referentibus undis,

Vidi, & uirgineas intumuisse genas. 700.

Ars mihi non tanti est, ualeas * mea tibia, dixi,

4 ars opti
ma.

Excipit abiectam cespite ripa suo.

Inuentam Satyrus primum miratur, & usum

Nescit, & afflatam sensit habere sonum.

Et modò dimittit digitos, modò concipit auras, 705.

Iamq; inter Nymphas arte superbus erat.

Prouocat & Phœbum, Phœbo superante pependit.

Cæsa recesserunt à cute membra sua.

Sum tamen inuentrix autorq; ego carminis huius,

* Hoc est cur nostros ars colit ista dies. 710.

4 Hæc

Tertia lux ueniet, qua tu ~~Didona~~ * Thyene

4 Dione

Stabis Agenoreæ fronte uidenda bovis.

Hæc est illa dies, qua tu purgamina Vestæ

Tybri per Hetruscas in mare mittis aquas.

Si qua fides uentis, Zephyro date carbasa nautæ 715.

Cras ueniet uestris ille secundus aquis.

At pater Heliadum radios ubi tinxerit undis,

Et cinget geminos stella serena polos.

(Nam duo sunt, Austris hîc est, Aquilonibus ille Aufter,

Proximus, à uento nomen uterq; tenet,) 720. Aquilo.

Tol-

Tollet humo ualidos proles Hyriæa lacertos,
 Continua Delphin nocte uidendus erit.

4 Volscos Scilicet hic olim, * Volscos, Aequosq; fugatos
 Volscosq; Viderat in campis Algida terra tuis.

725. Vnde suburbano clarus Tyburte triumpho,
 4 postmo Vectus es in niueis * Posthume uictor equis.
 do.

Iam sex ☉ totidem luces de mense supersunt,
 Huic unum numero tu tamen adde diem.

Sol abit è Geminis, ☉ Cancris signa rubescunt.

730. Coepit Auentina Pallas in arce coli.

4 una Iam tua Laomedon oritur nurus, ortaq; noctem
 Sumanus Pellit, ☉ è pratis * cana pruina fugit.

Reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur,
 Tu cum Romanis Pyrrbe timendus eras.

735. Hunc quoq; cum patrijs Galatea receperit undis,
 Plenaq; securæ terra quietis erit.

6 Bellis Surgit humo iuuenis * telis afflatus auitis,
 Et gemino nexas porrigit angue manus.

Notus amor Phædra, nota est iniuria Thesei.

740. Deuouit natum credulus ille suum,

Solliciti terrentur equi, frustra q; retenti
 Hippoly- Per scopulos dominum, duraq; saxa trahunt.
 tus discer Exciderat curru, lorisq; morantibus artus
 ptus. Hippolytus lacero corpore raptus erat.

745. Reddideratq; animam, multum indignante Diana,
 Nulla Coronides causa doloris, ait.

Namq; pio iuueni uitam sine uulnere reddam,
 Et cedent arti tristia fata mea,

Gramina continuo loculis depromit eburnis.

750. Profuerant Glauci manibus illa prius.

Tunc cum obseruatas augur descendit in herbas,

Usus ☉ auxilio est anguis ab angue dato.

Pectus

Pectora ter tetigit, ter uerba salubria dixit,
Depositum terra sustulit ille caput.

Lucus eum, nemorisq; sui Dictynna recessu 755.
Celat, Aricino est Virbius ille lacu.

At * Lachesis, Clothoq; dolent sua fila teneri,
* Et fieri regni iura minora sui.

Iuppiter exemplum ueritus direxit in ipsum
Fulmina, qui nimia nouerat artis opem. 760.

Phoebe querebaris, Deus est, placare parenti,
Propter te fieri quod uetat, ipse facit,

Non ego te, quamuis properabis uincere Caesar,
Si uetat auspiciu, signa mouere uelim.

Sint tibi Flaminius, Tbrasimenaq; littora testes, 765.
Per uolucres & quos multa monere Deos.

Tempora si ueteris quaeris temeraria damni,
Quartus ab extremo mense bis * esse dies,

Postera lux melior, superat Masinissa Syphacem,
Et cecidit telis Asdrubal ipse suis. 770.

Tempora labuntur, tacitisq; senescimus annis,
Et fugiunt, freno non remorante dies.

Quam citò uenerunt Fortunae Fortis honores?
* Post septem lucas Iunius actus erit.

Ite, Deam lati fortem celebrate Quirites, 775.
In Tyberis ripa munera regis habet.

Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba
Nec pudeat potos inde redire domum.

Ferte coronatae iuuenum conuiuia lyntres,
Multaq; per medias uina bibantur aquas. 780.

Plebs colit hanc, quia qui posuit, de plebe fuisse
Fertur, & ex humili sceptrata tulisse loco.

Conuenit & seruis, serua quia Tullius ortus
Constituit dubiae templa propinqua Deae,

Virbius
lacus
& Limius
† Hic

Aesculapī
us fulmi-
neictus.

† Ille

† per

Seruius
Tullius
ex plebe
rex.

Ecce

785. Ecce suburbana rediens malè sobrius æde
 Ad stellas aliquis talia uerba iacit:
 Zona latet tua nunc, & cras fortasse latebit,
 Debinc erit Orion aspicienda mihi.

†pulsus At si non esset * potus, dixisset eadem

790. Venturum tempus solstitiale die.
 Lucifero subeunte Sares delubra tulerunt,
 Hic ubi fit docta multa corona manu.

Iupiter Tempus idem Statoris erit, quod Romulus olim
 Stator. Ante Palatini condidit ora iugi.

795. Tot restant de mense dies, quot nomina Parcís,
 Cùm data sunt trabecæ templa Quirine tuæ,
 Tempus Iuleis cras est natale Calendis,
 Pierides coeptis addite summa meis.

†addixe- Dicite Pierides quis uos * adduxerit illuc,
 rit isti.

†inuitas 800. Cui dedit * inuitas uicta nouerca manus.
 Sic ego, sic Clio, clari monumenta Philippi
 Aspicias, unde trahit Martia casta genus.
 Martia sacrificio deductum nomen ab Anco,
 In qua par facies nobilitate * sua.

†fuit. 805. Par animo quoq; forma suo respondit in illa,
 Et genus, & facies, ingeniumq; simul.
 Nec quod laudamus formam, tu turpe putaris,
 Laudamus magnas hac quoq; parte Deas.

* Nupta fuit quondam matertera Caesaris illi,

†Iuncta 810. O Deus, ô sacra foemina digna domo.
 Sic cecinit Clio, doctæ assensere sorores:

812. Annuit Alcides, increpuitq; lyra.

F I N I S.

LE

LECTORI S.

Non abs re, Lector, Ptolemæi libellum de stellis inerrantibus ad hunc Ouidij tomũ adiunxi: nimirum is si Ouidius est, qui in temporum descriptione creber, & in perpetuo uario' ue stellarum ortu, cursu, occur suq; suis uelut signis notando atq; exponendo multus sit, ac uniuersam rei cœlestis rationem certis sæpè locis perstringat, ecquem hîc, quæso, extra Ptolemæum adhibeam, qui Ouidij lectioni in eo genere & consentanea & commoda, aut elegantius facilius'ue enarret, aut certius compendiosius'ue scribat? Singulis quibusq; mēsis sydera quæ orientur, quæ cœlo uagentur & inerrent, quibus occurrant, quibus insurgant atq; committantur, quid adferant, quid ui sua ingenerent, quo deniq; tempore inclinent & occidant, quibus cedant, quibus succedentibus impellantur, ritè atq; ordine persequitur. Ne longus sim, id nisi absurde neges, (quod iure negare minimè quidē possis) astrologiæ cognitionem ab arte poëtica abhorrere, parumq; poëtarum & lectoribus, interpretibus necessariã consiliũ nostrũ non aspernabere, rationemq; nostram summooperè laudabis: qui quod ad Ouidij lectionem maximè facere existimaui, hîc tibi post cuncta subieci, & eo nomine gratificari uolui. Quem meũ in rem literariã animum cùm hactenus multis industriæ diligentiaq; exemplis perspicui mihi in uotis fuit, tum operã in posterum diligenter dabo, totum ut in eam rationem incumberem intelligas. Vale, & laborem nostrũ æqui boni facito. XVI. Calendas Septembris.

L CLA-

CLAV. PTOLEMAEI IN
ERRANTIVM STELLARVM
significationes per Nicolaum Leonicum
è Græco translatae.

I A N V A R I V S.

- K.** Sol eleuari incipit: longiusculi fiunt dies.
 Aquila & Corona occidūt, tempestatemq;
 efficiunt.
- 4** Sol magis ascendit: Cancri medium occi-
 dit ventiq; ponunt.
- 3** Reliquum Cancri occidit, & varius aëris
 fit flatus.
- PR.** Hyemis dimidiata: Aquilones continui,
 Delphinus cum Cane oriuntur matuti-
 no.
- NON.** Fidicula exoritur: Aquila occidit: Delphi-
 nus totus emergit, ventorumq; fit
 concursus.
- 8** Aquila vesperi occidit: flat Auster.
- 7** Septentriones & Aquilo vehementer flan-
 tes occurrunt.
- 6** Martis domicilium: Auster & Fauonius
 simul flant. Capricornus emergere in-
 cipit: pluuie simul & caligo vespertino
- 5** Auster flat cum pluuia.
- 4** Pluuus flat Auster violentior.
- 3** Septentrio multo imbre & aspera tempe-
 state flat.
- PR.** Auster spirat.
- ID.** Austrum obscurum prima mali pars occi-
 dit: noctu etiam pluit.
- 19** Astrum obscurum: varia Aquilonis & Se-
 ptentrionis inconstantia. Leo occul-
 tari incipit, pluuia fiunt.
- 18** Septentrio & Aquilo vehementes flant.
- 17** Sol in Aquario: vulturinus cum pluuia.
- 16** Fidicula occidere incipit matutino: ven-
 torum concursus fiunt.

15 Leo

- 15 Leo & Delphinus matutino occidunt, Aquilo, Septentrio & Auster concurrunt, pluuia q̄ fiunt.
- 14 Conuersio & hyemis medium.
- 13 Aquilo flat & Auster, medium Cancri occidit: Aquarius emergere incipit.
- 12 Aquarius totus emergit: Africus spirat, & pluit.
- 11 Fidicula cum Cancro occidit, & vespere pluit.
- 10 Aquilo flat cum pluuia.
- 9 Hyemat dies, vehementius flant Aquilo & Vulturus.
- 8 Tempestas turbidior, iſdem flant venti.
- 7 Hyemat dies, iſdem flant venti. Fidicula occidere incipit.
- 6 Aſtrum clarum in pectore Leonis occidere incipit: Fidicula vespere occidit, flat Aquilo, & interdum pluit.
- 5 Ventorum concursus cum niuibus.
- 4 Delphinus occidere incipit.
- 3 Fidicula circa primam facem parte ſui occidere incipit, vehemens flat Aquilo cum imbre.
- PR. Imbres cum niuibus permitti cadunt.

XXXI.

FEBRUARIUS.

- K. Obscurum aſtrum apparet: Auster & Vulturus flant: Fidicula occidere incipit.
- 4 Aër crassus eſt, & Fauonius flare incipit.
- 3 Medium Leonis cum fidicula occidit: Septentriones & Aquilo flant.
- PR. Delphinus occidit, Auster vespere violentior fit, & pluit.
- NON. Zona Orionis emergit, turbidus eſt aër Fauonij flatu.
- 8 Fidicula occidit, & Fauonius ab occaſu flat,

L a 7 Veris

7	Veris initium: Fauonius spirat.
6	Fauonius & Aquilo spirant.
5	Obscurum aërum, emergit aquarius.
4	Septentrio cum Fauonio flat, interdum etiam pluit.
3	Subsolanus spirat, & Arcturus exoritur.
PR.	Ventorum concursus & pugna.
ID.	Sagittarius vesperi occidit, tempestas aspera.
16	Crater vesperi oritur, & commutatis ventis superat Auster.
15	Sol in Piscibus, hyemat aër.
14	Septentrio flat cum Austro, Sol nouus.
13	Virgo occidit iuxta Geminos, Auster flat cum Fauonio & Aquilone.
12	Malus vesperi occidit: Fauonius spirat & Virgo occidere incipit.
11	Septentrio & Auster flant: Malus occultatur.
10	Aquilo pluuiosus spirat: Leo occidit. Aquilones Chelidoniæ appellati incipiunt, & per quatrimum flant: Hirundines apparent.
9	Arcturus circa primam vigiliam occidere incipit, Fauonius spirat, noxq; nubiila existit.
8	Halcyonei appellati dies.
7	Corus & Aquilo simul flant.
6	Aquarius oriri incipit, hyemat matutino
5	Arcturus emergit, & pluit.
4	Arcturus oritur matutino.
3	Malus vesperi occidit.
PR.	Fauonius latè spirat, Vernus est dies.

XXVIII.

M A R T I V S.

K.	Auster & Africus simul spirant.
6	Vindemitor apparere incipit: Aquilo gelidus flat, Arcturus occidit matutino
5	Aër nimbosus, & pluit, Arcturus emergit

git eleuato Sole, & flat Aquilo.

Arcturus similiter emergit.

Arcturus interdum emergit.

Aquilo flat nubilosum cœlum.

Equus occidit matutino, & flat Aquilo,
Corona matutino occultatur: Aqua
rum de cœlo illuuiet.

Marinæ aues apparere incipiunt: Aquilo
& Septentriones flant, principium Ve-
ris est: Sol Piscium dimidium obtinet:
Equus occidit.

Miluus apparere incipit: flat Auster Pis-
cis; in tergo matutino occultari
incipit.

Equus occidit matutino. Miluus à subli-
mi deorsum vergit: Vindemitor oc-
cidit: Arcturus autem emergit, & ge-
lidus flat Aquilo.

Hyemis abscessio, & Aquilonis ad Septen-
triones commutatio.

Desinit Piscis à tergo eleuari: Septen-
trio, vel Auster flat.

Argo naus emergit vesperi: Fauonius, &
Auster flant, & in Leonis cauda hie-
mat dies.

Aquilo per totum flat diem.

Equus ab Aquilo flat gelidus.

Sol in Ariete, Fauonius latè spirat: Cico-
nia apparet, & mare transmittit.

Inconstantes venti: Aquilo spirat.

Auster flat, Miluus diluculo apparet.

Aquilo serenus spirat. (flat.

Equus occidit matutino, vel Septentrio

Aries in latus emergit, pluit aut ningit.

Cancer tergo oritur: Auster flat.

Aequinoctium, pluit, interdum tonat.

Septentriones & Aquilo flant: Equus oc-
cidit matutino.

Pisces tergo emergunt, nix imbre mista
cadit. Aries matutino emergit cum
mari, turbatio aëris.

L 3 Ae-

4
3
PR.
NON.

8

7

6

5

4

3

PR.

ID.

17

16

15

14

13

12

11

10

9

8

1630

- 7 Aequinoctium vernum: pluit, interdum
& tonat.
6 Nox & dies æquales existunt.
5 Scorpius occidit, vehemens flat ventus,
pluuiasq; cum tonitruis commiscet.
4 Scorpius occidit: Septentrio flat fluuius.
3 Auster flat & pluit.
PR. ventorum procellæ, & sæpè pluit.

X X X I.

A P R I L I S.

- K. Scorpius occidit: Sol diei partem vnã
addit: Aquilonis flatu nebulosum
est cœlum: Vergiliæ oriri & præsigni
ficare incipiunt.
4 Nebulosus aër per omnes terras.
3 Vergiliæ occidunt vespertino.
PR. Flat Africus.
NON. Fauonius spirat.
8 Succulæ emergunt, pluuiæq; ab Austro
deuoluuntur.
7 Auster flat, & Vergiliarum reliquum occi
dit.
6 Fauonius flare incipit matutino, Vergiliæ
occidunt.
5 Australes procellæ.
4 Aquilo vehemēs flat, vesper est pluuiosus
3 Frigidi flant venti, & pluit.
PR. Succulæ occultantur.
ID. Aquilo flat: paruum præsepe exoritur.
18 Obscurum austrum, & venti, & imbres.
17 Succulæ occidunt: frigidi spirant venti.
Perseus oritur.
16 Succulæ occidunt: spirat Fauonius.
15 Sol in Tauro Succulæ occultantur.
14 Africus flat.
13 Succulæ penitus occidunt, Africus flat ve
speri.
12 Fauonius spirat.
II Tauri caput occidit, & pluit.

- 10 Vergiliæ exoriuntur: Fauonius spirat.
 9 Fidicula circa primam facem apparet.
 8 Fidicula cernitur, & pluit.
 7 Præsepe emergit, desinit Ver.
 6 Succulæ penitis occidunt, & Veris con-
 uersio.
 5 Auster flat.
 4 Austrina dies, & pluuia.
 3 Hædi oriuntur: Auster flat matutino.
 P R. Canis occultatur vesperi, aër conturba-
 tur ab Austro, & Aquilo simul per-
 miscet.
 X X X.
 M A I V S.
 K. Canis occultatur, rores descendunt.
 6 Succulæ cum Sole oriuntur.
 5 Centaurus apparet totus, Fauoni⁹ spirat.
 4 Scorpius sursum emergit. Aquilo flat &
 rores cadunt.
 3 Fidicula oritur matutino.
 P R. Dimidium Scorpionis occidit.
 N O N. Vergiliæ oriuntur matutino, & Spirat Fa-
 uonius.
 8 Principium æstatis, Fauonius præualet.
 7 Eodem flat modo Fauonius.
 6 Fidicula oritur, Succulæ occidunt, Tauri
 caput apparet.
 5 Vergiliæ apparent.
 4 Vergiliæ oriuntur, Auster flat.
 3 Succulæ occidunt, Austrini sunt flatus.
 P R. Scorpius occidit, & Fidicula oritur matu-
 tino.
 I D. Cancer exoritur, & flat Auster.
 17 Initium æstatis.
 16 Procyon, quam quidem Caniculam vo-
 cant, occidit.
 15 Sol in geminis.
 14 Auster flat vesperi.
 13 Succulæ oriuntur, & flat Aquilo.
 12 Arcturus occidit, aër^q conturbatur.

L 4 II Sa

- 11 Sagittarius occidit, & flat Auster.
 10 Gemini exoriuntur, & aquila.
 9 Succulae oriri incipiunt, & pluit.
 8 Capella oritur matutino, & flat Aquilo.
 7 Taurus occidit: Auster & Aquilo flant.
 6 Auster spirat.
 5 Fidicula oritur matutino, & Auster flat.
 4 Auster vehemens flat.
 3 Vergiliae exoriuntur, imbres cum tonitribus fiunt.
- PR. Tempestas aspera, hiemat aer: ingentia vesperi tonitrua commouentur.
- X X X I.
I V N I V S.
- K. Succulae totae emergunt. Auster flat.
 4 Aquila exoritur, aeris tempestas, & flat Fauonius.
 3 Australes procellae cum tonitruis.
 PR. Auster flat & pluit.
 NON. Aquilo exoritur, flat Auster & pluit.
 8 Aquilo flat, & pluit.
 7 Arcturus occidit in matutino: Fauonius spirat.
 6 Delphinus emergere incipit, Arcturus occidit.
 5 Aquilo flat, & modice pluit.
 4 Pluuiosus aer cum tonitruis, & Australis dies.
 3 Turbulentum caelum cum tonitruis.
 PR. Fauonius, vel Corus flat, & tonat.
 ID. Delphinus emergit, Auster flat.
 18 Orionis humeri eleuantur, & principia aestatis.
 17 Obscurum astrum. Fauonius & Auster flant.
 16 Aeris tempestas, & Aquilonis flatus.
 15 Fauonius cum Austro spirat, Orionis humeri apparent.
 14 Sol in Cancro: Orion exoritur matutino.
 13 Auster & Fauonius flant, pluit & tonat.
 12 Serpentarius occidit matutino.

ii Auster

- 11 Auster cum Aquilone spirat.
 10 Exortus Orionis.
 9 Obscuri astri exortus & calorū intentio.
 8 Aestiuus cardo, & momentanea aëris per-
 turbatio.
 7 Africus & Fauonius simul spirant.
 6 Breuissima nox, Orion exoritur.
 5 Pluit vesperi, Canis apparere incipit.
 4 Ventorum conflictus.
 3 Canis exoritur matutino, zona Orionis
 apparet
 P R. Arcturus occidit matutino, & aëris intem-
 peries.
 X X X.
 I V L I V S.
 K. Aër ab Aquilone conturbatur.
 6 Obscurum astrum, Auster flat, vel Fauo-
 nius.
 5 Austrina dies, & conturbatio aëris.
 4 Orion exoritur: Ciconia occidit, & Fauo-
 nius spirat.
 3 Medium Cancrī exoritur.
 P R. Etesiae flant, & cum Austro Aquilones
 NON. Corona occidit matutino, flat Auster.
 8 Cepheus exoritur, & Austrina aëris per-
 turbatio.
 7 Orion totus emergit, Auster flat.
 6 Etesiarum prodromi flatus spirant.
 5 Imbres cum tonitruis, flat Aquilo.
 4 Orion totus oritur matutino, & prodro-
 mi inualescunt flatus.
 3 Africus flat turbulentus.
 P R. Aquilo flat.
 I D. Canicula exoritur: Etesiae inualescunt.
 17 Orion exoritur, & violentus flat Aquilo.
 16 Aestatis dimidium, & dies Aquilonis fla-
 tu algentior.
 15 Fauonius & interdum Auster spirat, Ca-
 nis oritur matutino, & Etesiae am-
 plius inualescunt.

L 5 14

170	
14	Orion exoritur, Corus flat, totusq; apparet Orion.
13	Sol in Leone, Corus spirat, & Canis exoritur.
12	Etesia cum alijs ventis per vnum, & viginti flant dies.
11	Prodromi flatus late spirant.
10	Cancer totus cum Leone exoritur, & Aquila occidit.
9	Leo cum Sole exoritur & Cane, Cancer descendit.
8	Gemini occidere incipiunt, Canis emergit, & Austrini sunt flatus.
7	Caligo arenosa, Aquila occidit, Leo exoritur, flat Auster.
6	Canicularis aestus.
5	Vehementes calores, Etesia valenter spirant.
4	Lucida stella in leonis pectore exoritur, Aquilo egelidus propter aestum.
3	Aurumnales fructus apparere incipiunt, Aquila occidit matutino, aerq; turbidus fit.
PR.	Auster cum Africo simul spirat. X X X I. A V G V S T V S.
K.	Aquila occidit matutino, flat Africus: a- rentes sunt aestus.
4	Aquila occidit, Aer austrinus.
3	Austrina dies.
PR.	Leonis medium exoritur, Arbor in hoc biduo apparet, Auster nimbosus ve- hementer flat.
NON.	Corona occidit. Leonis medium exori- tur, vehemens flat Auster, & Grues apparent.
3	Fidicula contrahit, austrina dies aestuosa.
7	Orionis medium occultatur, & dies ab Austro caliginosus, & aestuosus.
6	Leo exoritur, aestus intollerabilis, nebulo- sus

- 5 sus aër, Orionis exoritur medium.
 Obscurum astrum. Septentrio lenis spirat
 æstus mediocris.
 4 Lunaris defectus in hanc diem incurrere
 solet, Auster & Aquilo spirant, & ca-
 lores sunt ingentes.
 3 Fidicula occidit matutino, Autumnus in-
 choat, ventorum concursus fit.
 PR. Ventorum & conflictus & pugna.
 ID. Delphinus cum Lepore occidit.
 19 Aestuarii & squalentes calores.
 18 Obscurum astrum, & Fauonius cum Au-
 stro spirat.
 17 Delphinus occidit matutino.
 16 Autumnus initium.
 15 Fidicula occidit, & flat Aquilo.
 14 Delphinus occultatur, mediocris æstus.
 13 Fidicula occidit matutino, Sol in Virgine,
 Auster flat, Pluit, & tonat.
 12 Sol in tota Virgine.
 11 Virgo exoritur.
 10 Septentrio lenis spirat, tota exoritur Vir-
 go, aëris est serenitas.
 9 Virgo exoritur, Aquilo flat.
 8 Etesia ponunt, Aquilo frigidior flare in-
 cipit.
 7 Delphinus exoritur, & Auster flat.
 6 Vindemitor emergit, Auster & Fauonius
 simul flant.
 5 Virgo apparere incipit.
 4 Fauonius lenius spirat.
 3 Virgo exoritur, Fauonius molliter flat.
 PR. Andromeda exoritur.

X X X I.

SEPTEMBER.

- K. Andromeda exoritur, imbres cum toni-
 truis flant, flat Vultur, in-
 constantes sunt venti.
 6 Australis piscis non amplius occultatur.
 5 Tonat & flat.

← Arctur

- 4 Arcturus cum Vindemitore exoritur.
Malus occultatur.
- 3 Mercurij domicilium Fauonius spirat, &
ex ventorum inconstantia imbres
cadunt.
- PR.
NON. Equus exoritur.
Capella emergit. Africus flat vesperi, &
pluit.
- 8 Arcturus apparet, flat Aquilo, & interdū
ronat.
- 7 Virginis medium exoritur, Fauonius spi-
rat cum Africo.
- 6 Idem aëris status
- 5 Idem aëris status
- 4 Arcturus exoritur.
- 3 Arcturo exoriente imbres cadunt.
- PR.
ID. Vergiliæ cum Equo exoriuntur.
Hirundines non videntur, Capella exori-
tur, & pluit.
- 16 Duodecaterion, id est, 12. portio Au-
tumni incipit.
- 15 Fauonius latè spirat cum Africo.
- 14 Piscis exoritur, & Septentrio ponit.
- 13 Sol in Libra, Crater apparet, Arcturi me-
dium cernitur matutino.
- 12 Arcturo exoriente imbres copiosi cadunt.
- 11 Aequinoctiū autumnale, & Pisces occidūt
- 10 Argo descendit, pluuiosi aëris conturba-
tio.
- 9 Pisces occidunt, Austrinæ fiunt pluuiæ,
aëris ventorumq; conturbationes,
& maris tempestates.
- 8 Lunaris defectus in hanc incurrit diem.
Centaurus exoritur.
- 7 Nebulosus aër, & turbulentus existit.
- 6 Hædi exoriuntur, & Auster vehemēs flat,
- 5] Virgo desistit emergere, Vergiliæ matuti-
no & vesperi apparent: Hædi cum
Sole exoriuntur, ventorum & ma-
ris procellæ validæ fiunt.
- Auster vehemēs flat, tempestates horridæ
3. Ver-

- 3 Vergiliæ matutino cernuntur, & pluvius
flat Auster.
- PR. Capella emergit vsque ad vesperum Ver-
gilianum occasum.
X X X.
- OCTOBER.
- K. Vergiliæ in Oriente apparere incipiunt,
Auster flat matutino.
- 4 Iidem Austrini flatus, & Vergiliarum ex-
ortus.
- 5 Hemiochus, id est, Auriga occidit, & ab
Aquilone tonat.
- PR. Hædi exoriuntur & pluit.
- NON. Corona emergit, & conuersio est æstatis.
- 8 Arietis medium occidit cum Scorpione.
- 7 Eadem, quæ prior, significatio.
- 6 Corona cum Hædis exoritur, aër contur-
batur.
- 5 Hædi cum Vergilijs emergunt, & flat Afri-
cus.
- 4 Libra oriri incipit, & Fauonius spirat.
- 3 Corona exoritur matutino venti commu-
tantur asperæq; in mari fit hyems.
- PR. Vergiliæ exoriuntur, & flat Auster.
- ID. Corona emergit aëris commutatio, & tu-
multus fit.
- 19 Aquilo immensus flat,
- 18 Autumni medium, & Auster flat.
- 17 Orion emergit, & rorulentus est aër.
- 16 Eadem, quæ prior significatio.
- 15 Tristis & nubilus dies.
- 14 Sol in Scorpione, & Fauonius spirat.
- 13 Vergiliæ occidunt: aërisq; est cōturbatio.
- 12 Eadem, quæ prior, significatio, sed etiam
pluit.
- 11 Tauri cauda occidit, & Auster flat pluui-
us.
- 10 Scorpis occidit, Aquilo flat, & in mari
tempesta horrida,
- 9 Vergiliæ occidunt.

- 8 Centaurus occidit matutino.
 7 Scorpij dimidia cauda occidit.
 6 Succulae occidunt, gelidus flat Aquilo, &
 aspera in mari hyems.
 5 Vergiliae & Orion penitus occidunt.
 4 Arcturus occultatur, & vehementes flant
 venti.
 3 Cassiopeia incipit occultari.
 P.R. Orion, & Aquila penitus occidunt vespe-
 ri, & Fidicula exoritur.

X X X I.
 N O V E M B E R.

- K. Vergiliae occidunt, pruina decidit matuti-
 no, Arcturus occultatur, aërisq; ad
 frigora fit conuersio.
 4 Venti spirant frigidi, & pluit.
 3 Fidicula exoritur matutino, & Aquilo
 flat.
 P.R. Auster & Fauonius flant, fiuntq; imbres.
 NON. Fidicula Sole exoriente apparet, Aquilo
 flat.
 8 Arcturus occidit matutino, & nebulosus
 est aër.
 7 Vergiliae & Orion occultantur, Aquilo
 flat.
 6 Turbidus & molestus est aër.
 5 Clarum Scorpionis astrum, & hyemalis
 cardo.
 4 Hyemis initium.
 3 Vergiliae occultantur.
 P.R. Media Scorpionis stella emergit.
 ID. Vergiliae & Orion occidunt matutino.
 18 Scorpius matutino occidit.
 17 Fidicula oritur matutino, Vulturus, Au-
 ster, & Boreas simul flant.
 16 Eadem, quæ prior, significatio.
 15 Tempestuosa dies, Austerq; superuenit.
 14 Sol in Sagittario, Orion cum Fidicula ex-
 oritur, aërisq; tempestas existit.

13 Tau-

- 13 Tauri cornu cum Sole occidit, & flat A-
quilo.
- 12 Horrida tempestas.
- 11 Succulæ cum Lepore occidunt matutino.
- 10 Gelida cadit pluuia.
- 9 Tauri cornua occidunt.
- 8 Initium hyemis, frigora incipiunt, geli-
diq; cadunt rores.
- 7 Sol in prima Sagittarij portione.
- 6 Eadem, quæ prior, significatio.
- 5 Canis occidit, Austrina dies, & pluit.
- 4 Canis occultari incipit, & nebulosus est
aër.
- 3 Canis occidit matutino, & Africo flante
pluit.
- PR. Orion occidit, Fauonius spirat, & Austro
flante pluit.

X X X.

D E C E M B E R.

- K. Perturbatio aëris, flat Septentrio, & to-
tus Orion occidit matutino.
- 4 Canis occidit, vesperi Septentrio flat.
- 3 Tempestuosa cum nubibus dies.
- PR. Sagittarius occidit, & Aquilo flat.
- NON. Per totam diem pluit, & flat Aquilo.
- 8 Medium Scorpj emergit.
- 7 Aquila exoritur, & Africus flat.
- 6 Scorpis totus emergit.
- 5 Canis exoritur matutino, & Auster flat.
- 4 Vehemens Aquilo flat, caliginosum tem-
pestatibus cælum existit.
- 3 Obscurum astrum, Septentrio & Cæcias
perflant.
- PR. Aquilo flat prior, grauis & pluuius subse-
quitur Auster.
- ID. Totus Scorpis exoritur, Auster & Aquilo
flant, & pluit.
- 19 Capella occidit.

18 Auster

18

Auster & Aquilo perflant, & aëris perturbationo existit.

17

Eadem, quæ prior, significatio.

16

Sol in Capricorno.

15

Obscurum astrum, & ventorum concursus, & pugna.

14

Capella exoritur.

13

Aquila cum Capricorno exoritur.

12

Incipit flare Aquilo, superueniens Auster totum obrinet diem.

11

Aquila exoritur vesperi.

10

Capella matutino emergit.

Reliquum deficit.

PHI-

277
PHILIPPI MELANCH

THONIS IN LIBRVM I. FA-

storum Ouidij scholia.

II libri sunt scripti & dedicati Augusto: verum in exilio sunt emendati, & dedicati Germanico.

Fasti significant simpliciter idem quod nunc vocamus Calendarium. Est ergo argumentum libri: Poëta describit Romanum Calendarium, festa & fabulas festorum, sicut nostro tempore Man-

tuanus.

Prodest autem lectio huius libri.

I. Quia continet exempla ortuum & occasuum aliquot stellarum, quas certè necesse est tenere ad conseruandã rationem temporum, & veteribus ortus illi & occasus erant Calendarium, sicut describitur ab Hesiodo.

II. Sunt multa historica, quibus certè opus est in omni vita, & in omni genere doctrinarum.

III. Prodest adolescentibus legere ista poëmata, ad cõseruationem linguæ latinæ, & discendã Grammaticam.

IIII. Multa sunt hîc vocabula & appellationes, quæ partim ad Grammaticã, partim ad Physicam pertinet.

V. In ipso poëmate sunt multi loci communes & exempla rhetorica.

Ouidij temporibus fuit eadem descriptio anni quæ nunc est, quia noster annus est institutus à C. Iulio, redeunte ex Aegypto. Ante Iulium Romani habebant menses Lunares, & intercalabant aliàs secundo, aliàs tertio quoq; anno. Ideo dicimus alios menses Solares, illud spacium quo Sol vnum signũ peragrat, alios esse Lunares: & hic est duplex, aut à coniunctione ad coniunctionem, aut à coniunctione ad punctum vnde exit, & hi sunt incompleti: alios esse ciuiles menses, quib; nos vtimur. Ergo in historijs ante Iulium intelligendi sunt menses Lunares. Et falsa est opinio, q; Romulus habuerit tantum decẽ menses: sed quia à Numa mutauit anni principium

M pium

pium dicitur addidisse duos menses. Et apud omnes gentes à principio mundi vsq; fuerunt duodecim menses.

Pagina iudicium.) Præterquam quod est ad omnes principes eruditè scribendum, accedit quòd tu es eruditus, eruditius iudicas, itaq; metuo te cenforem.

Tempora.) Hactenus dedicatio, sequitur narratio. Plutarchus reprehendit hanc narrationem, quòd Romulus habuerit decem menses, & ego idem existimo.

Nec tamen.) Dies sunt duplices, fasti & nefasti: sicut iam alijs sunt festi, alijs profesti.

Est quoq; qui nono.) Romanis & Græcis nonus dies fuit festus.

Vendicat Aufonias.) Iuno præest Calendis, quæ dictæ sunt, quia populus conuocabatur in urbem.

Aufonias.) Quia Græci non habebant Calendas.

Dexter ades ducibus.) Tyberio & Germanico, quorum labore est pacatus & tranquillus orbis terrarum.

Ora vides Hecates.) Hecate est luna, quia tres sunt partes lunæ, aliàs enim est plena, aliàs *διχότομος*, aliàs cornuta. Postea autem est luna ad vias, sicut nunc imagines crucis, quia ipsa gubernat vias.

De ortu & occasu stellarum.

Necesse est tenere discrimen de ortu Cosmico, Helico & Acronycho: & videndum est qui versus Ouidij, ad quos ortus vel occasus accommodandi sunt.

Secundo eleuatio poli variat ortus & occasus, vt Lunæburgæ, vbi est eleuatio 54. prorsus non occidit Lyra, neque Vuittebergæ tota mergitur sub Horizontem: & cum libra vel initio Scorpionis tota oritur cosmicè: postea heliacè, cum Sol venit in Sagittarium. Quæri autem potest, vtrum Ouidius referat suos ortus ad Romanam eleuationem, an ad Alexandrinam. Est autem Romæ eleuatio poli 42. Alexandriæ vero in Aegypto graduum 3.

Tertio obseruandum est, ad quod signũ Zodiaci stella possit referri. Nam signorũ ortus sunt notiores. Olim autem pertinuit Lyra ad Sagittariũ, & si altiore loco est. Ergo Alexandriæ cum Sagittario cosmicè oriebatur, postea heliacè, cum Sol præterisset mediũ Virginis.

Quarto, illud est subtilius, quòd variant ortus propter

pter motum octauæ sphaeræ singulis 155. annis ferè vnum gradum. Quærendum est igitur, an reducto motu octauæ sphaeræ ad tempus Ouidij, conueniant ortus Ouidiani ad Romanam eleuationem, &c.

Quinto, vt autem in globo picto res possit oculis subñci, constitues Alexandrinam eleuationem ad has Ouidij, Plinij, Columellæ, & Higinij descriptiões, nunc quoque proximè conueniunt.

Ita Plinius inquit: Fidiculam, id est, Lyram, VI. Idus Augusti occidere, quod quidem verum est de cosmico occasu, iuxta Alexandrinam eleuationem.

Item Plinius inquit, Fidicula exoritur XII. Calend. Iulij. Quod verum est de ortu acronycho Lyrae iuxta Alexandrinam eleuationem. Item Columella & Plinius inquirunt: Nonis Ianuarij Fidis exoritur manè, tempestas varia, quod verum est de Heliaco ortu: siquidem iuxta Alexandrinam eleuationem cum Sagittario cosmice Lyra oriebatur.

Rode caper.) Sunt versus Callimachi, & recitantur à Suetonio in vita Domitiani:

Κἄρ μὲ Φάγκις ἐπὶ ῥίζαρῶμος ἐτι καρποφορήσω.
ἄσσορ ἐπισπᾶσαι σοι τράγι δομένω.

Inachi lauta.) Romæ etiam Isidi sacra erant, aduecta ex Aegypto. Isis est Iô Inachi filia.

Postera lux.) Sequitur alia descriptio, decima die Ianuarij est medium hyemis. Annus distinguitur in quatuor partes. Tres sunt menses hyberni, tres verni, tres æstiu, & tres autumnales. Ad hanc supputationem sæpè alludunt medici.

Proxima.) Vndecima dies Ianuarij est dedicata Carmentæ & Iuturnæ.

Arcadica.) Carmentæ. Illa dicitur primùm intulisse literas in Italiam.

Te quoque.) Illa die est tibi, Iuturna, dedicatum templum. Campus, ad aquam quæ vocatur Virgo, propterea quod fontes monstrati fuerunt à quadam virgine.

Orta prior.) Arcades dicunt se ortos fuisse ante lunam, quod propter obseruationem quandam motus lunæ existimo.

Quæ simul æthereos.) Elegantes versiculi, describen

tes vaticinantium naturam.

Offenso Pulsus es.) In ipso exilio nihil est turpitudinis, si non merito pateris.

Conscia mens.) Conscientia vel affert consolationē, vel auget dolorem.

Obruit ingentes.) Consolatur eum exemplis.

Pegasæus.) Ex Pegasis oppido Thessaliæ, tandem Corinthi fuit exul.

Omne solū.) Opposita sententia, vel ætiologia, quare exilium nihil habeat turpitudinis.

Nec fera tempestas.) Alia consolatio à fine & exitu, non erit perpetua illa calamitas, erit finis malorum.

Nititur hic humeris.) Hercules fingit sustinuisse aliquandiu cœlum, & subisse pro Atlante. Et significat eū aut defendisse religionem & iustitiam, aut primum docuisse doctrinam de rebus cœlestibus in Græcia, sicut Alphonsis nostro tempore.

Idibus in magni.) Decima tertia dies Ianuarij est Ioui sacra, & eo die Octauio venienti in urbem est tributa appellatio Augusti.

Hęc vbi.) Apud Ouidium Sol ingredit Aquarium die 17. Ianuarij. At in nostris Calendarijs peruenit ad Aquarium 10 die. Hic si quærat causa dissimilitudinis, vna est illustrior, videlicet sumpta ab intercalatione. Nam hoc tempore intercalatio haberet opus emendatione: quæ si fuerat, iterū propè cōgruerent introitus in signa ad descriptionem Ouidij. Quia enim intercalatio quæ fit quarto quoq; anno, aliquantulū superat iustum spacium, fit vt in 334. annis supersit dies. Ita paulatim tempora æquinoctiorū & introitus in signa in Calendarijs retrō ferunt & anticipant, & si emendaretur intercalatio oporteret aliquoties omitti intercalationem. Hoc modo & Augustus emendauit, & restituit Calendariū.

Die 2. Lyra Ouidio occidit, quod nō intelligatur de tota Lyra, sed de parte, videlicet de noua stella. Nā Sole paululū progresso in aquariū, incipit iam Lyra delabi infra horizontem cū Sole. Hic occasus est acronychus quo cum Sole stella sub horizontē delabitur, idq; vult Columella inquiens, XI. Calendas Februarij Lyra occidit vesperi. Sic enim describunt acronychum occasum. Verūm hic disputari potest, cæteras stellas Lyrae non-

dum

dum dilapsas circa horizontē occultari. Hęc occultatio vocatur heliacus occasus. Sed illam subtiliorem rationem de occultatione reñcio ad eos, qui tradunt sphaerica. Ouidi. initio secundi libri ait Lyram occidere, vbi iam de occasu totius Lyre loquitur. Sicut & Plinius ait: Pridie Nonas Februarij Fidicula occidit, vesperi scilicet occasu acronycho. Illud obseruent adolescentes, quare non cum iisdem signis stellæ orientur cosmicè, & occidant acronyccè, videlicet propter latitudinē, qua recedunt à Zodiaco. Die 24. cor leonis occidit cosmico occasu, videlicet à regione aquarij: Sic & Plinius inquit Octauo Calendas Februarias stella regia in pectore Leonis occidit matutino. Coronati.) tanquam defuncti labore. Sumpta metaphora ab Athleticis.

I N I I. L I B. F A S T O R V M.

Principio disputat de nomine, quid significet Februarius. Omne nefas.) Locus communis de expiationibus. Ritus ac cæremoniæ māserunt & cumulate sunt, vera doctrina de remissione peccatorum, & de fide est extincta. Et descriptiones sacrificiorum apud Homerū sunt similes per omnia Mosaicis. Ah nimium.) Indignatio. Deridet cæremonias, quia non intelligit vnde sint ortæ. Sed tamen.) De ordine mensium. Dicit Ianuarium fuisse primum mensium, & vltimum Februarium post Decembrem, sed hoc nusquam aliās legitur. Tertia nox veniet.) Arcturus stella est in medio Bootis. Sic autem in cœlo positus Bootes obliquus, vt pedes prius ascendant, quàm reliquum corpus, quia minus recedunt ad Septentrionem, propterea nominatim inquit Ouidius: Aspicias geminos exeruisse pedes. Loquitur autem de ortu acronycho. Nam arcturus vesperi conspici incipit in initio veris, vt testantur oculi. Ortus discerni possunt ex loco. Cum enim supra Virginem positus sit Arcturus, mense Augusto paulo ante Virginem oritur cosmicè. Hoc tempus intelligitur, cum autores simpliciter dicunt post Arcturum, vt Aristoteles de ceruis: Coitus fit post Arcturum mense Augusto & Septembri, id est, post ortum cosmicum Arcturi. Hinc facile possunt iudicari diuersa autorum loca. Plinius libro. 2. Arcturi sydus, quod exoritur vndecim diebus ante æquinoctium

M 3 autum-

autumni: loquitur de heliaco ortu, lib. 18. Mense Februario, die 22. Arcturus oritur ex ortu vespertino. Loquitur de achronycho ortu. Plin. lib. 18. cap. 31. Quarto nonas Nouembris Arcturus occidit vesperi, occasu achronycho. Sic Virgilius loquitur de occasu achronycho, qui fit in Nouembri, cum inquit:

Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes,
Incipe & in medias sementem extende pruinas.

Alio loco Virgilius loquitur de ortu heliaco, qui fit Autumno: Sub ipsum

Arcturum tenui sat erit suspendere sulco.

Ouidius de vndecima die Februarii intelligit ortum achronycho.

Tertia nox veniet, &c.

De quinta die Martii intelligit occasum cosmicum:

Siue est Arctophylax, siue est piger ille Bootes,
Mergetur visus effugietque tuos.

Menaliam.) Arctos enim nunquam occidit, quia est vicina polo. Continuato loco.) Quarta decima die Februarii oritur Crater, deinde Coruus, ortu achronycho videlicet cum principio Vir, quæ vesperi nunc ascendit, è regione Pisces. Est autem longum sydus hydriæ in medio Cancri usque ad Virgin. porrecta, cui fingitur impositus crates ferè in medio, in cauda sedet Coruus. Verbum *τύφομαι* significat fumare. Inde fuit Typhon nomē turbinis, & apud Aegyptios ardens halitus, qui longè fertur, & incendit arbores, appellatur Typhon, vt scribunt Plinius & Plutarchus. Hinc multæ fabulæ natae sunt. Fingunt Typhonem quendam fuisse, qui occupato regno Aegypti interfecerit Osiriden, & expulerit Isidem. Fortassis aliquem tyrannum comparant Typhoni, qui tanquam flamma latè grassatus sit. Et fabula de Venere fugata, videtur alludere ad fugam Isidis. Ac si propriè Typhon dicitur non Typhæus, qui fugauit Venerem, accommodanda est fabula ad illud Aegyptium meteoron, sed Ouidius hinc Typhonem intelligit vnum esse ex Gygantibus, qui cælum oppugnârunt. Quare pro Typhæo videtur Typhonem dicere. Plutarchus Typhonis fabulâ accommodat ad meteora, & generaliter ad causas generationum. Quia enim ex humido res gignantur vi caloris, ideo ait finxisse Aegyptios igneam

uim

vim persequentem Venerem in aquis, id est, materiam humidam. Et Typhæus sub Aetna iacens significat halitus ardentis, qui sunt causa incendi in Aetna, à τύφωμαι, id est, fumo. Hæc est origo verbi, quo Paulus etiã vsus est τετυφωμένοι, id est, attoniti, quasi dicas stupefacti fulmine, vel turbine, seu syderati, à τύφω, id est, turbine inflammato.

IN III. LIB. FASTORVM.

Hic tertius liber principio continet historica de Romuli & Remi natiuitate. Deinde sequitur descriptio veteris anni admodum vtilis, vel astrologica, vel physica. Deinde ratio intercalationis: postea ortus & occasus, vt Arcturi occasus & vindemitoris, qui præcedit vindemiam. In lustrum accedere.) Lustrum continet 4. annos, sed pro 5. annis vsurpatur, quia additur currentis anni principium. Ampelon.) fabula, quomodo transfatum sit in cælum hoc sydus. Ismaris iugis.) In Thracia. Ipse mereri.) quàm rapere, virtute meruit illum titulũ, illos honores. Mutarat.) Ariadne. Hypallage, habebat Bacchum pro periuro viro. Altera.) Quia in fine superioris mensis Februarii sunt priora Equiria, quæ fuerunt tantum certamina equorum. Cœlius.) Quando exundat Tybris in campo Martio, tunc celebrantur Equiria in Monte Cœlio. Vertice libatas.) Deceptas à vertice. Ille fuit mos vetus, vt comæ euulsæ spargerentur ad tumultũ, credo luctus causa. Morte iacent merita.) Intra biennium post mortem Cæsaris, mortui sunt omnes, qui conspirauerant in mortem Cæsaris. Philippi.) Vbi pugnatum est in Macedonia, & ibi Cassius & Brutus victi & interfecti sunt. Cæsaris.) Augusti. Scripsit enim hunc librũ viuo eo, cum adhuc Romæ esset, quanquã postea immutauit. Argeos.) Imagines hominum erant, quæ deñciebant de ponte in Tyberim, pro quadam veteri memoria pugnae cum Argiuis, reliquis Herculis factæ. Et fuit monumentum cuiusdam veteris historiae.

Stellam Lycaoniam.) Miluĩ appellatio inter nomina stellarum nunc non recensetur, nec apud Ptolemæum legitur. Sunt autem qui existimant, eam esse quæ nunc vocatur Vultur cadens, quæ eadem est cum Lyra, sed commodius est Aquilam intelligere, vici-

num Aquario. Iungunt enim, quia fingunt Aquarium Ganymedem esse ab Aquila raptum. Cum igitur Sol in Pisces processit, necesse est aliquanto ante solem præire Aquilam, quam comitatur Aquarius. Naturam syderis describit Manilius:

Nec pacem à bello, ciuem discernit ab hoste,
Ipse sibi lex est, & fert quocunque voluntas
Præcipitat vires.

Lycaoniam Arcton.) Vrsam: quia Vrsa Calisto fingitur filia Lycaonis, & quia Arcades studiosi erant celestium rerum. Et licet Epeo.) qui fuit fabricator equi Troiani. Prior manibus.) excellentior artificio. Parua licet.) Ita dicta est, aut quod fuerit capta, id est, consecrata. Nunc potes.) 22. die introitus Solis in Arietem, qui fit nostro tempore die ii. Martij, idque est verum æquinoctium, etiamsi alius dies civili cōsuetudine æquinoctij dies vocabatur, vt apud nos dies Gregorij. Quod autem tunc tardiora fuerunt æquinoctia, præcipua causa est, quod hoc tempore intercalatio non satis emendata est. Cumque anni vsuales maiores sint solaribus, necesse est æquinoctiorum dies recurrere. Here heri, quarto die. Quinquatrium Mineræ.) Seminibus.) Fabula de Ariete in cælum translato. Nouercæ.) Inus, cum corrupisset semina siue tosta, siue alioqui medicata, non prouenerunt fruges.

IN IIII. LIB. FASTORVM.

Descriptio mensis Aprilis, in qua sunt plura historica vel fabulosa, quam Astronomica. Autores retulit.) Primos menses consecrauit autoribus stirpis Marti & Veneri. Nec Veneri.) Quare Vernus mensis dictus sit à Venere, quia illo tempore eduntur fetus animantium. Et vos.) Vos puellæ quæ nondum geritis vittas, & longas vestes. Phryxæ sororis.) Helleponti sunt quædam angustia maris ab inferiori parte vocatur Sigæum, à superiori Rhetæum. Pallantias.) Aurora filia Pallantis. Fingunt Pallanta vnum fuisse ex Titanibus patrem Auroræ, quia πάλλειν significat vibrare, suntque veteres appellationes plerunque meteorologica. Iuba rex Numidarum adiuuit hostes Cæsaris in
Afric

Africa, deinde victo exercitu ipse sibi consciuit mortem, Hanc sedem.) Loci equestris. Antea tamen.) Spectacula producuntur vsque ad occasum Orionis, quia Orion nunc occidit post occasum Solis. Dea Flava.) Ceres, propter aristas flauas. Grandine mixtus.) Propter occasum hyadum, qui sequitur, sicut inquit Plinius XV. Calendarum Mañ. Aegypto Succulæ occidunt vespere, sydus vehemens, & terra marisq; turbidum, hoc est, vulgo appellatum sydus palilicum. Idus Veneris.) Idus Aprilis. Proxima cum.) Hic locus præcipue in hoc opere obseruandus est, quod in veteribus in fastis sunt tardiores introitus Solis in signa quam nunc, & hoc propter nimis magnam intercalationem. Iunone inuita.) Illud sydus est translatum in sydera, quia Iupiter verterat Iô in bouem. Palilia poscor.) Dies poscit vt describam palilia. Exul.) Cui interdicitur igne & aqua. Sex vbi quæ.) Die 25. medium Vere est, & Aries occidit acronycho occasu. Ac postridie mane cosmicè oriuntur hœdi. Deinde vespere Canis occidit heliacè. Hic locus est obseruandus propter ortus & occasus syderum, quæ debet esse præcipua lectionis huius utilitas. Pecudem.) Arietem qui occidit iam acronycho occasu, quia Sol est in Tauro, ideo cum eo occidit infima pars Arietis.

Exoriturq; Capra.) Hoc tempus non quadrat ad vltimum ortum Canis. Necessè est igitur mendâ esse. Cumq; has descriptiones ortuum constet sumptas esse ex vfitato Calendario, quod pariter sequuntur Ouidius, Plinius, & Columella, ex Plinio emendari hic locus potest, qui inquit, hoc die oriri hœdos, scilicet cosmicè vt in globo manifestè conspicitur cum Tauro oriri & occidere hœdos. Quare legendum est: Exoriturq; Capra. Verba Plinij hæc sunt: Septima Calend. Mañ hœdi oriuntur scilicet cosmicè. Sexto Calend. Mañ, Canis vespere occiditur, scilicet occasu Heliaco. Sic & Virgilius inquit:

Taurus & aduerso cedens canis occidit astro.

Porro Hœdorum ortus cosmicus in Vere, & occasus cosmicus in Autumno, magnas tempestates cient. Inde sunt multi versiculi. Virgil. lib. 9.

Quantus ab occasu veniens pluuiialibus Hœdis

M S Ver=

Verberat imber humum. Ideo sic inquit Ovidius:
Signaꝫ dant imbres exoriturꝫ Capra.

Hac mihi.) Rubigalia celebrantur 1to die. Scena Iocī.) Exhibentur ludi scenici. Aufert Vestā.) Iste dies etiam est sacer Vestæ Palatinæ. Nam in Palatio, domo Augusti, est templum Vestæ, quod eo die lustratur.

IN LIB. V. FASTORVM.

Ovidius reddit rationem vberiore, quæ virtus est maximè necessaria in oratione. Ponit initio tres causas appellationis Maij, vel à maiestate, vel à maioribus, vel à Maia Mercurij matre. Prima chaos. Prima ratio de maiestate, quæ constituit ordinem in natura. Locus communis de Anarchia, qua nihil est miserius & calamitosius: quia Deus vult homines gubernari, alios præesse, alios parere, vt ordo sit inter homines. Quare anarchia est res pessima. Tria corpora.) Aqua, terra, cælum. Porro coniungit illa, quia cæli natura est cognatum quiddam igni vel aëri, id Græci vocant æthera, quod flagrans aliquid significat. Magna fuit.) Maius dictus est à maioribus natu, vt admoneatur homines, reuerentiam & honorem esse præstandum, quod etiam est diuinum præceptum. Pleione.) Traditur esse vxor Atlantis, quia Atlas tradidit Orioni motus corporum cælestium, teste Pausania. Præstitibus.) Duo fuerunt lares: alter claudebat, alter aperiebat. Argestes.) Fulminator, ventus spirās ab occasu æstiuo. Calabris.) Ex occasu nauigari potest versus Orientem. Latet.) Lege patet, quia de ortu heliaco non potest intelligi. Porro si quis mavult legere latet, intelligat post occasum Solis hyadas aliquantulum cunctari, & nondum statim subsequi.

Hyas.) Astrologus Bœoticus Hyas, Atlas & Orion Bœotij, qui fuerunt studiosi astrologiæ. Erichthea.) Significat bella, quæ gesserunt Athenienses cū Thracibus.

Charites.) Pingebantur tres, quia beneficiū primum dandum est, postea reddendum, & quidem geminū, ita vocabant beneficiā & gratitudinē. Transmutarunt enim virtutū vocabula in numina. Therapneo.) De sanguine hyacynthi, qui fuit ex Therapne, id est, Laconia.

Narcisse.) Est flos similis colchico, cui etiam est vi-

CIVIS

cinus hermodactylus. Narcisci nomen factum est à *ναρ-
κη*, quia flos ille affert stuporem. Sic in eius fabula allu-
ditur ad stuporem & melancholiam Narcissi. Ciny-
raç creatum.) Anemonem florem, ortum ex cruore A-
donidis, qui fuit Cinyræ & Myrrhæ filius ab *ἀνεμῶν*,
quia venti decutiūt folia. Surgit honor.) Quia iam sunt
celebres flores. Vina quoque.) Vina florescunt in cellis,
habent *συμπάθειαν* cum florecentibus viribus, id fit in
locis pinguioribus. Quid Crocon aut Smilacen.) De
Croco & Smilace tradita est hæc fabula. Crocum à
Mercurio colludēte casu interemptum esse disco. Qua-
re Smilax virgo quæ amauerat Crocum, luctu conta-
buit. Mercurius igitur, & Crocū, & Smilacen in florem
cōuertit. Ideo Græci significantes mutuū amorem con-
iugum fingunt Iouem Croco, Iunonem Smilace coro-
nari. Est autem species volubilis passim sepibus adhæ-
rescens & latè prorepens, habet florem candidum, solet
nasci iuxta Crocum, id fabulæ dedit occasionem. Vt igi-
tur natura & fabula iunxerunt Crocum & Smilacen,
ita puta hic iunxisse Ouidium, ac legendum esse Smila-
cen. Quid Crocon aut Smilacen referam? Iungit & in
Metamorphosi. Et Crocon in paruos versum cum Smi-
lace flores. Testiadem.) Meleagrū, qui propterea quod
non sacrificauit Dianæ, cōbustus, à matre imposito sti-
pite in foco. Eadem tela.) Agamemnon propterea quod
prouocârît Deos arte sagittandi, punitus est, ne possent
soluere Græci ex Aulide, donec tandem mactata Iphi-
genia placata est Diana. Philyra tunica est inter corti-
cem tiliæ & ipsam arborem, ex qua tunica fiebant fu-
niculi & chartæ, vt testatur locus in Digestis. Sic Latini
vsurpârunt nomen Philyræ, Græcis autem tota arbor
tilia vocatur Philyra. Faciebant etiã funes nauticos ex
Philyra, quia tunica est similis lino. Cur tamen.) Ce-
reri significat in alba veste, quia messis matura est can-
dida, cum flauescit. Sed in sacris Floræ est vsus. Variarū
vestium, quia flores sunt varij. Hunc Lyra.) 5. Maij ori-
tur Lyra acronycho ortu, nam & ipsa vicina est Sagit-
tario. Oritur autem Alexandrinis post Centaurum no-
bis multo antè. Porro Ouidius hic loquitur de vesper-
tino ortu, qui fuit in Maio. Falsus eris.) Quia nō appa-
ret, cum occiderit heliacè. Carpebāt.) Alludit ad naturā

Orion

Orionis excitantis tempestates. Ratio est à tempera-
 mentis Iouis & Mercurij. Vtile.) Non loquitur de stel-
 lis, sed de quibusdam meteoris, quæ cum apparent nau-
 ris geminæ, significant bonam tempestatem. Cū venit
 vna flamma, vocant Helenam, & dicunt significare nau-
 fragium. Vide Plinium in secundo. Nocte.) Die 20. Maij
 Canis occidit occasu acronycho. Id verum est, & extat
 apud Columellam & Plin. Est alio.) Suprà dixit, quare
 vocetur Canis Erigones. Quatuor.) Die 26. celebratur
 Refugium, id est, festum de exactis regibus.

Hanc vbi.) Die 28. Aquila oritur acronycho ortu.

Auferet.) Die 29. Arcturus occidit occasu cosmico.

Nobis hîc in principio Octobris oritur heliacè, & pau-
 lo antè oriebatur cosmice. Continuaq;.) Die 30. Ple-
 iades oriuntur heliacè. Sydus Hyantis.) Pleiades, quia
 Hyas fuit frater Pleiadum & Hyadum.

IN LIB. VI. FASTORVM.

Prima disputatio est, vnde dictus sit Iunius, scilicet
 quasi Iunonius, aut à iunioribus. Hercules vxor.) He-
 be, id est, iuuentus, quæ est ei data vxor in cælo, signi-
 ficat quod virtutis gloria sit immortalis. Aurea Mater
 alioqui habet magnos honores mihi tantum tribui-
 tur honor huius mensis. Cacus.) Hercules liberavit
 hunc locum latrocinij. Ergo debetur mihi Hebe ali-
 quis honos. Prima dies.) Prima die Iunij celebratur fe-
 stum Cranæ, quæ colebat contra incantationem. Cra-
 nen.) ἀπόκραίνω perficio, matureasco, à maturescantibus
 segetibus, quod illa culta est, vt feliciter maturescerent
 segetes, & ne impedirentur incantationibus. Sic fatus
 spinam.) Spina alba, de qua hîc loquitur, arbustum est,
 habens virgas aculeatas, rectis aculeis, & rubentia fo-
 lia. Alio nomine rhamnus appellatur. Scribitur au-
 tem, virgas illas vim habere contra venena & incanta-
 tiones. Ideo Nicander dixit ῥάμνον ἐλεξιάριον, quod depel-
 lat incantationes. Et de hoc arbusto intelligendus est
 hic locus Ouidij. Cæterum est & in herbarum genere
 spina alba, non multum dissimilis chameleonti. Te
 quoque.) Festum tempestatis, quæ colebatur, quod
 classis Claudij esset seruata, dum trañceret ex Corsica
 in Sar-

in Sardiniam. Postera lux.) Secunda die Iunij Hyades oriuntur heliacè. Etsi enim nondum distant integro signo à Sole, tamen quia Taurus ortus est obliquior, citius in ortu apparent. Non parua notæ.) Mouendi bella. Ad illam columnam denunciabatur bellum, cum sacerdos contorqueret hastam versus regionem hostium. Tunc ego.) Illo die fiunt piscatorij ludi in ripa Tyberis. Consulis.) Marcelli. Operata.) Operantia, sacrificantia. Omnes veteres Græci & Latini vsurpârunt illa verba, facio, operor, pro sacrificare. Significant.) Sicut terra habet suam sedem in medio mundi, sic focus est in medio templi. Quàm minimè.) Iupiter iubet, vt efficiant quod habent charissimum. Illi intelligunt, efficiendum esse panem. Ibi Gallicum prius existimarent eos fame perituros esse, re desperata, destiterunt ab obsidione, & ita liberati sunt Romani. Res est.) Palladium nunc est Romæ in templo Vestæ. Violæ.) Coronæ, id est, post Vestalia.

Saxa molæ.) Id est, quando molæ iterum suas operas facient. Iam Phryx.) Die II. Iunij celebratur festum Matutæ, seu Leucothoæ, cui nomen erat Matralia, scilicet in sacello Fortunæ, fuit ad eius statuam addita imago regis Tulli: quo significatum est, magnas esse vicissitudines in imperijs, vt ille inquit:

Seruis regna dabunt, captiuis fata triumphos.

Esse pares.) Tu interfecisti vxorem, ego maritum.

Indictas.) Debitas, & tamen non datas. Cædes.)

Rex interficitur. Sextus.) Qui legunt septimus, sic excusant, quia Romulus ascieuerit in regnum Tatium.

Domus.) Aedificata à Iulio Cæsare, quam iterum demolitus est Augustus, ne videretur tyrannidem in vrbe instituere velle. Illo loco condita est porticus elegans. Sic agitur.) Epiphonema: Exempla regum mouent subditos, vt scilicet in vulgus manant exempla potentum. Tempus.) Quod prohibuit cum ædiles redigerent tibicines ad certum numerum, & prohiberent epulationes in æde Iouis. Quidam.) Scilicet libertinus, homo boni ingenij, qui fuisset dignus superiori ordine, quàm libertinorum. Præcomposito.) Sicut antea inter se composuerant libertus & patronus. Vindictæ.) Virgæ prætoris, qua prætor tangens aliquem, pronun-

ciabat

ciabat eum manumissum, & ille dicebatur vindicta liberatus. Hyades dictæ sunt Nymphæ Dodonides, à Dodono Europæ filio, cognato Cadmi. Itaque alij scripserunt Hyades fuisse filias Capuli.

Auitis.) A Iouis fulmine ictus, quia reuocasset in vitam Hyppolytum.

Coronides.) Aesculapius, filius Coronides mulieris Achaia.

Manibus vitæ.) Reuocauit Glauci manes ad vitam. Fuit Sisyphi filius discerptus à Potmijs. Potmia fons est in Bœotia, vnde animantia bibentia aguntur in furorem.

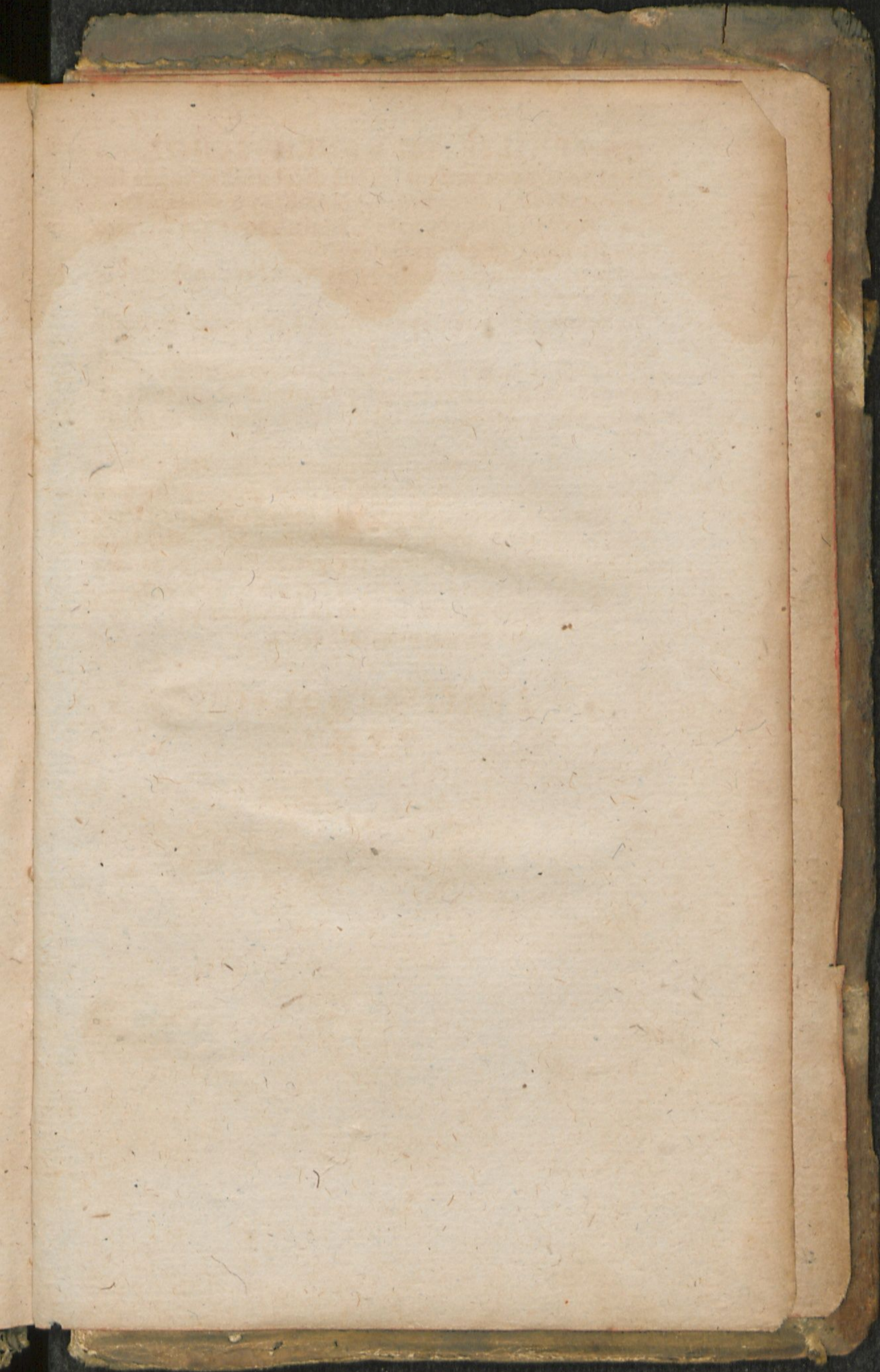
Statoris.) A sistendo exercitum. Adduxerit.) Musæ coniunguntur cum Hercule, quia magni principes debent tueri, & defendere studia, ideo vocatus est Hercules Musagetes, id est, dux Musarum. Secundo Musæ debent celebrare res præclarè gestas Principum: debent conseruare historias veterum temporum.

Sic historiarum beneficio habemus veterum præclarè facta.

FINIS SCHOLIO:

R. V. M.

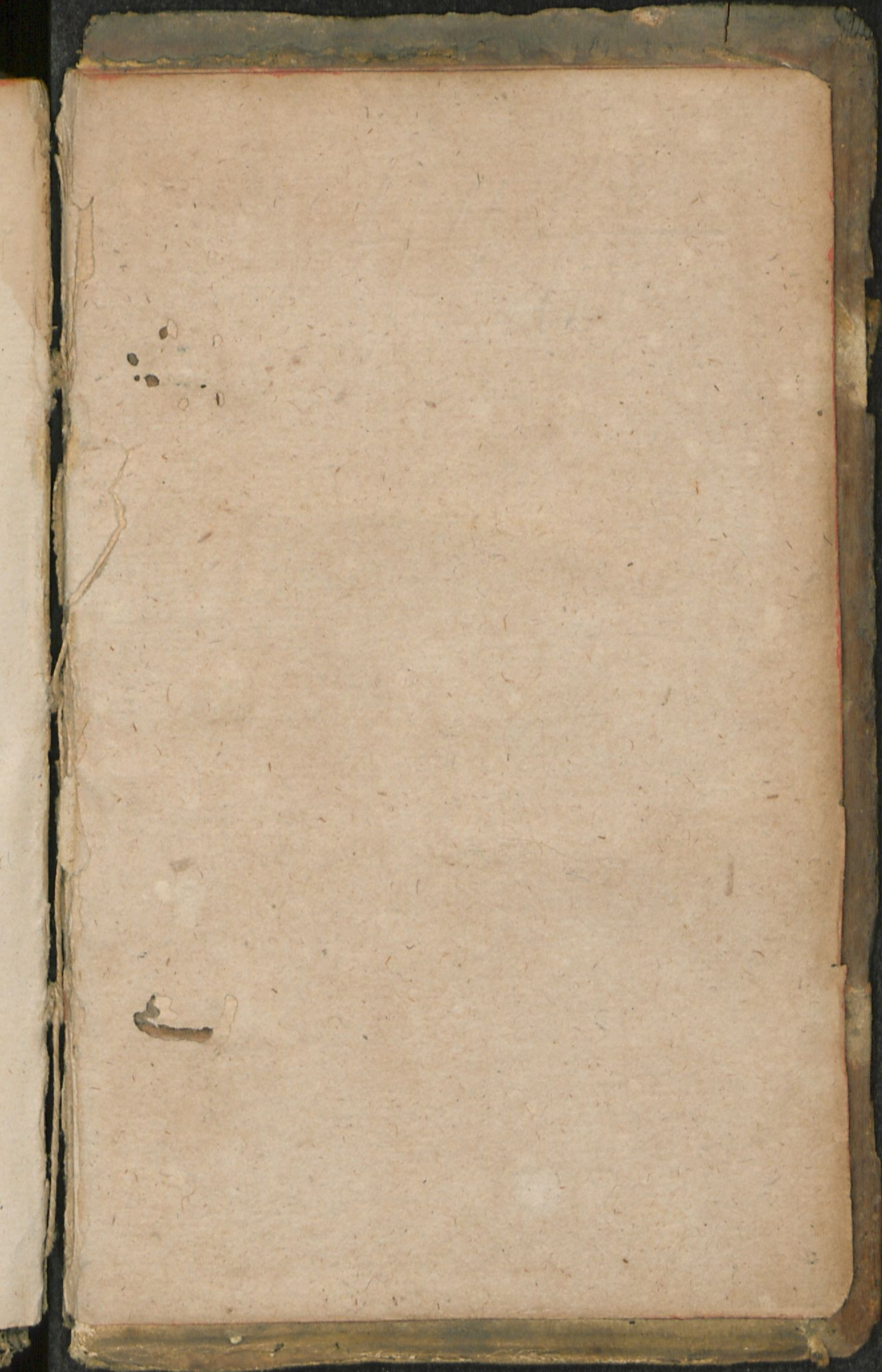

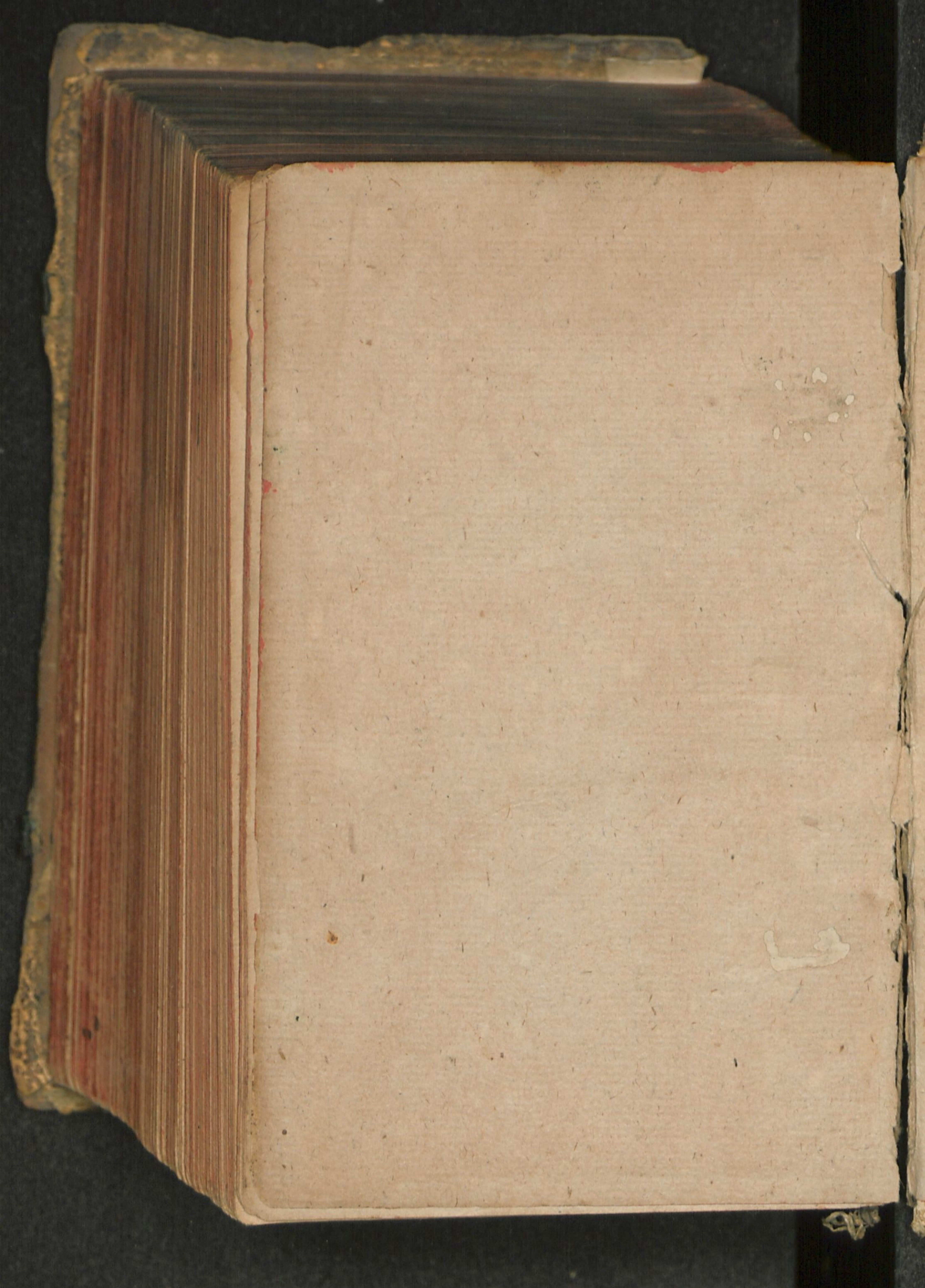

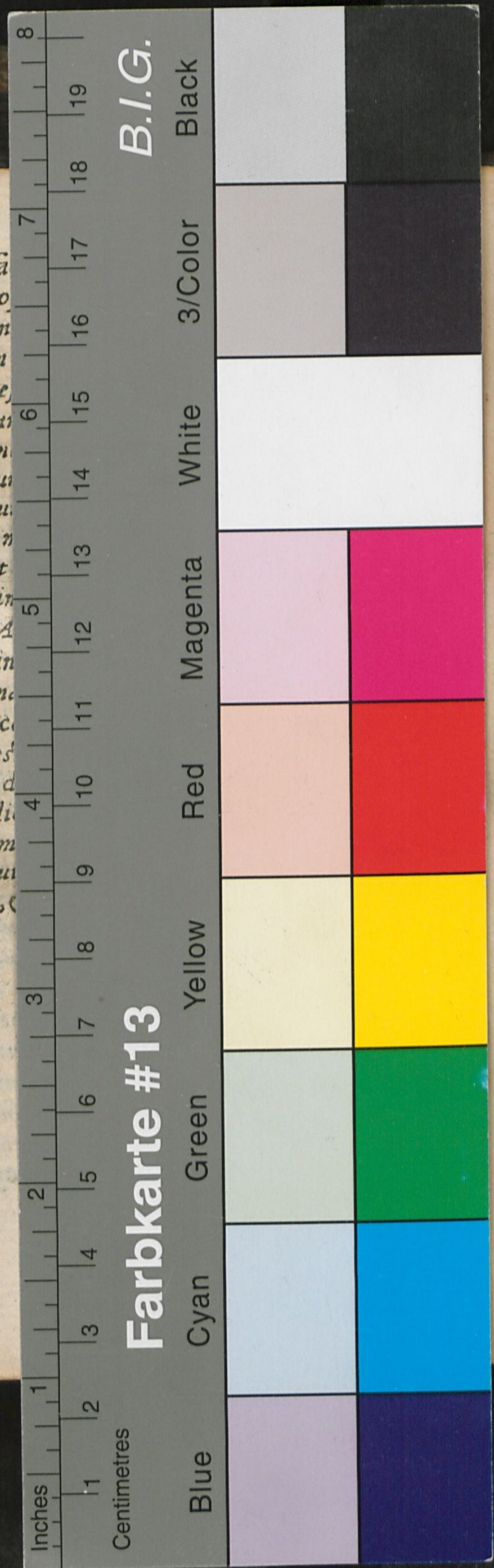
AB:49842

(X1977398)

P. OVIDII
NASONIS FASTORVM
LIBRI SEX.

QVIBVS ACCESSERE CLAVDII
*Ptolomæi Inerrantium Stellarum significa-
tiones, Per Nicolaum Leonicum
è Græco translatae.*

XII. *Romanorum menses, in ueteribus mo-
numentis Romæ reperti.*

*Sex priorum mensium digestio, ex Ouidij Fa-
storum sex libris excerpta.*

Adiecimus quoq; in Fastorum libros Scholia
Philippi Melanchthonis.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Excudebatur Gualthero Fabricio.
Anno M. D. LXIII.